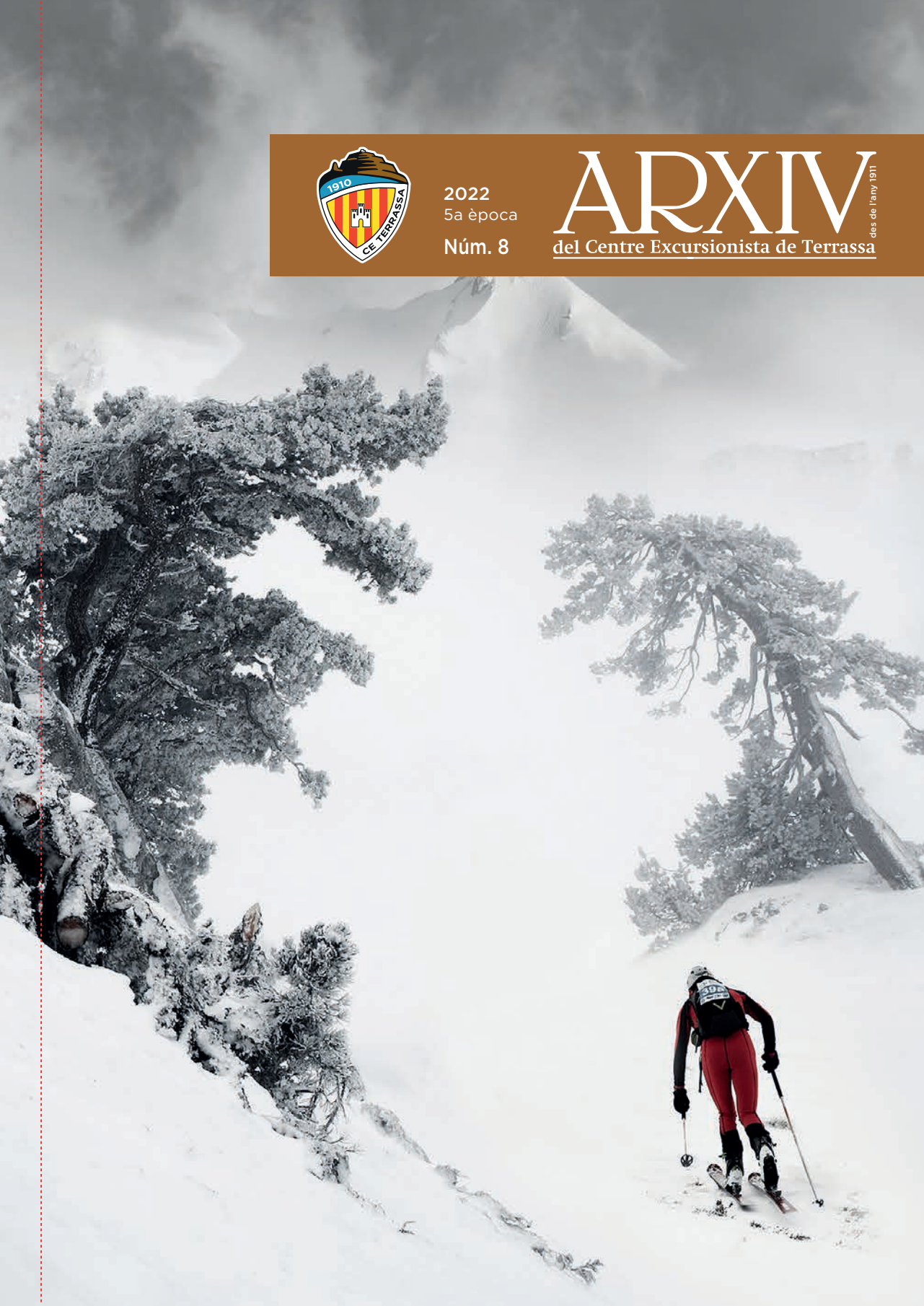

2022
5a època
Núm. 8

ARXIV

des de l'any 1911
del Centre Excursionista de Terrassa

2022
5a època
Núm. 8

ARXIV

des de l'any 1911

del Centre Excursionista de Terrassa

Publicació periòdica del
CENTRE EXCURSIONISTA
DE TERRASSA

Medalla d'Or de la Ciutat
i Creu de Sant Jordi

Sant Llorenç, 10
08221 Terrassa
(Vallès Occidental)
Telèfon 93 788 30 30
Fax 93 788 69 06
centre@ce-terrassa.cat
www.ce-terrassa.cat

Entitat adherida a:

Federació d'Entitats
Excursionistes
de Catalunya

Federació Catalana
d'Espeleologia

Federació Catalana
d'Esports d'Hivern

Institució Catalana
d'Història Natural
Societat Catalana
de Micologia

Redacció:

Martí Puig i Cabeza,
Eduard Vives i Noguera,
Salvador Vives i Jorba

Els autors dels articles són
els únics responsables de les
opinions i comentaris

Imprimeix: JM Gràfic, Terrassa
Dipòsit legal: B-5793-1963
Edició febrer 2024

Eugeni Ferrer, Soci d'Honor del Centre Excursionista de Terrassa

Per Àngel M. HERNÁNDEZ i Eduard VIVES

4

Excepcional seguiment dels quiròpters de l'avenc del Daví en un massís de conglomerats

Per Jordi SERRA-COBO i Marc LÓPEZ-ROIG

8

Muntanya inclusiva

Per Marc MALGOSA, Daniel RISCO, Xavi HERAS,
Jaume BURGAYA, Neus ABAD i Pere SAPERAS

16

Història del Solitari

Per Jordi CENTELLES i JOVER

21

La Magdalena Inferior (via Mangrà - Vè). Una via d'escalada perduda en el temps

Per Manel CAJIDE i PLAZA

30

Un petit homenatge al gran Pintoret de Matadepera

Per Albert i Òscar MASÓ GARCIA

34

El Camí Ral de Barcelona a Berga al seu pas pel terme de la Mata (Mura)

Per David HERNÁNDEZ HERNÁNDEZ

49

Itinerari geològic pel turó de Roques Blanques i serra de les Pedritxes

Per Ferran MOTA LÓPEZ

64

Ínfimes dades florístiques

Per Antoni COMELLAS GARCIA

97

EDITORIAL:

- La comunicació als socis dins del context actual 3

CRÒNICA:

- Assemblea General Ordinària 102
- Miscel·lània 106

Boires. Foto: Antoni Mañosas Bassa.

LA COMUNICACIÓ ALS SOCIS DINS DEL CONTEXT ACTUAL

A l'excel·lent article publicat en el darrer Arxiu (2021), i signat per Carles Capellas, podreu observar, en les deu pàgines dedicades a la nostra entitat, la important labor d'informació que el Centre Excursionista de Terrassa, des del seu inici, ha fet de cara als socis i al públic en general: l'Arxiu, els butlletins, les circulars... sense oblidar-nos de les monografies, programes i cartells específics de les nombroses activitats realitzades.

En un principi, i això abasta més enllà del 2000, la comunicació ha estat feta en paper, impresa, la qual cosa vol dir que la informació ha estat guardada i que les consultes, al cap dels anys, s'han pogut localitzar amb certa facilitat. També cal dir que en alguna ocasió, ha comportat dubtes doncs més d'un cop s'ha anunciat alguna activitat que, pel motiu que sigui no s'ha pogut realitzar.

Però el que va ser un sistema vàlid -i únic- durant molts anys, ara, en poc temps tot ha canviat i és qüestió d'adaptació. Actualment tenim el correu electrònic, les xarxes socials, el "Whatsapp",... i això ha fet que tot donés un gir extraordinari. Ara, la informació és més ràpida, directa i incisiva.

El CET no queda pas al marge d'aquesta evolució i, naturalment, des de fa temps s'està adaptant als moments actuals sense deixar de banda la informació impresa per tal d'arribar a tots aquells socis que no tenen els mitjans per rebre-la i, també cal dir-ho, perquè tot allò que quedi reflectit en un paper, perdurarà per sempre.

De fet ens trobem davant d'una situació que segurament ens afectarà de cara el futur. S'estan fent, i distribuint, una gran quantitat de fotografies, més que mai. Estem donant a conèixer les nostres activitats per mitjà de les xarxes socials, però quasi no s'escriu, en especial la gent jove. Així doncs, d'aquí uns anys, com podrem accedir a la informació i activitats que estem fent actualment? Tindrem facilitats per a poder-hi tenir accés?

Cada cop veiem més clar que serà imprescindible poder comptar amb un cronista. Una persona que pugui deixar constància de tot allò que estem fent i que la informació no quedi perduda entre els milers de missatges, correus electrònics, "posts"... Serà l'única manera de poder garantir que les activitats quedin guardades i accessibles per sempre.

EUGENI FERRER, SOCI D'HONOR DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

Per Àngel M. Hernández i Eduard Vives

Eugeni Ferrer i Dalmau va néixer a Mataró el 6 de desembre de 1871, segons consta en la partida de baptisme de la parròquia de Sant Maria de Mataró (Baptismes 40, fol. 200r). Era fill d'Antoni Ferrer Arman, enginyer industrial, natural de Barcelona, i de

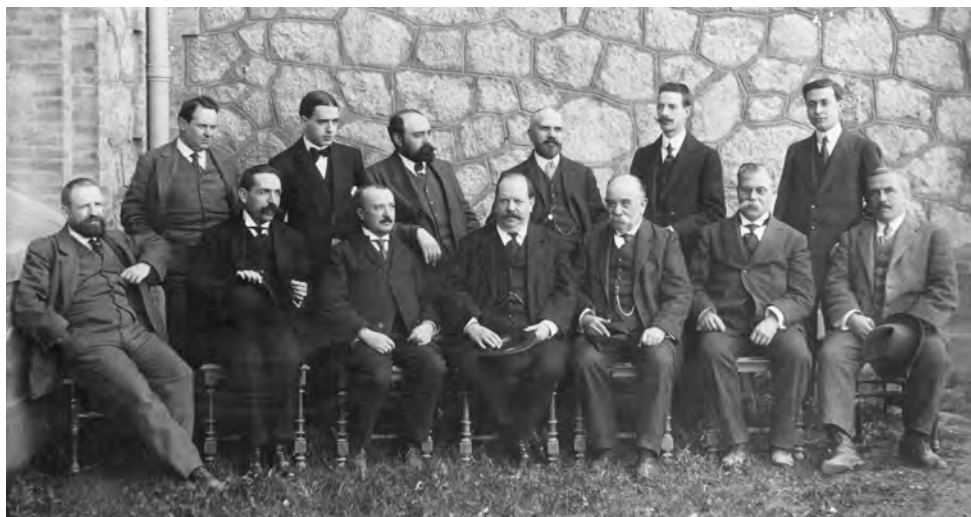

Eugeni Ferrer i Dalmau.
Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Terrassa.

Teresa Dalmau Gual, natural de Matanzas (Cuba). Es va casar primerament amb Ramona Miralpeix Rovira, amb la qual va tenir aquests fills: Maria Teresa, Magdalena i Eugeni. Morta, l'any 1907, la seva primera esposa, es va casar de nou amb Maria Àngels Morera Ventalló, amb la qual va tenir dos fills: Maria dels Àngels i Joaquim Maria. Va morir el 14 d'agost de 1934 a Terrassa, ciutat que li té dedicat un carrer al barri de Can Palet.

Va fer el batxillerat a les Escoles Pies de Mataró (1883-1889). Després, entre els anys 1889 i 1892, va fer a l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona la carrera d'enginyeria industrial química, llevat d'algunes assignatures, cursades a la Facultat de Ciències de Barcelona.

Acabats els seus estudis superiors,

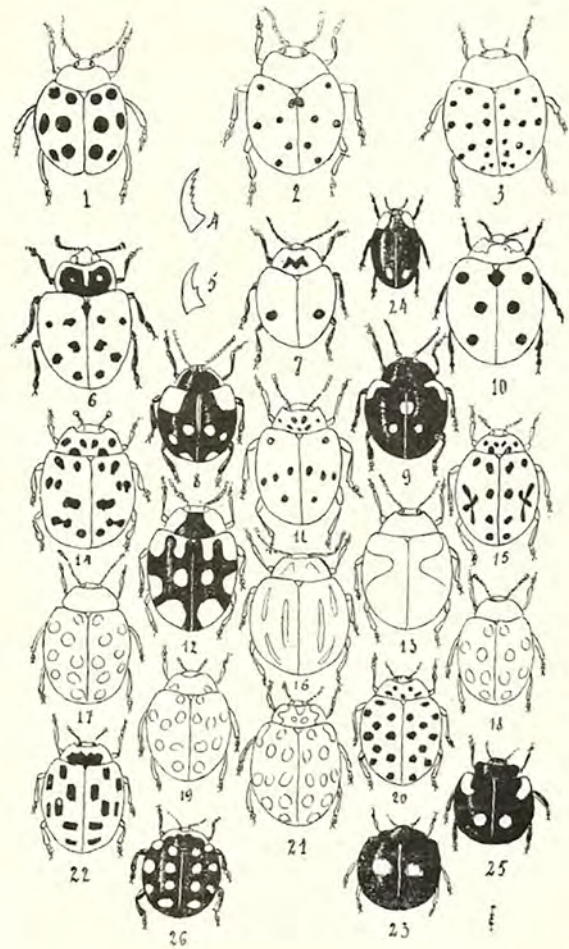
Eugeni Ferrer, a l'esquerra, amb els seus companys de l'Escola Industrial i el diputat Alfons Sala.
Arxiu Municipal Administratiu de Terrassa.

va entrar a treballar a la fàbrica Cros de Badalona. Creada l'Escola Industrial de Terrassa, el gener de 1902 va ser nomenat professor interí de Dibuix de màquines i de Mecànica i Física industrial, i poc després, el mes de juliol del mateix any, fou nomenat, en virtut de concurs, professor numerari de la càtedra de Dibuix aplicat al Teixit. Amb data de 30 de març de 1905 se li va conferir el títol de catedràtic numerari d'Escoles Industrials. Per real ordre de 10 de novembre de 1910 fou nomenat secretari de l'Escola Industrial de Terrassa, càrrec que ocupà fins a l'any 1930. Són nombrosos els llibres i apunts que va escriure relacionats amb la seva tasca docent.

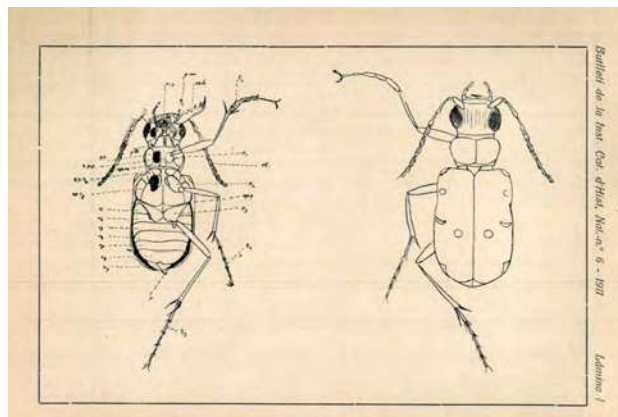
A més de la seva dilatada vida acadèmica, tingué una intensa activitat ciutadana, com a director dels periòdics *Crònica Social* i *La Creuada*, tots dos d'orientació catòlica. Col·laborà també amb la revista infantil *Alegría*. Fou president del Centre Social i de la Federació d'Associacions Catòliques de Terrassa, i participà en diverses activitats d'apostolat.

En el camp de les ciències naturals es va distingir com a entomòleg, especialitzat en l'estudi dels coleòpters. Fou un dels primers membres de la Institució Catalana d'Història Natural, la qual presidí l'any 1904. Bon excursionista, fou soci i delegat a Terrassa del Centre Excursionista de Catalunya. Atenent als seus mèrits, fou nomenat soci d'honor del Centre Excursionista de Terrassa.

Pel que fa a l'entomologia, fou un gran estudiós dels coleòpters catalans, especialment de les marietes i de les cicindeles. Publicà diversos treballs entomològics, alguns dels quals a l'*Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa*. A més, va aplegar una important col·lecció d'insectes, actualment conservada al Museu de Ciències Naturals de Barcelona.

Marietes de Catalunya,
dibuixades per Eugeni Ferrer.
Arxiu d'Estudis del CET, 2, fig. 1.

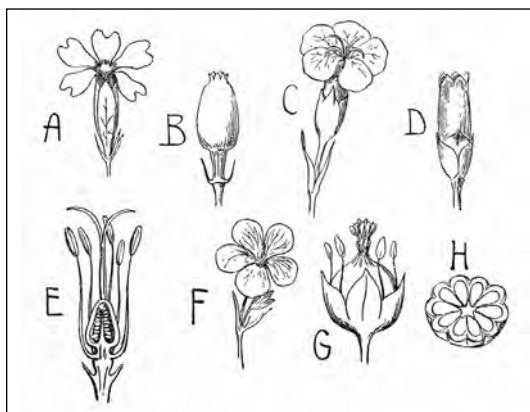
Vistes ventral i dorsal d'una cicindela.
Butlletí de la ICHN, 11, lám. 1.

En els seus estudis de marietes (família Coccinellidae), l'autor remarca, en la primera entrega, la tasca beneficiosa que fan aquests escarabats en atacar i consumir els pugons. Descriu breument les postes, la larva i les fases de desenvolupament. En la segona part descriu les vint-i-una espècies més comunes a Catalunya, acompanyades d'una làmina de dibuixos per a poder distingir-les. Fins i tot comenta la introducció als Estats Units d'algunes marietes europees i australianes per a combatre les plagues de pugons i cotxinilles.

El segon grup de treballs entomològics publicats fou dedicat a les cicindeles, escarabats de la família Cicindelidae, que són actius caçadors d'insectes al vol. Sobre les cicindeles de Catalunya, treballà per a establir la variació de les taques elitrals i la seva importància per a separar les diferents poblacions catalanes. Descrigué algunes varietats que avui dia han quedat relegades a l'oblit, com ara *Cicindela campestris* var. *tetrasticta*, *C. campestris* var. *connato-conjuncta* o *C. campestris* var. *mixta*. Fou el primer entomòleg a proposar unes claus taxonòmiques per a separar les dotze espècies catalanes del gènere *Cicindela*.

Pel que respecta a la botànica, fou un gran col·laborador del Dr. Joan Cadevall i va recollir plantes principalment del Ripollès i del Maresme, una trentena de les quals es conserven a l'Institut Botànic de Barcelona. Menció destacable és la seva col·laboració en el llibre de Cadevall *Elements de botànica popular* (1907), com a autor dels centenars de dibuixos que il·lustren l'obra.

El Centre Excursionista de Terrassa, l'any 1935, dedicà el número 93 de la seva publicació *Arxiu del Centre Excursionista de Terrassa* a la memòria d'Eugeni Ferrer i també a la del seu company Àngel Sallent, tots dos socis d'honor de l'entitat. Referits a Eugeni Ferrer, hi ha articles de Daniel Blanxart, Salvador Cardús i Domènec Ventalló. Aquest darrer també va publicar, el mateix any, una nota necrològica al *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*.

Flors i fruits de cariofil·làcies i linàcies dibuixats per Eugeni Ferrer. *Elements de botànica popular*, fig. 67.

Publicacions d'Eugeni Ferrer referents a enginyeria industrial

- 1909. *Apuntes de física industrial*. Litografia J. Torrellas. Barcelona.
- 1910. *Construcciones industriales*. Litografia J. Torrellas. Barcelona.
- 1917. *Electroquímica*. Gallach editor. Barcelona.
- 1919. *Elementos de química orgánica*. Librería de Agustín Bosch. Barcelona.
- 1922. *Nociones de ciencias físicas, químicas y naturales*. Librería de Agustín Bosch. Barcelona.
- 1924. *Teoría atómica*. Imprenta La Industrial de Juan Morral. Terrassa.
- Sense data. *Apuntes de construcciones*. Litografia J. Torrellas. Barcelona.
- Sense data. *Electrometalurgia*. Gallach editor. Barcelona.
- Sense data. *Galvanoplastia y galvanostegia*. Gallach editor. Barcelona.
- Sense data. *Lecciones de metalurgia*. Librería de Agustín Bosch. Barcelona.

Publicacions d'Eugeni Ferrer referents a entomologia

1903. "Nota sobre el *Amorphocephalus coronatus* Germar". *Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales*, 2: 72-73.

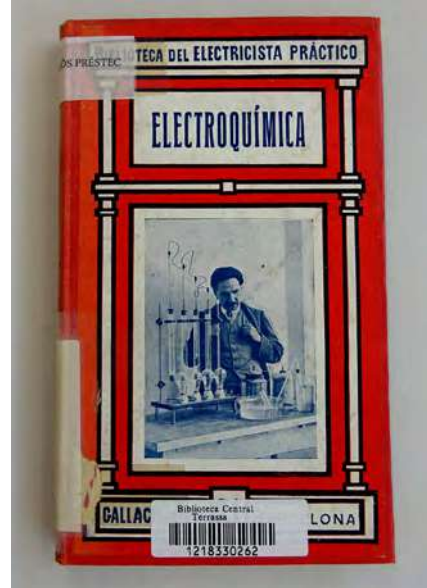
1903. "Excursió a Ripoll y Nuria (Pireneu català)". *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 3: 79-84.

1907. "Notes sobre les cicindeles catalanes. I. Los litigis de les *campestris*". *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 7: 5-9.

1911. "Assaig monogràfic sobre les cicindeles catalanes". *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 11: 8-12; 23-28; 51-54; 73-80; 82-88; 4 làmines.

1911. "Les marietes" (1). *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista del Terrassa*, 1-3: 7-10; 3 figures.

1912. "Les marietes" (2). *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista del Terrassa*, 4: 50-53; 1 figura.

Un manual d'Electroquímica, obra d'Eugeni Ferrer. Biblioteca Central de Terrassa.

BIBLIOGRAFIA

BLANXART, D. (1935). "A la memòria d'Eugeni Ferrer". *Arxiu del Centre Excursionista de Terrassa (2a època)*, 93: 109-110. Terrassa.

CADEVALL, J. (1907). *Elements de botànica popular*. Tipografia de M. Utset y Juncosa. Terrassa.

CAMARASA, J. M. (2000). *Cent anys de passió per la natura. Una història de la Institució Catalana d'Història Natural. 1899-1999*. Institució Catalana d'Història Natural. Barcelona.

CARDÚS, S. (1935). "En recordança". *Arxiu del Centre Excursionista de Terrassa (2a època)*, 93: 112-114.

HERNÁNDEZ, A. M. (2018). *Joan Cadevall. Professor, botànic i geògraf*. Fundació Torre del Palau. Terrassa.

MANZANARES, J. (2007). *Alegria. Una revista per combatre En Patufet*. Pagès Editors. Lleida.

PLANS, L. (2002). *L'Escola Industrial de Terrassa 1902-2002. Cent anys de vida universitària*. Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Industrial. Terrassa.

REIXACH, R. (2020). *Els orígens del catolicisme social contemporani a Mataró*. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró.

RIERA, S. (coord.) (2005). *L'Escola d'Enginyers de Terrassa. Cent anys d'història*. Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial. Terrassa.

VENTALLÓ, D. (1935). "Eugeni Ferrer, entomòleg". *Arxiu del Centre Excursionista de Terrassa (2a època)*, 93: 110-111.

VENTALLÓ, D. (1935). "Necrologies. Eugeni Ferrer Dalmau". *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 35: 227-228.

VIVES, E. (2010-2011). "Naturalistes dels Països Catalans dedicats a l'estudi dels coleòpters". *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 76: 47-69.

EXCEPCIONAL SEGUIMENT DELS QUIRÒPTERS DE L'AVENC DEL DAVÍ EN UN MASSÍS DE CONGLOMERATS

Jordi Serra-Cobo & Marc López-Roig

Departament de Biologia Evolutiva, Ecologia i Ciències Ambientals. Facultat de Biologia. Institut de Recerca de la Biodiversitat. Universitat de Barcelona.

Av. Diagonal 643 08028 Barcelona

@jordiserracobo

Resum

Aquest article dona a conèixer els resultats de l'excelsionat seguiment de la colònia de hibernació de *Miniopterus schreibersii* que hiverna a l'avenc del Daví. Els més de 70 anys de seguiment han donat lloc a una quantiosa informació sobre la biologia i l'etologia de l'espècie, la incidència del canvi climàtic en la hibernació, l'edat relativa dels individus de la colònia i sobre la circulació de virus zoonòtics. Aquests resultats es descriuen i comenten en el present article. El llarg seguiment de la colònia del Daví té pocs precedents dins i fora del nostre país.

Paraules clau: quiròpters, *Miniopterus schreibersii*, hibernació, seguiment poblacional, migracions, ecoepidemiologia.

Introducció

Els seguiments poblacionals a mig i llarg termini de les espècies silvestres són imprescindibles per tal d'observar tendències demogràfiques, determinar l'estat de conservació, conèixer l'evolució de l'estat sanitari i detectar a temps possibles alteracions. Però són especialment importants els seguiments d'espècies sentinelles capaces de proporcionar informació sobre canvis ambientals i epidemiològics. El període de la història en el que vivim, l'Antropocè, es caracteritza per canvis ràpids que afecten als sistemes naturals. Per aquesta raó és necessari realitzar seguiments d'espècies sentinelles que detectin canvis en fases inicials que permetin prendre a temps mesures de conservació. La majoria de les espècies de quiròpters compleixen amb aquests requisits i són bones bioindicadores de salut ambiental dels ambients subterranis en el que habiten. D'altra banda, el ratpenats són uns mamífers extraordinàriament importants en el manteniment de l'equilibri dels sistemes naturals de tot el món i per aquesta raó tenen un gran valor ecològic.

El present article dona a conèixer un excelsionat seguiment de la colònia d'hibernació del ratpenat de cova (*Miniopterus schreibersii*) que es refugia en l'avenc del Daví, cavitat situada en un massís de conglomerats a la serralada Prelitoral Catalana i en el Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac.

El primers estudis de l'esmentada colònia es deuen a Balcells al 1952, científic de la Universitat de Barcelona, que els va continuar fins la dècada dels 70. El nostre equip d'investigació, també de la Universitat de Barcelona, va continuar, al 1984, el seguiment de la colònia fins a l'actualitat. Els estudis realitzats al llarg de més de 70 anys han proporcionat nombrosa informació sobre la biologia i l'ecologia de l'espècie, sobre els virus que circulen en la colònia, així com sobre els canvis que s'estan produint com a conseqüència del canvi climàtic. El present article dona a conèixer els resultats d'aquest

excepcional seguiment sense gaires precedents tant dins com fora del nostre país.

Material i mètodes

Descripció de la cavitat

La cavitat s'ha format en conglomerats eocènics i la seva boca s'obre a 932 m s.n.m. en el terme municipal de Sant Llorenç Savall (província de Barcelona) i dins del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. L'avenc té dues boques que comuniquen a una gran sala d'uns 50 m de longitud per 9 m d'amplà i uns 45 d'altura. A la part lateral del fons de l'esmentada sala principal i a uns 40 m de profunditat, una galeria baixa fins la sala on hibernen els ratpenats, situada a - 65 m. El recorregut total és de 250 m.

Miniopterus schreibersii

El ratpenat de cova és una espècie troglòfila de talla mitjana que viu en tot tipus de cavitats, preferentment en coves i avencs, però també pot ocupar mines abandonades, túnels i soterranis. Els refugis estivals són cavitats amb temperatures càlides, especialment les de cria. En canvi, a l'hivern els *M. schreibersii* busquen localitats que tinguin temperatures més baixes i relativament estables (6-9°C) que els permeti hibernar. El ratpenat de cova té costums marcadament gregàries i sol formar colònies de centenars d'individus, poden compartir refugi amb d'altres espècies. Realitza migracions estacionals entre els refugis d'hibernació i els estivals (Serra-Cobo et al. 2008).

Estudis durant el segle XX

Els primers treballs efectuats per Balcells s'iniciaren al 1952 (Balcells 1952, 1962, 1964a & b; Carol et al. 1983) i van consistir en quantificar el nombre de ratpenats i registrar les primeres temperatures a la sala d'hibernació. Al 1959 s'inicien els treballs d'anellament per conèixer les migracions de *M. schreibersii*, realitzant visites al Daví des de novembre fins al mes d'abril. Col·laboraren en les exploracions al Daví i en la recaptura d'individus anellats diversos espeleòlegs. Investigadors francesos participaren en les recaptures de ratpenats anellats en el Daví i trobats al SE francès.

Per ampliar el coneixement de les migracions de *M. schreibersii*, al 1984 es continuaren les prospeccions i anellaments dels ratpenats del Daví i es realitzaren exploracions en d'altres cavitats els efectius de les quals estan relacionats amb la colònia d'hibernació. Es va iniciar el seguiment de l'evolució de la condició corporal dels ratpenats de cova durant la hibernació (Serra-Cobo et al. 2000). Per això es va capturar a l'atzar una mostra d'individus en cada visita que foren pesats, sexats i se'ls hi va mesurar l'avantbraç. Per tal d'evitar pertorbar la colònia d'hibernació la captura es va realitzar de manera ràpida i les mesures es van prendre fora del lloc d'hibernació. Els *M. schreibersii* foren alliberats en el mateix lloc on havien estat capturats. Es va mesurar de manera puntual la temperatura de la sala d'hibernació.

Estudis durant el segle XXI

Es continua el seguiment de la colònia realitzant tres prospeccions per a cada període hivernal: una al començament de l'hivern, una al final de la hibernació i una última a l'inici de l'activitat. En cada una de les visites es va estimar el nombre d'individus de *M. schreibersii*, la condició corporal a partir de la massa corporal i la longitud de l'avantbraç, es recapturaren individus anellats, així com es va anotar la presència

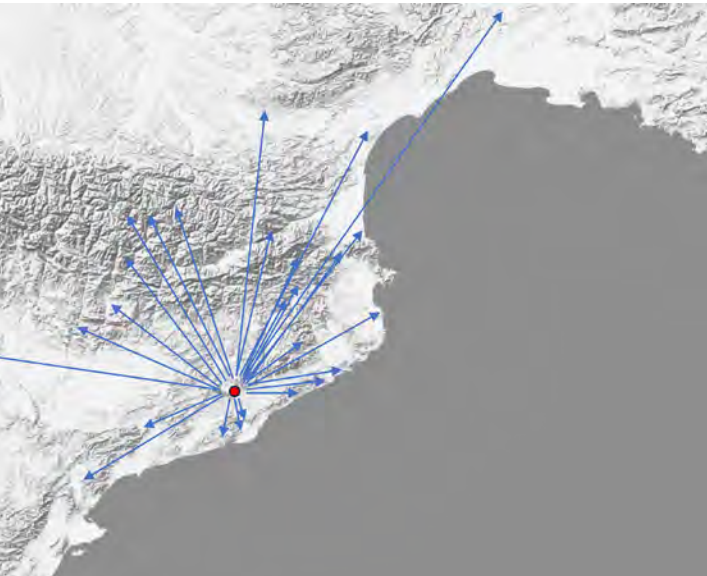

Fig. 1.
El mapa mostra alguns dels desplaçaments estacionals dels *M. schreibersii* del Daví.

d'altres espècies. L'estimació del nombre d'individus es va fer a partir del càlcul de densitat de ratpenats per superfície ocupada. La massa corporal s'obtenia utilitzant una bascula electrònica amb precisió de 0,01 g i la longitud de l'avantbraç es va mesurar amb un peu de rei de precisió 0,1 mm. La condició corporal és un bon indicador de la quantitat de reserves energètiques que té cada ratpenat, factor de gran importància ja que d'elles depèn la supervivència dels ratpenats durant l'hivern. La condició corporal es va estimar utilitzant el mètode proposat per Peig i Green (Peig & Green, 2009, 2010) basat en un eix de regressió estandaritzat (SMA) en lloc d'una regressió de

mínims quadrats ordinaris (OLS) entre individus. La mostra d'individus utilitzada per a les mesures de la condició corporal es va prendre a partir de *M. schreibersii* anellats (recaptures), sempre que fou possible. La recuperació de quiròpters anellats ha aportat informació sobre els desplaçaments entre refugis i la longevitat dels individus que formen la colònia. Els ratpenats capturats sempre s'alliberaren a l'interior de la cavitat.

Es van iniciar els treballs ecoepidemiològics en els que es va analitzar la circulació de *Lyssavirus*, *Coronavirus* y *Phlebovirus* en la colònia del Daví. En aquest estudi participaren investigadors de l'Institut Pasteur de París, de les Universitats de Barcelona, Normandia, Marsella, Montpeller i Torí. S'analitzaren mostres de guano i de sang mitjançant tècniques de RT-nPCR i serològiques (Serra-Cobo et al. 2002; Ar Gouilh et al. 2018; Ayhan et al. 2021).

Resultats

Moviments estacionals

Els estudis realitzats fins la data han permès comprovar més de 122 desplaçaments diferents de *M. schreibersii* a Catalunya, la majoria d'ells relacionats amb la colònia de l'avenc del Daví. El gran nombre de trajectes verificats a Catalunya i l'elevada taxa de recaptura (superior al 30%) ha possibilitat definir diversos itineraris migratoris (fig. 1). El recorregut major comprovat durant l'estudi fou efectuat per una femella que es va desplaçar des de prop de Tortosa fins a l'Estartit en menys de tres mesos i mig. Aquest recorregut té una distància de 270 km en línia recta entre el lloc del marcatge i el de recaptura (Serra-Cobo et al. 2009).

El nombre d'individus que forma la colònia ha experimentat notables variacions des de 1952 fins a l'actualitat. La taula I resumeix l'evolució de la colònia. El nombre màxim de ratpenats observats al Daví ha estat superior als 17.000 individus. La densitat mitjana de ratpenats que forma la colònia és d'uns 1.900 individus per metre quadrat (foto 1).

Foto I: La foto mostra una part de la colònia d'hibernació del Daví. Foto: Marc López Roig.

La taula II mostra l'edat relativa obtinguda a partir de les recaptures efectuades al 2022. El major interval entre el primer anellament i l'última recaptura ha estat de 16 anys.

Hibernació

Les temperatures registrades de manera puntual a la sala d'hibernació durant el segle XX han mostrat valors propers als 7°C. Actualment, els seguiments efectuats amb data loggers mostren variacions tèrmiques importants a la sala d'hibernació i un lent descens de la temperatura fins a arribar a la temperatura òptima per a la hibernació ja entrat l'hivern. El seguiment de l'evolució de la condició corporal durant més de 20 anys ha mostrat la disminució de la condició corporal dels ratpenats a l'inici de la hibernació en aquests últims anys. Els

Anys	Percentatge
<1	0
1-2	17,5
2-3	6
3-4	17,5
4-5	6
5-6	6
6-7	23,5
7-8	0
8-9	0
9-10	6
>10	17,5

Taula II. Edat relativa dels *M. schreibersii* recapturats el 2022.

M. schreibersii no acumulen a la tardor i començament de l'hivern tantes reserves com a finals dels segle XX i principis del XXI. S'ha observat una reducció del període d'hibernació degut a les temperatures hivernals més benignes. Els ratpenats abandonen abans l'avenc a finals d'hivern.

Els *M. schreibersii* no són els únics que hibernen al Daví. Una agrupació d'uns 150 ratpenats de ferradura grossos (*Rhinolophus ferrumequinum*) es refugia a la cavitat. Pel contrari, els ratpenats de peus grossos (*Myotis capaccinii*) que es distribuïen entre el *M. schreibersii* hibernants han desaparegut pràcticament i només s'observa algun individu ocasional.

Resultats ecoepidemiològics

Els estudis ecoepidemiològics han aportat gran quantitat d'informació sobre la circulació de virus zoonòtics. Les anàlisis serològiques han mostrat la presència d'anticossos neutralitzants específics per a lyssavirus, concretament per al *Lyssavirus hamburg*. Els treballs sobre *L. hamburg* realitzats a partir de la colònia del Daví i la seva distribució als refugis de primavera i estiu, van permetre modelitzar la importància que té *M. schreibersii* en el manteniment de la circulació dels lyssavirus en altres espècies de quiròpters (Colombi et al. 2019).

Les anàlisis de guano mostren la prevalença d'un 11% d'alphacoronavirus no zoonòtics en la colònia del Daví (Ar Gouilh et al. 2018). Els alphacoronavirus són molt freqüents en les espècies de ratpenats i a diferència dels betacoronavirus no produeixen malalties greus en l'espècie humana. Pel contrari, no es va detectar la presència d'anticossos neutralitzants específics per a phleovirus (Ayhan et al. 2021).

Discussió

La colònia del Daví és la major agrupació de ratpenats coneguda de Catalunya i es troba en un avenc excavat en conglomerats de la serralada Prelitoral Catalana. La ubicació de la cavitat, així com les seves característiques ambientals (temperatura relativament baixa i sense grans oscil·lacions i humitat elevada) proporcionen les condicions idònies per a la hibernació de *M. schreibersii*. La situació de l'avenc és estratègica per a efectuar migracions estacionals. La depressió prelitoral del Vallès i la relativa poca distància al riu Llobregat proporcionen vies de comunicació per a desplaçar-se cap als refugis equinoccials de primavera primer i, posteriorment, cap als refugis estivals situats la majoria d'ells al litoral. Així, per exemple, una part del efectius del Daví es desplaça cap a la vall del Llobregat per a, posteriorment, dirigir-se cap al massís de Garraf, o segueix riu avall, creua la comarca del Barcelonès i segueix en direcció NE. Els mascles són els primers en abandonar els refugis d'hibernació per a dirigir-se cap als refugis equinoccials de primavera. Tanmateix, són les femelles les primeres en abandonar les localitats equinoccials de primavera per dirigir-se cap als refugis de cria d'estiu. Passat el període reproductor, cap a finals de l'estiu, les femelles i els joves són els primers en arribar als refugis equinoccials de tardor. Uns dies després arriben els mascles. És en aquest tipus de refugis on solen produir-se els aparellaments. A finals de tardor o a principis de l'hivern, en funció de les condicions meteorològiques, les femelles primer i després els mascles es desplacen cap als refugis d'hibernació (Serra-Cobo et al. 1989, 1998, 2009). La colònia del Daví contribueix a formar nombroses colònies de primavera i estiu distribuïdes per un ampli territori geogràfic que inclou gran part de Catalunya,

també el SE francès i l'Aragó. La idoneïtat que ofereix el Daví als ratpenats queda patent al comparar els efectius que alberguen altres refugis d'hibernació catalans, per exemple, el situat al Montsec on els efectius no superen els 6.000 individus.

Els estudis realitzats mostren un canvi important en la hibernació de *M. schreibersii*. El període d'hibernació és més curt. L'abandonament del Daví es produeix unes setmanes abans del que s'havia comprovat en les prospeccions del segle passat. Aquesta conducta també té incidència en la fisiologia de l'espècie. Els ratpenats no s'engreixen tant a la tardor-principis d'hivern (López-Roig i Serra-Cobo 2019). No necessiten tantes reserves per afrontar un període d'hibernació més curt. Un menor increment de la massa corporal pot tenir avantatges per a una espècie voladora que ha d'efectuar maniobres àgils.

L'inici avançat de la migració té importància en la gestió i conservació de les colònies de primavera de *M. schreibersii*. Els ratpenats arriben abans als refugis primaverals i, per tant, s'han d'adequar a la nova realitat els períodes de protecció de les colònies. Per exemple, els ratpenats de cova arriben abans al Parc del Garraf on formen una colònia de primavera i també d'estiu, factor que ha portat a l'actualització del període de limitació de les exploracions subterrànies per preservar la colònia.

El llarg seguiment realitzat ha posat de manifest l'augment del nombre d'individus de la colònia. Dos factors han influït en aquest increment: les efectives mesures de protecció implementades pel Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac i seguides pels espeleòlegs; i l'alteració d'altres colònies d'hibernació, en especial de la cova de Cabrespine prop de Carcassona, actualment turística, i l'augment de temperatura d'un avenc situat a la província de Tarragona, impossibilitant la hibernació. Part dels efectius d'aquestes cavitats hibernen actualment al Daví.

Els quiròpters tenen gran importància en la circulació de nombrosos virus, entre els que es troben els coronavirus i els lyssavirus (virus

Any prospecció	Número d'individus
1952/1980	5000-6000
1980/2000	6000-6500
2000/2001	9000
2001/2002	9000
2002/2003	5000
2003/2004	7000
2004/2005	7000
2005/2006	7000
2006/2007	>9000
2007/2008	>14000
2008/2009	16000
2009/2010	>16000
2010/2011	>17000
2011/2012	>17000
2012/2013	14000
2013/2014	15000
2014/2015	15000
2015/2016	15000
2016/2017	>17000
2017/2018	>17000
2018/2019	17000
2019/2020	13300
2020/2021	16000
2021/2022	11400
2022/2023	11400
2023/2024	17000

Taula I. Censos d'individus de la colònia de *M. schreibersii* del Daví.

de la ràbia). Estudis recents han posat de manifest la gran varietat de coronavirus que circulen en els ratpenats, els quals formen una part important dels seu viroma. En aquest sentit, no és estrany trobar alphacoronavirus en els ratpenats del Daví. Els treballs ecoepidemiològics sobre lyssavirus efectuats a partir de *M. schreibersii* mereixen especial menció. Les dades sobre desplaçaments estacionals junt amb la informació de les anàlisis víriques moleculars han permès modelitzar la dinàmica del *L. hamburg*. Com ja s'ha comentat anteriorment, els ratpenats del Daví comencen la migració cap als refugis de primavera i estiu on formen colònies mixtes amb d'altres colònies, per exemple, amb el ratpenat de musell llarg (*Myotis myotis*). És en aquestes colònies on es produeix l'amplificació de la infecció, afectant a gran part de la colònia. Els models epidemiològics han mostrat que la permanència de la circulació de *L. hamburg* en la colònia de *M. myotis* no és possible sense la contribució de *M. schreibersii* (Serra et al. 2002; Colombi et al. 2019).

M. schreibersii depreda grans quantitats d'insectes i contribueix a regular les seves poblacions. Alguns d'aquests insectes poden originar plagues forestals, com per exemple la processionària del pi o la papallona de l'eruga de l'alzina, altres són vectors potencials de malalties com per exemple els mosquits. Els *M. schreibersii* són bons indicadors de la qualitat i de la salut ambiental del territori on viuen gràcies a les seves peculiars característiques ecològiques, l'elevat nivell tròfic que ocupen, la sensibilitat als canvis ambientals i la funció clau en la dinàmica d'alguns virus emergents (Serra-Cobo et al. 2009). La protecció de les colònies de quiròpters, entre elles la del Daví, és fonamental, especialment en un món canviant a nivell climàtic i mediambiental, i en el que augmentaran les malalties vectorials transmeses per mosquits.

Conclusions

- El seguiment de la colònia de *M. schreibersii* del Daví és un dels més llargs que s'han dut a terme dins i fora del nostre país.
- El nombre d'individus que forma la colònia ha incrementat des de 1952 fins l'actualitat.
- Els hiverns més càlids han incidit en la hibernació de *M. schreibersii*. Actualment és més curta que en el segle XX.
- Els ratpenats de cova inicien la hibernació amb menor massa corporal que en el segle XX.
- La densitat mitjana de ratpenats de la colònia del Daví per metre quadrat és d'uns 1.900 individus.
- El Daví és també un refugi important per a la hibernació de *R. ferrumequinum*.
- S'ha detectat la circulació de *Lyssavirus hamburg* a la colònia.
- *M. schreibersii* té un paper important en el manteniment de la circulació de *L. hamburg* en les colònies de *M. myotis*.
- S'ha detectat la circulació d'alphacoronavirus a la colònia.
- No s'ha detectat la circulació de phlebovirus.

Agraïments

Gran part dels estudis han estat subvencionats pel Servei de Gestió dels Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona. Els autors agreixen a la direcció, als tècnics i als guardes del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac el recolzament logístic rebut per a la realització dels treballs.

BIBLIOGRAFIA

- Ar Gouilh, M., Puechmaille, S. J., Diancourt, L., Vandenbogaert, M., Serra-Cobo, J., Lopez-Roig, M., Brownh, P., Moutou, F., Caroa, V., Vabret, A., & Manuguerra, J.C. (2018). SARS-CoV related Betacoronavirus and diverse Alphacoronavirus members found in western old-world. *Virology*, 517, 88–97. <https://doi.org/10.1016/j.virol.2018.01.014>
- Balcells, E. (1954). Quirópteros de cuevas catalanas: campaña 1952-53. *Speleon*, 5, 105-110.
- Balcells, E. (1962). Migration en Espagne des Minioptères français. *Memoires 2ème Congrès de Belfort*, 2, 93-99, Paris.
- Balcells, E. (1964a). Ergebnisse der fledermaus-beringung in Nord-Spanien. *Bonner Zoologische Beiträge*, 15(1-2), 36-44.
- Balcells, E. (1964b). Datos sobre biología y migración del murciélago de cueva (*Miniopterus schreibersii*), Chir. Vespert.) en el NE de España. *Acta des Dritter Internationaler Kongress für Spelaeologie*, Wien. 1961 Sektion II, 3, 23-28, Wien.
- Carol, A., Samarra, F. X., & Balcells E. 1983. Revisión faunística de los murciélagos del Pirineo Oriental y Catalunya. *Monografías del Instituto de Estudios Pirenaicos*, 112, Jaca.
- Colombi D, Serra-Cobo J., Métras, R., Apolloni, A., Poletto, Ch., López-Roig, M., Bourhy, H., & Colizza, V. (2019). Mechanisms for lyssavirus persistence in non-synanthropic bats in Europe: insights from a modeling study. *Scientific Reports*, 9, 537 DOI:10.1038/s41598-018-36485-y
- López-Roig, M. & Serra-Cobo, J. (2019). El canvi climàtic afecta la colònia d'hibernada de *Miniopterus schreibersii* del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac? IX Trobada d'Estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. *Diputació de Barcelona*, 262-269.
- Peig, J., & Green, A. J. (2009). New perspectives for estimating body condition from mass/length data: the scaled mass index as an alternative method. *Oikos*, 118(12), 1883–1891.
- Peig, J., & Green, A. J. (2010). The paradigm of body condition: a critical reappraisal of current methods based on mass and length. *Functional Ecology*, 24(6), 1323–1332.
- Serra-Cobo, J., Balcells, E., & Guasch, J. F. (1989). Seasonal movements of *Miniopterus schreibersii* in NE Spain and SE France. *Macroderma*, 5(1-2), 32, Canberra (Australia).
- Serra-Cobo, J., Sanz, V., & Matínez-Rica, J. P. (1998). Migratory movements of *Miniopterus schreibersii* in the north-east of Spain. *Acta Theriologica*, 43(3), 271-283.
- Serra-Cobo, J. López-Roig, M., Marquès Bonet, T., & Martínez-Rica, J. P. (2000). Body condition changes of *Miniopterus schreibersii* in autumn and winter. *La Terre et la Vie*, 55, 351-360.
- Serra-Cobo, J., Amengual, B., Abellán, C., & Bourhy, H. (2002). European bat Lyssavirus infection in Spanish bat populations. *Emerg. Infect. Dis.* 8, 413–420.
- Serra-Cobo, J., López-Roig, M., Bayer, X., Amengual-Pieras, B., Guasch, F. (2008). Els ratpenats: ciència i mite. *Publicacions i Edicions Universitat de Barcelona*.

SECCIÓ MUNTANYA INCLUSIVA

Per Neus Abad, Jaume Burgaya, Xavi Heras, Marc Malgosa, Daniel Risco i Pere Saperas

A principis del 2022 van confluïr tres factors que van posar les bases de la futura nova Secció de Muntanya Inclusiva del Centre Excursionista de Terrassa.

En primer lloc, la voluntat de l'actual Junta del CET d'impulsar una nova secció inclusiva, que apropés tothom a la muntanya.

En segon lloc, la proposta que en Dani Risco (baixa visió i baixa audició) i Xavier Heras (ceguesa total) van fer arribar al CET per dinamitzar aquesta activitat i crear un grup de muntanya inclusiva.

Per últim, en tercer lloc, la FEEC també havia creat recentment la nova àrea de Muntanya Inclusiva. La plasmació d'aquest encontre fou el Tastet...

ANY	MES	DIA NUM	DIA NOM	TIPUS ACTIVITAT	DESTINACIO
2022	NOVEMBRE	12	DISSABTE	FORMACIÓ	SESSIÓ FORMATIVA DE SUPOR
2022	NOVEMBRE	20	DIUMENGE	FORMACIÓ	SESSIÓ FORMATIVA FEEC MU
2022	MAIG	5	DIJOURS	SORTIDA	CAN BONVILAR
2022	MAIG	19	DIJOURS	SORTIDA	ALZINA BONICA
2022	MAIG	21	DISSABTE	SORTIDA	LA ROMÀNTICA
2022	JUNY	2	DIJOURS	SORTIDA	EL MONTCAU
2022	JUNY	11	DISSABTE	SORTIDA	MATADEPERA 3 MASIES: CAN
2022	JUNY	16	DIJOURS	SORTIDA	FI TEMPORADA PUJADA A LA M
2022	SETEMBRE	15	DIJOURS	SORTIDA	FORADADES I MAS DE LA SER
2022	SETEMBRE	29	DIJOURS	SORTIDA	SANT JERONI
2022	OCTUBRE	13	DIJOURS	SORTIDA	PINS CARGOLATS
2022	OCTUBRE	27	DIJOURS	SORTIDA	BALANDRAU
2022	DESEMBRE	3	DIUMENGE	SORTIDA	JORNADA INCLUSIVA PARC DE
2022	DESEMBRE	15	DIJOURS	SORTIDA	ETAPA ANELLA VERDA
2022	OCTUBRE	20	DIJOURS	SORTIDA (reduit)	LA MOLA amb Martí
2022	NOVEMBRE	19	DISSABTE	SORTIDA (reduit)	COVA SIMANYA
2022	MARÇ	19	DISSABTE	TASTET	TASTET EXCURSIONISME INCLU

Així doncs, el 19 de març de 2022 el Centre Excursionista de Terrassa va organitzar un tastet de muntanya inclusiva, amb la col·laboració de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya - FEEC i també del Cim Project, que és una entitat pionera a Catalunya en promoció de l'activitat física i esportiva, prevenció i salut en l'àmbit de la natura i especialment la muntanya.

Aquest tastet va tenir una alta participació, amb gairebé 30 persones, i va ser la guspira que va impulsar la creació d'una secció de muntanya inclusiva dins del propi Centre Excursionista de Terrassa, 112 anys després de la seva fundació. Per impulsar aquesta secció ens vam incorporar els sis membres que formem l'anomenada ECMI - Equip de Coordinació de Muntanya Inclusiva, i que som els propis Dani Risco i Xavi Heras, així com els quatre voluntaris Jaume Burgaya, Neus Abad, Pere Saperas i Marc Malgosa, que també esdevindriem guies de muntanya inclusiva.

Inicialment aquesta secció s'ha centrat en fomentar l'excursionisme per a persones amb alguna discapacitat visual i/o auditiva, però no es descarta anar creixent de cara al futur cap a altres activitats d'inclusió per a persones amb capacitats diverses.

En el decurs de l'any 2022 hem estat capaços d'organitzar fins a 17 activitats, algunes entre setmana i d'altres els caps de setmana.

Aquestes activitats han estat el tastet de presentació, 14 sortides a muntanya (baixa i alta muntanya) i dues sessions de formació, una en suport vital i l'altra en formació de muntanya inclusiva, específica per a conduir cadires jòelette. Amb totes, hem aconseguit engrescar a 259 persones, 192 voluntaris i voluntàries guies, i fins a 67 persones amb baixa o nul·la visió i/o audició, tot i que uns i altres hem repetit l'activitat en moltes ocasions.

Tot seguit detallem quines han estat les activitats del 2022:

	17	67	192	259
	URL VIDEO YOUTUBE	B1/B2	G1/G2	
PORT VITAL		4	9	13
MUNTANYA INCLUSIVA (Jòelette i barra direcció)	https://youtu.be/bVm1fb2ij_8	2	6	8
	https://youtu.be/sfjlhaQuS9w	3	5	8
	https://youtu.be/X-OwLRPEaw4	3	6	9
	https://youtu.be/99ubrKQzZZs	3	9	12
	https://youtu.be/CeHi3nxaEUK	3	7	10
PELECS, CAN GARRIGOSA I CAN BOFÍ	https://youtu.be/vQG4vUaTdlQ	5	14	19
MOLA	https://youtu.be/SNTHmSCvcl8	5	13	18
ARRA LLARGA	https://youtu.be/oxgpn9xEh0	5	11	16
	https://youtu.be/P6PzgdHG-ZU	5	13	18
	https://youtu.be/gCj0uRSA6lw	5	13	18
	https://youtu.be/LdNgGmK5r6w	5	12	17
SANT LLORENÇ		5	16	21
		5	18	23
	https://youtu.be/gHEKP_RTTzU	3	5	8
		4	13	17
USIU	https://youtu.be/8opCcVOVzZY	2	22	24

De totes les activitats que anem organitzant, fem un reportatge audiovisual amb autodescripció molt complet (vegis canal <https://www.youtube.com/@muntanyainclusivacet>). Aquest audiovisual té dos objectius:

1. Poder-lo compartir amb les persones que tenen baixa o nul·la visió, per això incorpora audiodescripció.

2. Però també, i no menys important, ens ajuda a millorar dia a dia. Els guies i els guiats els mirem amb deteniment: ens observem a nosaltres mateixos, veiem i escoltem els nostres moviments i les nostres indicacions, ens d'anodem dels errors que cometem i després ho posem en comú per anar millorant la nostra tècnica de progressió. En definitiva, perseguint sempre la màxima seguretat en la muntanya.

Aquestes activitats s'han dut a terme amb la tècnica de la barra direccional (vegis logotip) -a excepció de la sessió de formació en cadira joëlette-, i que consisteix en la creació d'equips independents de 3 persones agafades totes elles en una barra d'alumini o acer extensible fins a 3 metres, a modus de barana, i a l'altra mà un bastó de seguretat i prospecció del terreny. Al davant hi va una persona que fa de guia de l'equip (anomenat G1 "guide 1") que va informant i anticipant de les característiques del terreny i l'entorn a la segona persona, que sempre és la persona guiada, amb baixa o nul·la visió i/o audició (anomenat B1 o B2 "blind 1 o 2"). La tercera persona del darrere generalment també fa de guia (anomenat G2 "guide 2"), i va verificant el lloc precís per on ha de fer la passa la persona guiada, o l'instant precís de baixar el cap, però sobretot, també fa de timó per dirigir correctament a la persona guiada a través del seu contacte amb la barra direccional.

Aquesta tècnica aporta molta seguretat a les persones que pateixen discapacitat visual perquè progressen en el medi agafats d'una barana de forma permanent, i a més amb un bastó que els ajuda a inspeccionar el terreny i notar aquella morfologia que li van decribint els dos guies, el G1 i el G2. Quan circulem per terreny muntanyós, sovint el camí o corriol no és pla, sinó que progressem per un pendent, o per un vessant de la muntanya, de manera que sempre tenim en un cantó la muntanya i a l'altra la vall. A diferència dels alpinistes, que tenim l'obligació de portar el piolet sempre al cantó de la muntanya quan progressem per pendents (per a poder-lo clavar i assegurar-nos en cas necessari), la barra direccional sempre es porta en el cantó de la vall, precisament perquè en fer de barana de seguretat, priva de possibles caigudes de qualsevol dels tres membres d'equip de la barra, si algun d'ells s'entrebanca.

Un dels handicaps però que ens trobem amb el tema de les barres direccionals és la seva disponibilitat, ja que no és un producte que existeixi a la venda en botigues ni que es pugui adquirir directament, sinó que fins avui s'ha anat construint altruïstament com un treball d'artesanía per part d'algun taller. Dins del nostre grup de coordinació i voluntaris hem anat fent diverses proves i dissenyant diferents models, més o menys encertats, però cada vegada millors, cosa que juntament amb l'experiència que hem adquirit ens permet avui saber bastant bé com ha de ser bona barra direccional: lleugera, extensible, robusta, fàcil de plegar i còmoda de transportar.

Un altre requeriment del guiatge amb barra direccional, és la necessitat de disposar de dues persones voluntàries com a mínim que facin de guia per a cada persona amb discapacitat que hagi de ser guiada amb aquesta tècnica. En alguna ocasió el nombre de voluntaris ens ha pogut limitar el nombre de barres direccionals, i s'ha solventat fent un guiatge particular amb motxilla (que és una tècnica diferent) un guia i una persona guiada. També és important disposar de més guies voluntaris que segueixin de forma independent

els diferents equips de barres direccionals, per anar donant explicacions i supervisant la progressió de tota persona voluntària que iniciï aquesta pràctica del guiatge per primer cop. I a més a més, aquestes persones també vetllen per la cohesió i progressió de totes les barres, per evitar que alguns es quedin enrere o es puguin despistar pel camí.

Progressió amb barres direccionals, pujant al Balandrau (2.585mt). Font: CET.

Sempre que ens trobem amb voluntaris que s'estrenen per primer cop amb alguna de les activitats que organitzem, els proposem de fer un primer tastet posant-se ells mateixos com a B1, al mig de la barra direccional, amb un antifaç que els privi completament la visió. Aquesta experiència els dota obligatòriament d'una atenció especial en la progressió amb tota la resta de sentits, i els dóna a conèixer de primera mà com de necessàries són les indicacions que donen els guies a les persones sense visió. Indicacions que han de ser constants, però breus i concretes.

Aquesta activitat de la muntanya inclusiva és una activitat que aporta moltíssima motivació a tothom que hi participa, crea moltes complicitats, i fa aflorar molta sensibilitat i valors com la solidaritat, el companyerisme, el treball en equip, el respecte, la responsabilitat, honestedat o la gratitud. En totes les activitats s'incorporen algunes càpsules culturals, com ara la descripció del paisatge o d'alguns elements d'interès. També es procura que en totes elles hi hagi algun element que es pugui tocar, manipular, escoltar o olorar, perquè per a una persona cega, una "tocada" val més que mil paraules.

Segons algunes fonts d'informació de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC) probablement a dia d'avui no existeix cap altre Centre Excursionista a Catalunya que tingui una secció específica de muntanya inclusiva amb un nivell d'activitats recurrent tan alt com aquesta del Centre Excursionista de Terrassa, tot i que sí que hi ha diversos clubs excursionistes que estan començant a fer passos similars i mica en mica entre tots aconseguirem normalitzar aquesta activitat de la muntanya inclusiva. Amb tot, aquesta secció vol continuar creixent amb nombre de voluntaris,

perquè permetrà poder oferir aquests guiatges a més persones que tinguin alguna discapacitat visual i/o auditiva.

Per últim, també volem destacar la col·laboració que hem trobat sempre dins de la nostra Entitat, tant a Secretaria, com a Direcció Tècnica i Presidència. Ens han ofert sempre les nostres activitats gratuïtes per a tothom, socis / sòcies i no socis / sòcies (dels que ja n'hem captat alguns), però també facilitant les inscripcions a les activitats amb una telefonada, evitant així les dificultats que podrien trobar algunes persones amb capacitats diverses per fer-ho ells mateixos a través de la web. I donant-nos visibilitat a les assemblees, cosa que ens ha permès contactar amb altres seccions del Centre, amb qui estem desitjosos de compartir activitats futures.

Volem que totes les persones que vulguin accedir al medi natural o a la muntanya, ho puguin fer si volen, i no només si poden.

I agraïm també l'alta participació que hem trobat en el Centre Excursionista, tant de voluntaris i voluntàries, com de persones guiades. Per això ens agradaria deixar-ne constància en aquest document:

Nom	Cognoms		Nom	Cognoms
Neus	Abad Soler		Jan	Malgosa Paloma
Margalida	Aguilà de Mingo		Laura	Manrique Mojarro
Judith	Alonso Mir		Salvador	Martín
Mireia	Andrés Aguilà		Pep	Mas Pablo
Lluís	Andrés i Garcia		Jordi	Masana Font
Elisabet	Avellaneda Armengol		Maria Rosa	Merino Agustí
Manuel	Barcia Rodríguez		Noemi	Millán
Joan	Batló Martínez		Angel	Montero Lopez
Samuel	Benitez López		Christian	Montoro Paredes
Núria	Benito Puig		Modes	Moreno Cerro
Toni	Brugueras Garcia		Joan	Olivet Mas
Jaume	Burgaya Torrell		Joan Carles	Palacios Garcia
Rubén	Burgués Torres		Maria Josep	Palau Cemeli
Anna	Clariana Muntada		Anna	Paloma Gorina
Conxa	Coca Cumellas		Maria	Petit Vecino
Francesc	Comellas Guiu		Josep	Puertas Agusi
Guillem Eduard	Diaz Romanos		Estefania	Renobell Chaler
Francesca	Egea Bach		Pedro Daniel	Risco Barranquero
Pedro	Exposito Simon		Yolanda	Rodriguez Lopez
Emma	Fargas Esplugues		Teresa	Rovira Miret
Montserrat	Ferrer Bayod		Maria Isabel	Rubio Martínez
Eneko	García de Mendoza Esteban		Carmen	Rubio Rodriguez
Isabel	Garcia Malvesi		Maria	Sanchez Moreno
Diego	García Olle		Pere	Saperas Comerma
Jenifer	Gil Merino		Mari Carmen	Serrano Ortiz
Josep	Giralt Giralt		Esteve	Soler Granel
Francesc Xavier	Heras Costa		Miquel	Tallo Castellet
Bridget	Higgins		Xavier	Torres Canals
Cristina	Jovani Solsona		Eva	Torres Santos
Laia	Malgosa Alonso		Jordi	Ubach Comas
Nil	Malgosa Alonso		Leonor	Valero Omedes
Pol	Malgosa Alonso		Ana	Villalba Gimeno
Esther	Malgosa Montserrat		Lourdes	Villalba Gimeno
Jordi	Malgosa Montserrat		Aureliano	Vivas Sánchez
Marc	Malgosa Montserrat			

HISTÒRIA DEL SOLITARI

Per Jordi Centelles i Jover

Infantesa

Aquesta és la història abreujada de la insòlita vida del meu avi Gregori Jover i Baiget, conegut com El Solitari, tal com m'ha arribat a mi, bàsicament a través dels meus pares i el meu germà.

En Gori, com se'l coneixia a casa, va néixer l'any 1896 en el sí d'una família de pagesos de les Terres de Ponent. Els seus pares, Joaquim Jover Lapeña i Ramona Baiget Casas, que vivien a Lleida, van marxar a Fraga per raons familiars, ja que la Ramona havia quedat embarassada d'en Joaquim estant promesos, i els pares de les dues famílies no ho van acceptar. Tot i ser un poble de la Franja, dins de la província d'Osca, a Fraga, en aquells temps, encara s'hi parlava majoritàriament en català.

Així va ser com el 14 de març de l'any 1896 en Gori va néixer fragatí, encara que va viure poc temps a la localitat, ja que quan tenia quatre anys els seus pares van retornar cap a Lleida, després d'haver fet les paus amb les famílies.

En Joaquim i la Ramona van tenir nou fills, dels quals només sobrevisqueren més enllà de la infància en Gori (1896-1986), que era el gran, i en Josep, el més petit (1908-1971).

Joventut

A la segona dècada del segle XX, els pares d'en Gori, amb els seus dos fills, van mudar-se i arribaren a Terrassa, on el pare trobà feina de masover a la masia de Can Bogunyà.

En Gori, a la dreta, amb els seus pares i germà, a Can Bogunyà, c. 1915. Fotografia d'autor desconegut.

Estant a can Bogunyà en Gori va aprendre l'ofici de paleta, que li va permetre fer uns estalvis i tenir una certa independència econòmica. Així va ser com va comprar unes finques a Terrassa, on més tard construiria la seva pròpia casa, una de les primeres del que seria el carrer Pardo Bazán.

Es va casar l'any 1920 amb Guadalupe Roig i Amigó (Lola), amb qui tingué quatre fills: en Joaquim, en Ramon, la Pilar i l'Antònia.

En el seu ofici va anar prosperant com a petit empresari de la construcció, fins a tenir diversos treballadors al seu càrrec.

Guerra Civil

L'any 1936, amb els fills encara menors d'edat, amb 16,13,10 i 6 anys, se li van començar a complicar les coses. L'esclat de la guerra civil va provocar una baixada de feina, i amb les accions del moviment anarquista, cada cop era més arriscat ser empresari, per la qual cosa, finalment, va decidir dissoldre l'empresa.

Ell era republicà i, tot i que per edat no estava cridat al front (aleshores tenia 40 anys), va decidir anar de voluntari com a paleta a les milícies d'Esquerra Republicana, a la secció de Fortificacions.

Durant aquells anys la família va passar el mal tràngol de la guerra, com la majoria, amb les penúries i restriccions del moment. La seva dona, la Lola, tenia una parada de carnissera al Mercat de la Independència d'ençà dels anys vint, i això els permeté d'anar tirant.

A finals de l'any 38 el fill gran fou cridat al front en fer els 18 anys, però va tenir la sort que el van destinar a prop de casa, i que el conflicte va finalitzar pocs mesos després.

Un cop acabada la guerra tota la família va tornar sana i estalvia a casa.

Postguerra. Presó i planificació de la fugida

Durant la postguerra l'obtenció de menjar i d'altres productes de primera necessitat es feu encara més difícil per a tothom. Fou en aquestes circumstàncies que un veí del mateix carrer, que era guardaespalles del cap de la OJE de Terrassa, en veient que no podia pagar el deute de la carnisseria de la Lola, va denunciar a en Gori per "roig" per tal d'obtenir la gratificació de 25 pessetes que s'oferia a canvi.

Fou així com en Gori va ser detingut i empresonat a finals de l'any 39.

Els primers mesos estigué a la presó de Terrassa, i després el portaren a la Model, a Barcelona.

Van anar passant els anys, fins que el 1942, quan ja portava tres anys reclòs, el Tribunal Militar Tercero, en Consejo de Guerra Sumarísimo, mitjançant la causa 12494, 1939-1942, dictà Sentència de 12 anys de presó per a Gregorio Jover Baiguet (sic), sense que ell pogués defensar-se ni estar present en el judici.

Paradoxalment, el mateix any 1942 el règim penitenciari de la Model li començà a donar permisos de cap de setmana per anar a casa, possiblement perquè aleshores tenia els dos fills fent el servei militar i les dues filles menors d'edat.

Durant aquests permisos va idear un pla per a, algun dia, no tornar a la presó.

Aprofitant que a casa seva hi havia un desnivell important entre el carrer del davant (actual carrer Pardo Bazán) i el torrent de la part del darrera (antic torrent d'en Pere Parres, i actual carrer d'Antoni Bros), excavaria unes galeries subterrànies, amb

dues trampes d'entrada camuflades dins de casa, i dues sortides pel torrent. Aquests túnels tindrien una longitud aproximada de 60 metres, la qual cosa li permetria "desaparèixer" en un instant si trucaven a la porta.

A sota l'entrada nord hi va construir una sala-refugi/fresquera d'uns cinc metres quadrats i a la sud una petita saleta d'uns tres metres quadrats, amb les parets i el sostre recoberts d'un gruix important de ciment pòrtland pur.

Les dues galeries d'entrada s'unien pocs metres després per formar la galeria longitudinal principal, de la qual en sortia una petita ramificació a l'esquerra que connectava amb un pou d'aigua que havia construït ell mateix als anys vint.

Després de l'enllaç del pou, la galeria continuava uns vint metres més, fins a una altra sala d'uns dos metres i mig d'ample per quatre de llarg, de la qual en sortien les dues galeries que portaven a les sortides exteriors del torrent, camuflades sota d'una figuera cadascuna.

Fugida i amagatall

Després de dos anys de treball, realitzat durant els permisos de la presó, cap a l'any 1944 ja tenia la galeria acabada. Va ser llavors quan, en una d'aquestes sortides de la presó, va decidir no tornar-hi.

Tenia el pla perfecte, doncs sabia que quan la Guardia Civil l'anés a buscar, per pròfug, podria escapar-se de forma segura per les galeries. D'aquesta manera varen passar uns quants mesos en què en Gori estava a casa, i s'esmunyia cada cop que trucaven a la porta.

Aquesta situació, però, cada cop era més perillosa. La Guardia Civil, veient que no se sortia amb la seva, en una de les visites amenaçà la seva dona de detenir-la també a ella. Aquesta amenaça, per sort, no es va arribar a complir mai.

Un dia de l'any 1945, de cop i volta, en Gori marxà de casa sense dir on anava, i la família va estar unes quantes setmanes sense saber-ne res.

Passat un temps sense notícies, en Gori es presentà a casa una nit i explicà que tenia un amagatall segur a la Serra de l'Obac, en un lloc anomenat el sot de la Calcina, situat per sota el Bac de la font de la Portella.

El lloc que havia escollit era dins de la torrentada que hi ha entre la casa de la Calcina i la carena on passa el camí Ral. Es tractava d'un antic forn de calç que hi havia en una esplanada al fons del torrent, ben bé a sota del Paller de l'Obac o Muronell (nom amb el qual es coneixia aquell indret).

La família, alleujada en saber-ho, en prengué nota, i tot va quedar en el més profund secret.

13 anys al cau del Solitari

Estant amagat al forn de calç de la Calcina, en Gori aprofità per adaptar-lo i fer-lo més còmode i habitable, excavant-hi (en això ja hi tenia practica) una petita estança al fons.

Vivia com podia, parant trampes per poder caçar alguna presa, fins que un dia es va trobar al propietari de la Casa de l'Obac, que ho era també de la Calcina i entorns. En Gori, en veure que l'havien descobert, es va veure obligat a explicar la seva situació. El senyor Josep M. Faura i Ubach, coneixent la història, li va dir que no es preocupés, que no el delataria, i a més a més li va oferir de treballar per a ell, fent de carboner.

A partir d'aleshores va aprendre l'ofici de carboner, però com que no podia arriscar-

se treballant amb colla, com feien tots els carboners, va decidir que ho faria tot sol. També va pensar que es canviaria el nom. Enlloc de Gori es faria dir Jordi, així amagava més la seva identitat.

Així fou com entre les colles de carboners de l'entorn el començaren a anomenar Jordi, *El Solitari*.

La seva nova situació, sota la protecció del Sr. Faura, de l'Obac, li permetia estar un xic més tranquil, però havia de continuar anant molt en compte, perquè no deixava de ser un pròfug.

A partir de l'any 1946 els familiars començaren a fer-li algunes visites els caps de setmana i vacances .

Al seu "cau" hi havia afegit la típica barraca de carboner davant del forn de calç inicial, la qual cosa el feia més confortable.

En Gori, al mig, amb un plat a la mà i un altre al cap. Darrera seu (d'esquerra a dreta): la seva filla Pilar, el seu gendre Joaquim Castro, la seva dona Lola, i el seu fill Joaquim amb la seva dona Pilar Castro, i asseguda a la dreta, la seva filla Antonia. De l'home assegut a l'esquerra amb un gos, no se'n coneix la identitat. Tots en front de la barraca de carboner, construïda davant del forn de calç, c.1950.

Fotografia de Jaume Centelles Puig.

Menjava la carn que caçava posant trampes al bosc i a les espitlleres del corral de la Calcina, i quan el visitaven els fills i nets li portaven d'altres queviures. A més, treballar de carboner li permetia obtenir alguns ingressos.

Quan hi anava la família era com una festa, cantaven cançons i feien xerinxola. En Gori explicava anècdotes del seu dia a dia; el seu gendre, en Jaume, promès amb la seva filla Pilar, li escrivia poemes i cançons, a partir dels quals es començaren a posar noms als paratges dels voltants.

Estat actual del forn i cau del Solitari. Fotografia de Jordi Centelles i Jover.

Fou així com s'anomenà Paller de Tot l'Any, al Paller de l'Obac o Muronell; Cova del Solitari, al forn de calç o cau on vivia en Gori; o Turó del Duc, a la Roca Salvatge, perquè sovint hi cantava un duc... I així: el Turó Roig, el Pla del Solitari, la Canal del Solitari, la Cova de la Canal del Solitari, etc., i d'altres indrets de l'entorn. Actualment, aquests noms són els topònims oficials d'alguns d'aquests llocs.

En Gori es coneixia bé tots els racons i un dia va trobar molt a prop del seu cau una tosquera al torrent, al lloc que utilitzaven per a rentar la roba els antics habitants de la Calcina (que fou ocupada fins a mitjan del segle XIX). Hi va trobar també l'antic rec que recollia l'aigua dels degotalls de la roca que baixaven del Paller de Tot l'Any.

L'any 1949, amb el seu fill Ramón, que també era paleta, i el seu gendre Jaume, que era manyà, ho netejaren tot i amb els materials de la runa de la Calcina (maons i teules) hi feren una cisterna d'aigua i construïren una font.

Panoràmica del paisatge de l'entorn del Solitari.

Imatge del Paller de Tot l'Any des de la Roca Salvatge. Sota la cinglera es veu la cova d'en Capablanca, a l'esquerra, i l'Escletxa del Paller, al mig. Fotografies de Jordi Centelles i Jover.

El ciment el portaren de Terrassa amb l'autobús de línia de Rellinars, i el carregaren amb mules des de l'Obac. L'aigua per a fer l'obra, la baixaven amb garrafes des de la font de la Portella.

L'anomenaren Font del Solitari, i en Jaume va gravar la placa frontal de marbre amb el nom, perquè amb el pas dels temps quedés constància del qui visqué en aquell indret.

L'any 1952, a sota de la Calcina, hi feren una altra font, aprofitant un clot on s'entollava aigua. L'abril de 1953 la batejaren com a Font del Clot.

L'any 1951 la família l'informà que havia estat nomenat alcalde de Terrassa Pedro Matalonga, el cap de la OJE de la Falange Española, que fou qui l'havia fet detenir i portat a la presó. Tot i que fins aleshores estava relativament tranquil, doncs en aquests anys ja tenia una relació cordial amb les parelles de guàrdia civil que vigilaven la zona, aquest fet el va fer tornar a posar en alerta.

Pedro Matalonga va ser alcalde entre 1951 i 1953, i posteriorment fou nomenat regidor fins l'any 1958.

Cal comentar com a anècdota, que de joveneta, la Lola, abans de casar-se amb en Gori, havia fet de minyona a cal Matalonga, als anys 10.

L'any 1956 en Ramon, fill d'en Gori, es traslladà a viure a França amb la seva família, aprofitant la demanda de treballadors de la construcció que hi havia en aquell moment, i en tornà l'any 1969.

En Jaume no va deixar mai de visitar a en Gori mentre va estar amagat.

Com ja hem comentat, en Gori no podia baixar la guàrdia, i havia de ser molt prudent amb tot el que feia i deia. Recordem que quan parlava amb gent desconeguda ell era en Jordi.

Font del Solitari. Detall de la placa frontal de marbre, en el moment actual. Fotografies de Jordi Centelles i Jover.

En aquets anys, encara que estigués més o menys segur al seu cau i amb la seva feina, de vegades passava algú per aquella zona tan amagada. Eren temps de maquis i batusses amb la Guardia Civil, i això li comportava sovint trobar-se entremig dels dos bàndols.

Algun cop, a la nit, el visitaven els maquis, als quals oferia quelcom de menjar, que aprofitaven per preguntar-li pels moviments de la Guardia Civil. De dia, els que passaven eren els "civils", i també preguntaven, aquests pels maquis. Però en Gori no havia delatat mai cap maqui.

Una vegada va explicar que en una emboscada de la Guardia Civil van morir tres maquis que anaven cap a Les Cases, una masia que hi ha entre Rellinars i les Boades, on els guerrillers rebien menjar i aixopluc.

Una altra anècdota que en Gori havia explicat fou que un dia, cap al tard, se li presentaren dos guàrdies civils que li explicaren que els havien deixat al Coll d'Estenalles i s'havien perdut. Un d'ells estava ferit, i li van demanar ajut. En Jordi agafà el mosquetó del ferit, i els acompanyà fins la casa de l'Obac.

El masover de l'Obac, quan va veure la parella de civils i en Gori, al primer instant es va espantar. Creia que l'havien agafat. Però en veure que era ell qui duia el mosquetó a l'esquena, se n'adonà que no era així, i va socórrer al guàrdia ferit.

Totes aquestes situacions obligaven a anar sempre amb peus de plom.

Tornada a casa

Ja entrat l'any 1959, la família li comunicà que Franco havia concedit una amnistia (Decreto de la Presidencia del Gobierno de 31 de octubre de 1958-BOE de 7 de noviembre de 1958), i que per tant, podia tornar a casa.

Tot i que no va ser fàcil de convèncer, al final va entrar en raó i aquell any va tornar a casa. S'havia acabat el malson.

Un cop tornat a Terrassa, continuà fent de carboner, i venia el seu carbó a casa seva, fins que es va jubilar l'any 1962.

En Gori visqué la resta de la seva vida acompanyat i estimat per tota la seva família, i sempre va ser fidel als seus principis i valors republicans, i va ser un antifranquista de soca-rel.

Morí a Terrassa el dia 7 de maig de 1986, amb 90 anys.

En Gori amb la seva dona i els seus set nets i netes (i alguna parella), l'any 1970. Fotografia d'autor desconegut.

Celebració dels 50 anys de casats d'en Gori i la Lola, any 1970. Fotografia d'autor desconegut.

En Gori amb 88 anys, any 1984. Fotografia de Joan Rosaura.

Nota de l'autor:

Article escrit en homenatge al meu avi Gori "El Solitari", i a tots els qui com ell varen ser represaliats pel franquisme.

També al meu pare, Jaume Centelles i Puig (1923-2011), en el centenari del seu naixement, que sempre estigué al seu costat.

En recordança a la meva mare, Pilar Jover i Roig (1926-2001), a l'àvia Lola, i als meus oncles Joaquim i Ramon i tieta Antònia, que també van estar al peu del canó.

I amb agraïment al meu germà Jaume Centelles i Jover per refrescar-me la memòria, i a la meva companya Concepció Rosaura Raich, per ajudar-me a donar forma a aquest text.

Cant a en Gori i al Paller de Tot l'Any

(Per cantar amb música de *Cant a la vinya*)

Bon dia Gori,

bon dia cada dia.

A la Calsina venim avui cantant

per a portar-te un xic d'alegria,

per abraçar-te els que t'enyoren tant.

Avui volem que cantis amb nosaltres

i que ens ensenyis els llocs més bonics,

com la Calsina, la Font de la Portella,

també la de Carlets i els Rosseguers.

Salut i vida, és l'aire que respires.

I el sol que et besa cada dia al front,

també volem que ens besis a nosaltres

i que facis el nostre amor més ferm.

Com el Paller, ensenya'ns Castellsapera,

Cova del Mal Lladre, i el camí Ral.

Oh! flaires del Paller, sol de la Calsina,

feu que ens estimem sempre.

I sempre més.

Jaume Centelles i Puig, 1947

LA MAGDALENA INFERIOR (VIA MANGRÀ - Vº): UNA VIA D'ESCALADA PERDUDA EN EL TEMPS

Per Manel Cajide Plaza

La història d'aquesta via d'escalada és ben singular, ja que neix arran d'una ascensió a la Gorra Frígia per la clàssica via GEDE que portàrem a terme a principis de la primavera de l'any 1978.

Va ser llavors quan vàrem descobrir l'existència de la petita ermita de Sant Martí al peu de l'aresta sud d'aquesta gran roca de la regió de Tebes, edificada aprofitant una bona balma que forma la pròpia roca. L'ermita es trobava molt ordenada i neta, amb una taula, una cadira, un catre amb llençols i mantes, i unes prestatgeries farcides de llibres de caire espiritual i humanístic. Al seu voltant, un cuidat jardí evidenciava que allà hi vivia alguna persona, però no hi vàrem trobar ningú i ens centràrem en la nostra activitat. Vam fer la via i davallàrem per una altra vessant de la gran roca.

Tornats de la sortida i comentant-la amb els companys a l'antiga Plaça Vella de la nostra ciutat, en Fredi Parera es va quedar amb l'anècdota de l'ermita, que ell tampoc coneixia, i ho va comentar a casa seva, ja que els pares d'en Fredi anaven sovint al Monestir de Montserrat i tenien amistat amb alguns monjos de la comunitat benedictina. Dies més tard i novament a la Plaça Vella, en Fredi va aparèixer cercant voluntaris per anar a traslladar les pertinences de l'ancià eremita que hi habitava cap al Monestir. Els pares d'en Fredi s'havien assabentat que en aquella recòndita ermita hi vivia en solitud un ancià monjo que sobtadament s'havia trobat indispost, i que amb les poques forces que li quedaven li havien permès davallar cap al Monestir on va morir pocs dies més tard. Així doncs, per una causa humanitària, vam sacrificar un matí de dissabte sense practicar el noble art de l'escalada, i carregats com ases transportàrem tots els efectes personals d'aquell ancià cap al Monestir, on vàrem tenir una rebuda ben cordial.

Ara bé, centrats en la logística del transport de les pertinences d'aquell eremita, decidírem pujar la càrrega per la canal de la Magdalena, i davallar més còmodament per l'ermita de Santa Magdalena i les escales de Jacob, i va ser just abans d'arribar a les escales, que ens vàrem fixar en un bonic esperó de la cara sud-est de la Magdalena Inferior, que arrenca pel costat d'una mena de llastra adossada al propi esperó, i que passa pel costat d'un pronunciat i característic desplom que es forma en aquesta cara de la roca. Espontàniament, algú va proposar d'obrir-hi un nou traçat, doncs en aquells temps en aquell pany de paret només hi havia l'antiga i coneguda via "*Albert-Busquets*". La proposta però va quedar a l'aire i ningú va fixar cap data per anar-hi. Dies més tard, en Joan i un servidor tornàvem a pujar cap a la regió de Tebes amb l'objectiu d'anar a fer el Sentinella, però feia un dia gris que amenaçava pluja, pel que vàrem optar d'anar a fer quelcom menys compromès. I fou aleshores quan en Joan va suggerir d'anar a provar aquell esperó de la Magdalena Inferior que havíem ullat aquell dia de trasllat de les pertinences del malaurat monjo eremita finat.

En aquells temps sempre portàvem un parell o tres de pitonisses de burí per si de cas, i per suposat el burí i el martell que eren peces indispensables per anar a escalar, juntament amb unes bones botes rígides. Així que dit i fet, ens encaminàrem cap a la Magdalena i equipàrem la primera tirada de corda. Just quan acabàvem de muntar la primera reunió, la pluja va fer acte de presència i mentre rapelàvem amb el clàssic

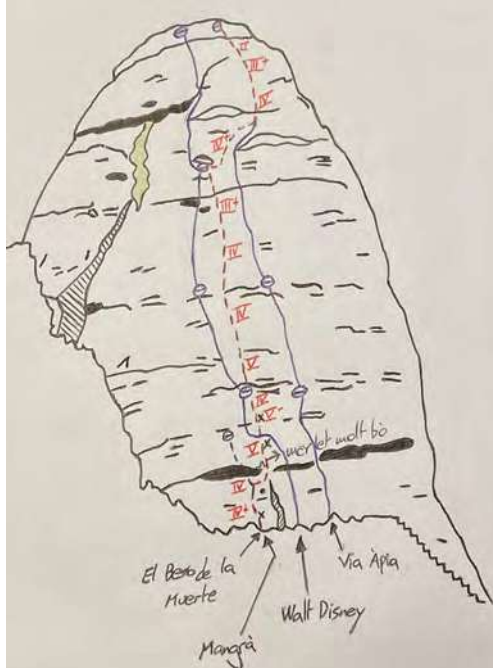

Dülfer de l'època vàrem quedar ben xops. Un parell de setmanes més tard però, deixàvem enllestit aquest nou traçat per ascendir a aquesta gran roca.

Vam comentar l'obertura d'aquesta via al nostre cercle de companys però no la vàrem publicar, ja que consideràrem que la nostra via era de poca entitat, en aquell període de les dècades dels 70 als 90 en el que estàvem vivint una era revolucionària de transició de l'escalada clàssica al "free climbing", com defineix en Josep Fatjó i Gené en el seu llibre "Història de l'Escalada a Montserrat". Era l'època dels "Pirates" i d'altres tribus montserratines amb obertures que encara avui provoquen admiració per la dificultat i exposició dels seus traçats, de manera que la nostra nova obertura allà va quedar com una via fantasma.

Pocs anys més tard però, amb l'aparició del trepant i uns nous dissenys d'expansions, varen començar a proliferar vies per tot arreu, prioritant la protecció de l'escalador i l'augment de la dificultat. En aquell pany de paret on només hi havia l'antiga "Albert-Busquets" i la nostra, actualment s'hi comptabilitzen mitja dotzena de vies de l'època, que el gran escalador Josep M. Alsina va definir en el seu afamat article "Montserrat avui: l'Edat del Ferro" que va publicar a la revista Vèrtex.

Passats gairebé 45 anys d'aquella ascensió i veient les vies obertes en aquest pany de paret de dificultat semblant a la nostra i protegides per generoses

línies d'expansions, no fa massa, tornant amb el Ferran de fer una ascensió per la zona, sense martell ni burí i amb calçat modern, lleuger i confortable, passem per sota l'esperó i deixo anar el comentari que em faria gràcia tornar a fer la via, per veure si el nostre traçat ha quedat completament trepitjat per les nombroses vies obertes en aquest pany de paret durant les dècades dels anys 80 i 90.

Així doncs, un parell de setmanes més tard, decidim anar a l'esperó i oh, sorpresa! Cap dels nous traçats trepitja la nostra via. Només la via "Walt Disney" la creua al bell mig de la primera tirada per damunt el primer burí de protecció.

No obstant, amb el Ferran, arribats a la

primera reunió optem per sortir en vertical seguint una línia d'expansions, ja que jo no recordava massa bé per a on havíem continuat, però el que sí recordava és que a la primera tirada havíem clavat dos burins i amb el Ferran només en varem trobar un. En tot cas com que hi havia d'haver cert aire entre els dos burins, vàrem optar per anar cap a l'esquerra i "xapar" alguna expansió de la "Walt Disney". Aleshores vaig pensar que el segon burí el podien haver petat a l'obrir els nous itineraris, i també recordava que havíem clavat un parell de reunions que no havíem trobat, i per tant no vaig quedar del tot convençut amb aquesta ascensió, de manera que alguns dies més tard, enredo a un parell de companys per tornar-hi, i aquest cop sí que l'encertem. Ascendim en línia recta la primera tirada de corda i trobem el segon burí i la reunió original. La segona tirada de corda, també en vertical, neta de proteccions però que amanim amb elements flotants i merlets hi trobem la segona reunió original en un petit forat que forma aquesta cara de la roca. Petit però just per poder-s'hi asseure. I la tercera tirada de corda, amb un flanqueig ascendent cap a la dreta anem a trobar el tram final de la via Albert Busquets, per on assolim el cim d'aquesta característica roca de la regió de Tebes.

Així doncs, amb gairebé 45 anys de retard recuperem una via que havia quedat gairebé en l'oblit, però que és força bonica i d'una lògica evident, i que sembla talment increïble que no hagi estat trepitjada per la quantitat de traçats oberts durant aquest anys en aquesta cara de la Magdalena inferior.

Descripció de la via

Situats sota l'extrem dret del desplom que forma aquesta roca per la seva cara sud-est, comencem a progressar per la placa del costat esquerre d'una gran llastra adossada, on trobem un antic cap de burí totalment ineficaç, i amb passos difícils arribem a una bona expansió pertanyent a la via de caire esportiu del "Beso de la Muerte". Ens situem sota el desplom on ens podem protegir amb un alien vermell i flanquegem amb bona presa cap a la dreta. Salvat el desplom enfilem en vertical per un terreny aeri però de bones preses, i amb passos força difícils anirem a trobar un parell de pitonisses de burí de protecció. A partir de la segona pitonissa de burí, el terreny comença a tombar-se i amb passos quelcom

difficils arribem a un bon relleix on hi trobem unes burinades i unes modernes expansions de la via Walt Disney (R1/IV+,IV,V,V-,IV/30 m). Sortim en vertical de la reunió tot deixant a l'esquerra la línia d'expansions de protecció de la via "Walt Disney" i amb passos força difícils superem un vertical ressalt, que protegim llaçant bagues a bons merlets. Superat el ressalt, el terreny perd verticalitat i progressem amb passos quelcom difícils i plaents. Deixem a l'esquerra la segona reunió de la via "Walt Disney" i continuem fins a un característic forat on hi trobem unes burinades de la reunió original (R2/V,IV,III+/35 m). Deixem la reunió amb un bonic i aeri flanqueig ascendent cap a la dreta per salvar uns balmats i amb uns bonics i difícils passos anem a trobar l'aresta est de la roca per seguir el darrer tram de la via "Albert Busquets", per on assolim el cim de la roca. Tirada de corda que cal amanir amb elements de protecció al gust del consumidor. (Δ /IV+,IV,III+/25 m).

La primera ascensió fou duta a terme el 26 de maig de 1978 a càrrec d'en Joan Gràcia i Manel Cajide.

La primera repetició de recuperació va ser efectuada el 28 de setembre de 2021 a càrrec d'en Ferran Hernández i Manel Cajide.

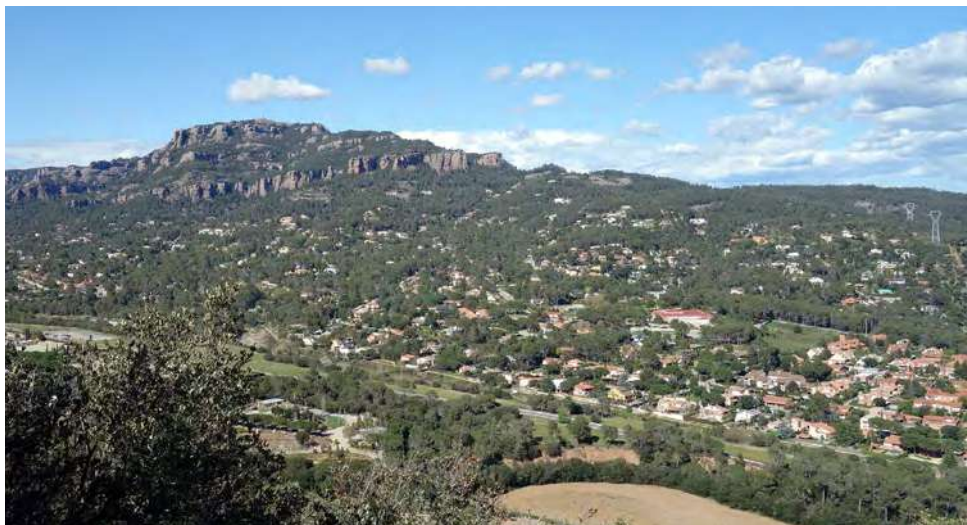
La segona i definitiva repetició de recuperació va ser efectuada el 27 d'octubre de 2021 a càrrec d'en Manel Ramon, Xavier Pereira i Manel Cajide.

UN PETIT HOMENATGE AL GRAN PINTORET DE MATADEPERA

Per Albert i Òscar Masó Garcia

<https://masogarcia.com>

El dia 26 de gener del 2022 ens va deixar als 87 anys un fill il·lustre de Matadepera, l'irrepetible Antonio Garcia i Sellarès, àlies Pintoret, nascut el 13 de març de 1934 en aquesta localitat, poc abans de l'esclat de la Guerra Civil. L'origen del seu sobrenom li va venir pel fet que el seu pare, pintor de professió, era anomenat el Pintoret per la seva baixa estatura, i com que l'Antonio també va fer de pintor i tampoc era gaire alt, va heretar el mateix motiu. Aquest home incansable va estar sempre lligat de forma molt activa al món associatiu i cultural de Matadepera, així com a la muntanya de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, la qual va recórrer, explorar, difondre i estimar a bastament. El

La Mola, el "jardí de casa" del Pintoret, i les urbanitzacions de Matadepera encatifant la seva falda, vistes des de la serra de les Pedritxes. Autor: Òscar Masó Garcia.

següent escrit pretén ser un senzill homenatge a la seva gran figura, donant pinzellades d'algunes de les in comptables activitats que va realitzar al llarg de la seva dilatada vida com a persona de mil facetes que va ser, conreant apassionadament diversos esports així com l'associacionisme cultural i les ciències del camp i la naturalesa. Va portar a cap tantes coses gràcies a la seva fortalesa i a un tarannà viu i curiós, sumat a una concepció senzilla, clara i humil de la vida en general. De tot plegat cal ressaltar, per sobre de tot, que l'Antonio va tenir la gran sort de poder ser profeta a la seva pròpia terra, i d'això s'han beneficiat unes quantes generacions de matadeperecs i de molts altres llocs que l'han pogut conèixer, escoltar i aprendre d'ell.

Els primers anys: l'esport i la Festa de Sant Llorenç

El pare de l'Antonio tenia tres anys quan la seva família va marxar d'Andalusia i es va establir a Matadepera. Més tard, en aquesta localitat va néixer el nostre protagonista,

el qual va deixar l'escolarització passats els 13 anys i va començar a treballar en el món del tèxtil a Terrassa, junt amb el seu germà. Era plena postguerra i a casa feien falta calés. Mentrestant, ell havia començat a recórrer tots els racons del massís de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, situat ben a tocar de casa seva. En aquelles sortides recollia moltes coses del bosc com ara bolets, glans pels porcs, teies, espàrrecs, te de roca, maduixetes, etcètera, i sovint ho venia i d'això obtenia un sobresou. Aquelles activitats extremes el varen convertir en un aficionat incondicional de la muntanya, característica que no va abandonar mai més. A més, la seva àvia era una consumada boletaire, ja que en aquella època hi havia escassetat de menjar i els bolets sovint omplien el plat com a alternativa a la carn. Va ser ella qui li va transmetre la passió per aquests preuats regals del bosc.

Poc després va canviar de feina, ja que no li agradava la que estava desenvolupant, i va seguir les passes del seu germà, que havia anat a ajudar al seu pare en el negoci que tenia de pintor de parets. L'afició per la muntanya i les tradicions se li va anar enfortint quan a l'edat de 14 o 15 anys va començar a assistir a la Festa de Sant Llorenç, celebrada al cim de la Mola el dia 10 d'agost, festivitat d'aquest sant. En aquella època l'organitzava la família Marlet, capitanejada pel conegut artista Ricard Marlet, virtuosos xilògraf establert a Matadepera. Per poder-hi assistir, l'Antonio demanava permís al seu pare per absentar-se unes hores de la feina i pujar a dalt de la Mola. Alguns anys després, els Marlet s'anaren fent grans i varen deixar d'encarregar-se de la festa, la qual no es va celebrar durant un temps fins que el mateix Antonio, junt amb una colla que ell havia creat, van reprendre la tradició. A partir de llavors, ell mateix se'n va fer càrrec durant ni més ni menys que gairebé 50 anys, i avui en dia la festa encara perviu. La cerimònia, senzilla i emotiva, comença habitualment amb una missa al monestir de Sant Llorenç del Munt, després es fa una processó encapçalada pel sant a l'exterior del cenobi, el qual és portat per quatre persones mentre es canten els seus goigs. Cada any s'alternen els portadors masculins amb els femenins. La festa s'acaba amb el cant del virolai i el sant orientat vers Montserrat, i també es menja coca regada amb vi bo.

El pare del Pintoret va ser cabdal per inculcar-li l'afició pels esports, i és que havia participat en curses de muntanya o de cros de l'època, les quals no eren tan multitudinàries com ara, i havia arribat a guanyar alguna copa. A la dècada dels anys 1940 ja duia el seu fill Antonio a fer excursions, a visitar coves i avencs, etcètera. Sota aquesta influència paterna, el Pintoret va arribar a practicar diverses modalitats esportives com el ciclisme, el futbol, el cros (també va guanyar algunes curses) i fins i tot a vegades l'espeleologia i l'escalada, ja que sempre va gaudir de molta salut i no es

Matadepera, la llar de l'Antonio, amb l'església de Sant Joan. Autora: Conxita Garcia Pérez.

cansava mai. Com a exemple cal dir que va arribar a recórrer fins a 30 vegades la cova del Manel, una de les cavitats més emblemàtiques del massís. Entre les seves activitats, no hi mancaven les excursions amb un grup que havia format amb diverses persones, anomenat “la colla del Pintoret” perquè l’encapçalava ell mateix. També existia al poble una altra formació senderista, la “colla del Bastó”, amb la qual a vegades coincidien. L’any 1979, el Pintoret i els seus companys muntanyencs visqueren una tragèdia en morir-se sobtadament un component de la colla del Bastó, en Joan Marimon i Datzira, pocs metres abans d’assolir el cim dels Cortins, al vessant nord del massís.

Peça clau en la Germandat de Sant Sebastià, els Bombers Voluntaris i la Coral

Els escuts i emblemes de diverses entitats de Matadepera, que sense el Pintoret probablement no existirien avui en dia.

El Pintoret es va casar l’any 1959 amb la Teresa Riba i van ser pares de quatre fills. A poc a poc, la vocació pel poble i la cultura es van anar manifestant en ell. L’any 1973, en Florenci Sellarés i Sala, que havia estat president de la Germandat de Sant Sebastià de Matadepera, va adreçar aquestes paraules al Pintoret des del seu llit de mort: *“Antonio, a mi em queda molt poc temps de vida i et demano si us plau que no deixis morir la Germandat de Sant Sebastià. No abandoneu. Convoqueu una reunió per tirar endavant la Germandat”*. Aquella associació, que al cap de poc havia de complir 75 anys i avui en dia és

més que centenària, estava agonitzant. Havia sorgit com a entitat que donava protecció als seus associats en cas de malaltia, accident o defunció, un servei que al segle XIX tenia una forta presència i que oferia un ajut a la població rural i pagesa de Matadepera, en aquest cas sota l’advocació de Sant Sebastià, un dels copatrons del poble atribuït des de 1661. Amb l’afebliment del conjunt de la pagesia i l’aparició de la Seguretat Social, el paper de la Germandat havia anat perdent el seu rol fins arribar a assolir l’esmentat estat crític. El Pintoret, ferm en la seva promesa, va agafar el testimoni del Florenci i va organitzar el reeiximent de l’entitat, complint-ne els 75 anys amb una gran celebració i reintroduint alhora l’espectacular festa del pi, un costum ancestral que s’havia arribat a celebrar al poble anteriorment. L’Antonio va ser nomenat president de la Germandat per dos anys, i després d’aquell mandat va mantenir donant-li el seu suport incondicional. L’embranzida que va agafar aquella Festa de Sant Sebastià dels 75 anys ha fet que perduri fins avui dia com una de les celebracions més importants del calendari matadeperenc.

L’empenta emprenedora de l’Antonio va prosseguir, i el mateix 1973 va començar a col·laborar en el programa de la Festa Major del poble, escrivint-hi aquell any un article sobre bolets. En va signar un altre, l’any 1981, titulat *“Què sabem dels bolets?”*, i per exemple l’any 2017 va dedicar-lo al malaurat Joan Marimon i Datzira, citat abans.

El Pintoret en primer pla, cantant els goigs durant la processó de la Festa de Sant Llorenç de l'any 2010, dalt la Mola, amb l'Òscar Masó al seu costat subjectant el sant. Autora: Conxita Garcia Pérez.

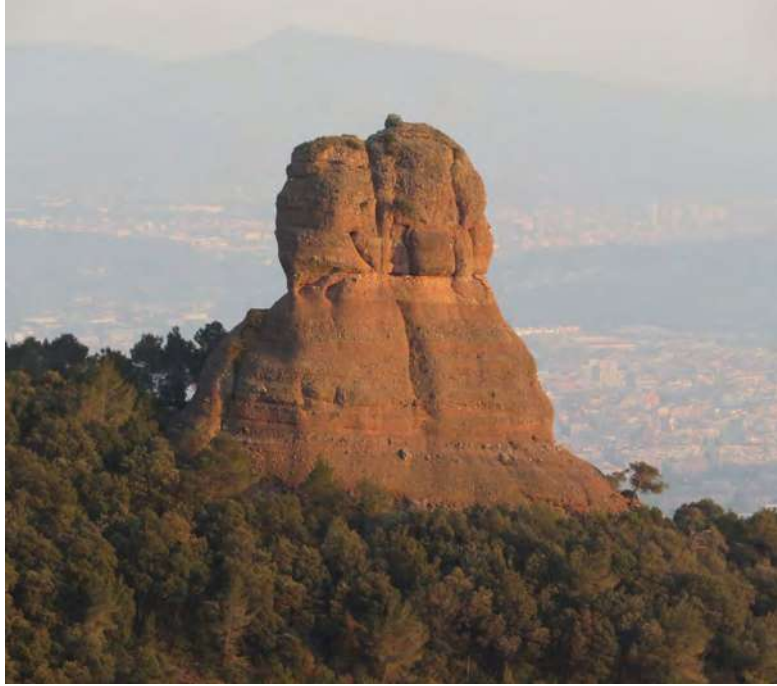
Dins del monestir de Sant Llorenç del Munt amb la figura de Sant Llorenç l'any 2014. Hi apareixen el Pintoret amb l'Albert Masó, que va fer de portador del sant durant la Festa de Sant Llorenç, celebrada aquell dia (10-8-2014). Autor: Òscar Masó Garcia.

Va col·laborar en l'inici d'altres entitats emblemàtiques de Matadepera com el Cos de Bombers Voluntaris del poble, també l'any 1981. Ell va ser una peça clau junt amb l'experimentat Ramon Guinjoan per fundar-lo, creant un grup jove i potent que des de llavors ha anat donant un gran servei al poble i al parc natural. L'Antonio s'hi va dedicar de ple i va sobresortir en la recerca de persones desaparegudes en el massís de Sant Llorenç per la seva expertesa sobre el terreny. Després de 25 anys de servei al cos, va rebre la medalla de plata commemorativa. Una altra companyia, la de l'Agrupació de Defensa Forestal (ADF), va poder comptar sempre amb l'ajut desinteressat del nostre personatge, que va saber donar les pautes necessàries per a la bona convivència entre bombers i l'ADF. Altres iniciatives en les quals l'Antonio va ser determinant van ser la recuperació de la cavalcada de Reis al poble i la reactivació de la Coral de Matadepera, amb la qual havia cantat uns anys abans però havien hagut de plegar. L'any 1978 van voler reprendre les activitats, però els faltava un local on assajar. Llavors, el Pintoret va resoldre temporalment aquell impediment, dient: *"Doncs assajarem al menjador de casa meva!"*. I des de llavors aquesta coral encara canta.

El Pintoret alpinista i escalador

Passada la quarantena, l'Antonio va anar afluixant la pràctica d'alguns esports, com per exemple el futbol, i es va dedicar més a la muntanya. Concretament, es va centrar en cims d'una certa altitud, com els dels Pirineus catalans, francesos i aragonesos, amb els quals fins llavors no s'hi havia dedicat. Al mateix temps, va continuar trescant per la muntanya de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, i va fer troballes sonades com la de la covavenc dels Pintorets l'any 1973, situada a la part alta de la Mola i descoberta per ell en veure com un ratpenat sortia d'una esclletxa. Després d'eixamplar-ne la boca, va explorar la cavitat amb els seus fills. A cavall de la dècada dels anys 1970 i 1980, va confeccionar mapes d'excursionisme i també del terme municipal de Matadepera, aquest últim amb tota mena de detalls. Cap a l'any 1984, les dues colles excursionistes del poble esmentades abans (la seva colla, la del Pintoret, i la colla del Bastó, on hi havia el seu gran amic Antoni Serra) van encetar la Ronda de Matadepera, una caminada popular que avui en

dia encara s'organitza. Dos anys després, a l'Antonio se li va acudir la idea de formar una entitat local i oficial d'excursionisme mitjançant la fusió d'aquestes dues colles amateurs citades. Tothom hi va estar d'acord i, d'aquesta forma, l'any 1986 es va fundar la Unió Excursionista de Matadepera (UEM), de la que va ser-ne el primer president, un càrrec que va ostentar durant 18 anys, molt més de l'esperat. Amb la seva presidència es va donar un gran impuls a l'activitat muntanyenca

El Cavall Bernat o Burret ha estat escalat nombrosos cops pel Pintoret, gairebé sempre sense mitjans d'assegurança.

Autor: Albert Masó Garcia.

del poble, fent-se càrrec, a més, de la Ronda de Matadepera ja esmentada anteriorment. Alhora, va seguir més que mai vinculat al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, assistint a la primera Trobada d'Estudiosos d'aquest massís, organitzada l'any 1987 per l'ens gestor d'aquest espai protegit, la Diputació de Barcelona. També va col·laborar en la confecció del mapa d'aquest mateix massís, editat l'any 1988 pel Centre Excursionista de Terrassa, mitjançant la revisió de camins i fent aportacions toponímiques i topogràfiques. En aquell temps, l'Antonio coneixia l'Eduard Prunera Filella "Pep" (1924-1988), muntanyenc de Sabadell i aficionat a les sardanes. El Pep era l'ànima màter de la colla dels "Quatre i Picu", els quals varen erigir una preciosa capelleta dalt dels Cortins, on cada any feien una celebració, ballant sardanes al voltant d'un radiocasset. El Pintoret havia anat amb el Pep a buscar morenetes a Montserrat per guarnir els records que aquest donava als assistents a l'acte. Malauradament, l'agost de 2012 la capella va ser sostreta anònimament, junt amb la placa de record de Joan Marimon, que com s'ha esmentat abans va morir als mateixos Cortins al costat de l'Antonio i els seus companys.

En complir la seixantena, el nostre personatge va fer realitat un somni desitjat: l'ascensió al Mont Blanc, el sostre dels Alps amb els seus 4.808 metres. Corria l'any 1994. Just dos anys després, va ser l'artífex de l'assoliment d'una gesta que des de llavors ha estat sempre recordada a Matadepera: dotze membres de la UEM van assolir també el Mont Blanc, capitanejats per un Pintoret que repetia l'experiència als seus 62 anys, i amb el mèrit de no haver-hi hagut cap renúncia entre els integrants, els quals s'havien sotmès a una intensa preparació prèvia.

Pel que fa a l'escalada, l'Antonio es considerava no apte per practicar-la perquè quan era petit va patir un accident amb un petard que li va malmetre la mà dreta. No obstant això, l'any 2013 li vam preguntar si havia fet algunes escalades, aficionats com som en la matèria, i la seva resposta ens va deixar bocabadats: és clar que havia escalat! Ens va explicar que una vegada va proposar a un amic seu, tan atrevit com ell, si volia

pujar al Cavall Bernat de Sant Llorenç (popularment anomenat el Burret) i, dit i fet, ho varen aconseguir amb el Pintoret passant-hi primer. Quan eren dalt del cim, però, es va posar a ploure i començaren a patir en pensar com baixarien d'allà amb el rocam moll i relliscós, ja que no duïen cap corda ni estri d'assegurança. Amb la seva empenta innata, l'Antonio va desgrimpar primer, a poc a poc, pas a pas, guiant el seu company, i tots dos van arribar a baix sans i estalvis. També ens va contar que a vegades escalava aquesta mateixa agulla amb uns mitjons de llana gruixuts que se li arrapaven bé a la roca, sense calçat. Sembla mentida, perquè la pell llisca sobre la roba, però ell ens assegurava que això no li passava i l'invent li funcionava bé! Una vegada, va organitzar una comitiva per pujar una creu feta amb uns pals de fusta de roure un xic retorçats al cim del mateix Burret. El Pintoret hi anà de primer, duent lligada una corda gruixuda de llibant de paleta i sense posar assegurances. En arribar al cim, va fixar la corda i van pujar els seus companys, entre els quals hi havia (segons ens va dir) Quim Gasulla, Joan Gotés, Jaume Anglès, Joan Gelis... La creu va ser tallada un Dijous Sant, junt amb una altra que hi havia a la part de dalt del Pas de la Sardineta, a tocar de l'encreuament del Camí dels Monjos amb el camí de la Font Soleia. Cal dir que la majoria de vegades que va pujar a dalt del Burret ho va fer sense cordes ni assegurances!

Una altra roca que també va escalar va ser la monumental Castellassa de can Torras, a dins del terme de Matadepera. Aquest cop, el capdavanter va ser un escalador de Sabadell, de nom Albert. Aquesta experiència va ser també ben emocionant per a ell. De la Castellassa ens havia dit que als anys 1970 hi havia una "moreneta" al primer llarg de la via normal. Es tractava d'un petit merlet en forma de bolet que al cap d'uns anys va ser enderrocat per evitar que algun dia es precipités damunt d'algun escalador. Aquesta dada i algunes altres anècdotes que molt amablement ens va transmetre van ser incloses en el llibre monogràfic *La Castellassa de can Torras. Història, tradició i llegenda*, nascut de la mà d'un dels autors d'aquestes línies.

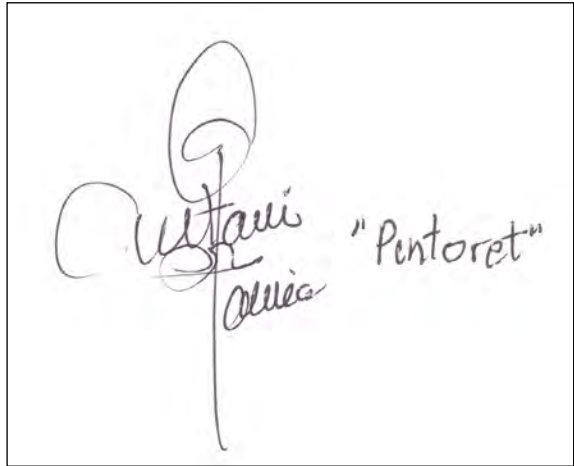
Divulgador a tots nivells: llibres i bolets

En el tombant del segon mil·lenni de la nostra era (any 2000), el Pintoret es va bolcar en la divulgació dels seus profunds coneixements sobre la naturalesa que envolta Matadepera. Durant vint anys va dur al bosc a diverses generacions de nenes i nens de les escoles Torredemer i Ginesta. Els portava a visitar coves, avencs, a buscar bolets o a ensenyar-los botànica. Deia que de la canalla sempre se n'aprèn, ja que a vegades li feien unes preguntes molt interessants que l'obligaven a consultar els llibres per poder-les-hi respondre. De fet, l'Antonio s'havia aficionat a la botànica junt amb Llibert Badal, que li va transmetre l'interès per les plantes que observaven. Amb els bolets, una de les seves predileccions, va arribar a acaparar una bibliografia ben especialitzada, amb llibres sobre regions com Itàlia, el País Basc o Mallorca. Tenia un coneixement profund de més de 50 espècies, una xifra clarament superior a la que domina un boletaire mitjà, i se sabia els seus noms en català, en castellà i la designació científica. Era un expert en la seva recollecció i en la forma de cuinar-los i conservar-los, amb aportacions de la seva pròpia experiència. En paraules del científic mediambientalista Martí Boada, el Pintoret era un boletaire avançat, o un "forofo" del bolet, com ell mateix es batejava. Fruit d'aquesta passió va sortir publicat l'any 2009 el llibre *Bolets de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Visió d'un boletaire*, l'obra definitiva que mostrava al gran públic la saviesa micològica del Pintoret, l'autor d'aquest llibre junt amb Iago Otero, que actualment és Doctor en Ciències Ambientals.

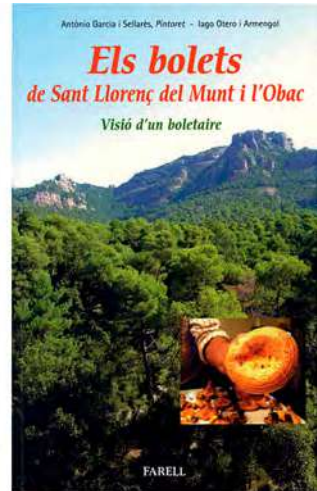

L'Antonio hi descriu les espècies més destacades del massís, amb dibuixos fets per ell mateix amb molta cura i a tot color que ajuden a reconèixer-los, afegint-hi moltes dades, anècdotes, consells de com cuinar-los i, sobretot, transmetent l'estimació i el respecte que tot bon boletaire ha de tenir amb aquest bé tan preuat com són els bolets i l'entorn que els acull. Segons el mateix Pintoret, hi ha experts que consideren el massís de Sant Llorenç del Munt i l'Obac com un dels indrets del món on els bolets ens regalen unes de les millors qualitats organolèptiques.

Anys abans, es va publicar l'exquisit llibre *Muntanyes relegades*, escrit pel poeta Miquel Desclot i en el qual es descriu l'ambient tardorenc de l'exuberant canal de Sant Agnès sense oblidar-se pas de l'Antonio: *"tot d'una, aquesta sentor em fa pensar que el Pintoret de Matadepera, el boletaire més expert d'aquests voltants, deu estar frisant perquè arribi el cançoner dissabte i es pugui emboscar per raconades impossibles on ningú més gosarà ficar-se. En aquest temps, el Pintoret no està per ningú: té més feina que mai al seu despatx del bosc"*. Amb aquest escenari engrescador, gràcies a l'esclat de bolets que es viu a tocar de Matadepera quasi cada tardor, l'any 2014 es va celebrar la primera Festa del Bolet al poble, amb xerrades, exposicions de bolets i jocs per a la canalla. El Pintoret, com no podia ser d'una altra manera, va ser-ne

La signatura del Pintoret.

Diferents publicacions que inclouen el segell del Pintoret.

l'impulsor i va participar-hi compartint el seu coneixement, sobretot amb la quitxalla. Ell deia que el primer que calia ensenyar als petits era a reconèixer els bolets mortals, perquè les espècies comestibles les identifica tothom, fins i tot els nens, ja que es troben habitualment a taula, però en canvi, els letals són desconeguts. En les successives edicions de la festa es van organitzar sortides infantils per recollir bolets i exposar-los després, i el Pintoret va impartir un taller de com s'han de conservar, donant consells pràctics ancestrals i de factura pròpia.

L'esperit divulgador de l'Antonio es va difondre també, en mode muntanyenc, als mitjans de comunicació. L'any 2008 va participar en l'espai "les descobertes del Pintoret" de Matadepera Ràdio, on ressenyava les troballes que havia fet a Sant Llorenç del Munt, com per exemple la d'un forn ibèric a les Pedritxes o el redescobriment de la font del Nasi, al torrent del Salt, dedicada a l'amic i poeta matadeperenc Joan Busqueta i Arola, àlies Nasi, el qual qui li havia descrit aquest delicat aflorament d'aigua. El mateix 2008 va ser entrevistat en el programa Temps de camp de Ràdio Sabadell, conduït per Marta Miró. L'any 2014 es va publicar *Sant Llorenç del Munt i l'Obac. 30 excursions amb encant*, un llibre escrit per dinou experts del massís i coordinat per l'escriptor Albert Vicens Llauredó. Com no podia ser d'una altra forma, l'Antonio hi va participar, amb l'aportació d'un interessant itinerari que permet conèixer algunes masies emblemàtiques de Matadepera i diverses basses i forns de calç, amb una descripció funcional d'aquests darrers. La demostració que el Pintoret mai va deixar d'ensenyar i de formar part de qualsevol esdeveniment divulgatiu ens la dona la seva participació programada, pocs mesos abans de deixar-nos, en un recital poètic realitzat als forns de calç del Mont-rodon i l'era de can Torras.

Defensor de la natura i del passat agrícola i rural

En el transcurs dels anys, l'Antonio s'havia convertit en un espectador d'excepció de la desaparició inexorable del món rural i pagès que s'havia

El Pintoret durant la inauguració de la taula d'orientació del CET al Montcau, l'any 2012. Autora: Conxita Garcia Pérez.

El Pintoret mesurant el perímetre del pi bord del Mont-rodon, l'any 2013. Autor: Óscar Masó García.

desenvolupat a Matadepera i el seu entorn des de temps immemorials. De jove havia pogut copsar l'apogeu d'aquella vida fonamentada en l'aprofitament dels recursos del camp i del bosc a través de la vinya, el carboneig i els forns de calç, entre altres activitats, però els pagesos foren gradualment absorbits per l'enlluernadora puixança del tèxtil i allò es va traduir en l'abandonament i la degradació galopants de la rodalia del poble. Els camps varen ser a poc a poc urbanitzats i massificats, i la falda del massís de Sant Llorenç del Munt i l'Obac es va anar encatifant d'asfalt i de luxoses urbanitzacions. Dels 664 habitants que hi havia quan el Pintoret va néixer, es va passar als 9.752 de l'any que ens va deixar, el 2022. La població s'havia multiplicat 14,6 vegades al llarg de la vida de l'Antonio. En paraules de Raül Aguilar Cestero, l'autor principal del llibre *Memòries d'una feixa*: *"aquesta transformació, que resumidament podria semblar una història d'èxit i progrés ininterromput, és també la història d'una tragèdia*

social, cultural, política i ecològica". De fet, tot aquest trasbals va deixar petja en el nostre protagonista, que no va restar de braços plegats i sempre va obrar a favor del respecte pel medi ambient. No estava pas sol, ja que pocs anys després del canvi de mil·lenni una fornada de joves talents universitaris, sensibles a aquest problema, endegaren una sèrie d'iniciatives de protecció mediambiental a Matadepera, i el Pintoret no va dubtar a donar-los un cop de mà. Anaven encapçalats per Iago Otero, amb qui anys després publicaria el llibre dels bolets, i guiats per l'expertesa del geògraf i reconegut especialista Martí Boada.

Cal dir que l'Antonio, prèviament, ja havia protagonitzat iniciatives alineades amb aquestes accions, com la de l'any 2002, quan va proposar a l'Ajuntament la idea de fer un jardí botànic municipal, quan encara estava al càrrec de la UEM. No va ser fins l'any 2004 que aquesta proposta va prendre embranzida de la mà del reactivat Consell Local del Medi Ambient de Matadepera, amb Iago Otero com a president. Es va ubicar al carrer d'Enric Genescà i va ser inaugurat el dia 27 d'agost de 2005. Al llibre de la VI Trobada d'Estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, publicat l'any 2007, es va difondre aquella novetat amb un pòster titulat "El jardí botànic de Matadepera", signat

per diversos membres del Consell Local del Medi Ambient, entre els quals formava part el Pintoret. El jardí va ser confegit amb la intenció de *“recuperar i difondre el coneixement de les espècies vegetals medicinals o comestibles i les espècies d'especial interès del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac; educar en la conservació de la biodiversitat com a patrimoni socioambiental, i contribuir a la convergència del coneixement acadèmic i el coneixement empíric popular de les espècies vegetals”*. El nou Consell va néixer arran del paorós incendi que va patir el massís l'any 2003, i durant aquells primers i prolífics anys va dur a terme moltes activitats d'estudi, preservació i difusió dels entorns de Matadepera. Algunes tasques, com la catalogació del patrimoni rural i la campanya per incloure la Costa del Tet i el Mont-rodon al parc natural, varen comptar amb l'assessorament entusiasta del Pintoret, que també es va unir a l'equip de la Universitat Autònoma de Barcelona dedicat a valoritzar el patrimoni local. L'Antonio els va dir, segons paraules de Iago Otero en la introducció del llibre dels bolets: *“Tot pel no-totxo, pel no-ciment, pel no-asfalt”*. Així mateix, el nostre protagonista va participar en diversos estudis universitaris sobre la història ambiental local, com el projecte *Memòries d'una feixa*, on va ser entrevistat. En definitiva, el Pintoret, junt amb altres coetanis del poble, va fer de pont generacional amb el nou jovent que es va interessar per la salvaguarda i la memòria d'un passat encara recent, i que ell havia viscut en el seu esplendor quan era jove.

L'any 2008 va fer de pregoner de la Festa Major de Matadepera amb un missatge ben reivindicatiu, proclamant una major defensa del gran patrimoni de Matadepera, que és el parc natural, i la necessitat imperiosa de poder remar en la mateixa direcció totes les entitats del poble per tal de frenar la desforestació provocada per una urbanització constant del terme, que malauradament avui en dia perdura.

La seva mirada proteccionista es veia reflectida en les ensenyances que donava als menuts i no tan menuts, demanant-los el màxim respecte per la muntanya i la necessitat de deixar el bosc net, tal com un se'l troba. Com a tall d'exemple, ell es reconeixia fumador de caliquenyó i fària, i no per aquest motiu deixava rastres al bosc. Demanava també de no molestar els animals, perquè el bosc és casa seva i no es pot cridar ni foragitar-los d'allà, i així és com han d'actuar els boletaires i els excursionistes. Reblava la lliçó dient: *“oi que ens empipem quan entren borinots a casa?, doncs a les guineus i als ocells els passa el mateix quan nosaltres apareixem”*.

Reconeixement

El dia 23 de setembre de l'any 2017, l'Ajuntament de Matadepera va concedir la Medalla d'Honor de la vila al Pintoret en un acte solemne, multitudinari i carregat d'emoció. Fou en Ramon Guinjoan, un dels artífexs dels Bombers Voluntaris de Matadepera, qui va tenir la iniciativa de proposar al consistori aquesta condecoració sota el suport de cinc entitats del poble. Aquest reconeixement oficial va ser acceptat unànimement per totes les forces polítiques locals, que van voler homenatjar amb tots els honors un ciutadà d'excepció com ha estat l'Antonio, que ha influït en l'esdevenir cultural, esportiu, social i mediambientalista de la vila durant decennis. En els parlaments de l'acte es van sentir lloances, records i agraïments al Pintoret. Varen parlar el mateix Ramon Guinjoan, el Marià Lamana com a president de la UEM, l'Angelina Esteban de la Coral de Matadepera, el senyor Pere Casals de la Germandat de Sant Sebastià i Ricard Farriol com a president de l'ADF de Matadepera. També li dedicaren unes paraules els seus vells amics de les campanyes de preservació del medi ambient

El bloc del Pintoret des del sudest, el dia que va ser trobat.
Autor: Òscar Masó García.

Albert Masó als peus del bloc del Pintoret, el primer dia del 2023. Autor: Òscar Masó.

i del patrimoni històric local, Iago Otero i Martí Boada, que no van voler perdre's una ocasió tan especial d'homenatge al seu admirat Antonio. El Iago va dir que el Pintoret va ser una referència per a ell, que li va transmetre la saviesa del poble, del bosc i de la muntanya. Li va ensenyar el passat que es trobava soterrat al bosc en forma de forns de calç, barraques de vinya i feixes amagades, un patrimoni que al Iago li va suposar *“tot un món que jo provava d'imaginar i de recrear en els meus estudis, com a font d'inspiració per intentar imaginar la Matadepera del futur que havíem de construir, per superar tots els problemes que hi havia. Malgrat que avui en dia hi ha moltes iniciatives nacionals i internacionals per aturar, per exemple, el canvi climàtic i la pèrdua de biodiversitat, de moment la inèrcia del sistema industrial és més forta que els intents de solucionar els problemes que genera. Davant d'això, ara la Humanitat està cercant el coneixement que ha de permetre una transformació a tots nivells, i en aquesta aventura necessitarem molts Pintorets: persones que toquin de peus a terra, arrelades i coneixedores de l'entorn, amb un respecte profund per la Terra i per la vida, persones senzilles, sàvies, de conversa fluida, ulls brillants, ironia fina”*.

El conegut geògraf i gran divulgador ambiental, Martí Boada, va qualificar el Pintoret de *“mestre, un savi de debò, identificable per la seva modèstia i el seu origen també modest, que de jove va fer un màster de la vida sota una motivació existencial basada en la supervivència, un aprenentatge en tensió, [...] amb el coneixement del medi forjat amb un realisme social molt fort i, a més, en context de postguerra. Per tot plegat és una espècie en extinció, que ha adquirit el coneixement de forma empírica i popular, sempre entusiasta i no pas professional, sinó sempre basat en el voluntariat, una filantropia pura i de servei al poble, un híbrid entre la ciència i el coneixement popular”*.

Tot seguit l'alcaldesa, Mireia Solsona, va imposar la Medalla d'Honor de Matadepera al Pintoret i li va dedicar unes paraules, recordant anècdotes viscudes amb ell, enmig de l'expectació de tots els assistents. Finalment, l'Antonio va adreçar-se a tots els que omplien la sala, plena de gom a gom, afirmant que per fer justícia la distinció s'hauria de repartir entre tots els grans amics que havia tingut, els quals li havien aportat i ensenyat tot allò que havia fet possible que se li concedís aquella medalla, fent un

especial esment a en Ramon Guinjoan, Delfí Busqueta, Manel Carrera, Joan Soley, Joan Bosch, Joan Marimon, Sisco Arnau, Miquel Ballbè i Antoni Serra, entre moltes altres persones. Va explicar que *“ara de gran m’he adonat que sóc molt ric i afortunat: per haver nascut a Matadepera, un poble tan singular; per haver tingut força salut fins avui; per haver-me casat amb una gran dona; per tenir la sort de viure sempre als peus d’aquesta meravellosa petita-gran muntanya de Sant Llorenç, que tant he rastrejat; afortunat pels fills, néts i besnét, i per haver tingut una bona relació amb els amics del poble, que m’animaren a entrar en el voluntariat”*. Després va citar el voluntariat com una eina que li va fer ser útil per ajudar a moltes persones, i aquí és on començava la seva riquesa i fortuna. Per acabar, es va referir al seu amic Josep Barberà i Suqué, que fou un prolífic muntanyenc de Sant Cugat del Vallès, autor del llibre d’escalades Sant Llorenç Pam a Pam. A la dedicatòria que li va fer del seu llibre, en Barberà va escriure: *“Antonio, segur que la muntanya de Sant Llorenç la coneixes més que jo, però estimar-la, devem estar empatats”*, i amb aquestes paraules sinceres d’en Barberà, el Pintoret mostrava la seva pròpia riquesa i fortuna, la d’estar empatat amb tantes persones que estimen aquesta muntanya, així com el poble de Matadepera i tots els seus veïns.

El bloc del Pintoret

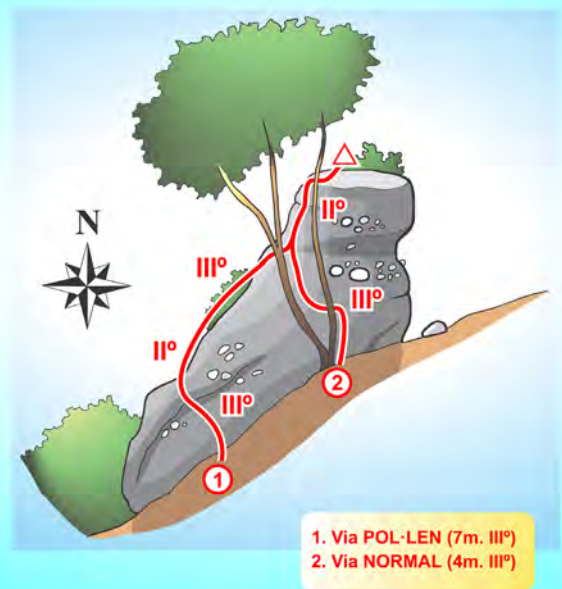
Portada del llibre de registre del cim del bloc del Pintoret. Autor: Òscar Masó Garcia.

Unes setmanes després de deixar-nos l’Antonio, l’Òscar Masó va visitar la bonica Balma Blava, i de retorn va començar a davallar per un alzinar esclarissat travessant antics marges quan, de sobte, va semblar-li veure enmig de la bosquíria una silueta esvelta i destacada emergint del sòl. En atansar-s’hi, va quedar estupefacte. Un gros bloc, davallat del cingle del damunt, havia quedat dreçat dempeus i desafiant al caire del marge d’un pla emboscat. Sorprès per una trobada tan inesperada i atractiva als ulls d’un *agullaire*¹ santllorentí, no s’ho va pensar dues vegades a enfilarse per les vinclades alzines de prop del coll, amb més il·lusió que traça, per poder vèncer la verticalitat de la roca. Dalt del cim no hi havia cap rastre d’haver-hi passat ningú, donant fe de la possibilitat que es tractava d’una nova trobada al massís. Sorprenentment, es trobava a tocar de camins fressats, aquells camins i racons del bosc que el Pintoret es coneixia com el palmell de la seva mà, així com les petites sorpreses de Sant Llorenç del Munt i l’Obac, secrets humils que amaga la naturalesa, eternament resilient a les inclemències ambientals i humanes. La idea de batejar el bloc a la memòria del Pintoret va brollar

¹ Persona aficionada a la recerca i ascensió de roques, blocs i agulles.

BLOC DEL PINTORET

Massís de Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac

Òscar i Albert Masó Garcia ©

Croquis del bloc del Pintoret i les seves vies.
Autor: Albert Masó Garcia.

Mapa d'ubicació del bloc del Pintoret.
Autor: Òscar Masó Garcia.

de forma natural, inequívoca, sense dubtar. Qui sap si l'Antonio ja havia passat pel costat de la inèdita roca, tot omplint el cistell amb apetitosos carlets nascuts en aquesta obaga d'alzines! La dedicatòria és un homenatge dels qui subscriuen aquestes línies a la seva figura, professant-li el nostre agraïment per haver compartit una amistat que només es forja amb les il·lusions i les dèries dels enamorats del massís. El vam conèixer arran dels primers llibres que vam escriure, quan va atendre molt amablement les nostres preguntes. Ens va ajudar sempre desinteressadament, explicant-nos detalls i anècdotes com la del caçador anomenat el Croc, l'exquisida Selva Pasqual, el senglar estimbat a la Castellassa de can Torras, etcètera. Un dia vam anar a mesurar arbres monumentals amb ell, mentre ens explicava les seves aventures d'escalada; en altres ocasions vam coincidir en presentacions de llibres; també recordem la trobada a dalt del Montcau, just el dia de la inauguració de l'original taula d'orientació de Josep Maria Escoda i el seu equip. A les Festes de Sant Llorenç també ens trobàvem, i en dues d'elles ens va invitar i animar a fer de portadors del sant, una proposta que va representar tot un honor per a nosaltres i una experiència viscuda ben curiosa, que sempre li agraïrem.

Per acabar, volem fer esment d'un consell que ens va donar: "jo sóc molt caut en fer servir el verb "descobrir", ja que per a mi es tractaria d'una cosa del tot nova per a l'ésser humà. Jo em decanto més per dir "redescobrir", sobretot per les coses del bosc, com les fonts, els arbres, les cavitats, etcètera, perquè no se sap si algú abans hi ha estat. La cova dels Pintorets sí que es pot dir que es va descobrir, perquè ningú abans hauria pogut entrar, ja que vam haver d'eixamplar el pas per explorar-la. Seguint la mateixa filosofia, quan un cim no se sap del cert si l'ha pujat algú abans, jo diria que s'ha fet la "1a ascensió oficial", i no pas la "1a ascensió", a seques".

Per tant, fent ús de les assenyades paraules de l'Antonio, el que es va fer va ser la 1a ascensió oficial del bloc del Pintoret.

Fitxa tècnica del Bloc del Pintoret:

1a ascensió oficial: 8-5-2022, per Òscar Masó Garcia.

Descripció física: Bloc monolític de roca conglomerada de qualitat variable.

Situació: Ubicat pocs metres al sud-est del sender que uneix can Pèlags amb el Morralet de la Mare de Déu, just després de travessar la canal de la Pedrera i anant en direcció al Morralet.

Via normal d'ascensió: Cal remuntar la vertical del coll per unes alzines vinclades fins a sortir al cim en un pas una mica compromès. 4 m, III°. 1a ascensió oficial: Òscar Masó Garcia, 8-5-2022.

Via Pol-len: Delicada, pel rocam i la vegetació que travessa a mig aire. Discorre pel vessant sud, vencent primer un desplom compacte i remuntant la placa fins al pas final del cim. 7 m, III°. 1a ascensió oficial: Albert Masó Garcia, 1-1-2023.

Descens: Per les alzines de la via normal, amb precaució en el moment d'agafar-les.

FONTS CONSULTADES EN PAPER, PÒDCATS I ENLLAÇOS WEB

AGUILAR CESTERO, RAÛL. *Memòries d'una feixa. La urbanització d'un poble pagès de la regió de Barcelona (Matadepera, 1931-1983)*. Editorial ECOS, SCCL, 2012.

Antonio Garcia, en "Pintoret", rep la Medalla d'Honor de Matadepera. Matadepera Televisió, 23-9-2017: <https://www.youtube.com/watch?v=ttyJpETO3Fs>.

Atorgament de la Medalla d'Honor de Matadepera al senyor Antoni Garcia i Sellarès.

Acta de la Sessió Ordinària del Ple Municipal de Matadepera, celebrada en data 31 de juliol de 2017, apartat 3.2. Descarregada a: http://media.seu-e.cat/acteca/812060009/2017/93464f8d-314c-4db3-a080-11d262da6ace/pl2017_0731_71.pdf

BARBERÀ I SUQUÉ, JOSEP. *Sant Llorenç pam a pam. Operació entre rius*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Col·lecció Cavall Bernat, núm. 6. Barcelona, febrer de 1979.

CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA. *Mapa de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac*. E: 1:20.000. Editorial Albada, S.A. Terrassa, 1988.

DESCLOT, MIQUEL. *Muntanyes relegades*. Edicions Proa. Barcelona, 2004, p. 151.

DIVERSOS AUTORS. *Canvi global i paisatge a la Costa del Tet-Mont-rodon (Matadepera, Vallès Occidental). Analitzar el passat per planificar el futur (1956-2006)*. Universitat Autònoma de Barcelona. Documents d'Anàlisi Geogràfica, núm. 52, 2008, p. 31-48.

DIVERSOS AUTORS. *El jardí botànic de Matadepera (pòster)*. VI Trobada d'Estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Diputació de Barcelona, 2007, p. 93.

DIVERSOS AUTORS. *Sant Llorenç del Munt i l'Obac. 30 excursions amb encant*. Col·lecció: Llibres de Muntanya, núm. 35. Farell Editors. Sant Vicenç de Castellet, 2014, p. 77-80.

El programa de Festa Major i l'auca del Mil·lenari. Web del mil·lenari de Matadepera, 5 de juliol de 2013. Enllaç: <https://milenarimatadepera.wordpress.com/2013/07/05/el-programa-de-festa-major-i-lauca-del-mil%20b7lenari/>

Ens deixa el Pintoret, l'Antoni Garcia. Dins del bloc "Trailsantllorenç". Enllaç: <http://trailsantllorenç.blogspot.com/2022/01/ens-deixa-el-pintoret-lantoni-garcia.html#.ZA2x5pGZOUk>

Entrevista a l'Antonio Garcia Pintoret. Programa setmanal "Temps de camp", núm. 96, presentat per Marta Miró. Ràdio Sabadell, 19-4-2008.

GARCIA SELLARÈS PINTORET, ANTONI. *Què sabem dels bolets?* Article publicat a la revista Escletxa, 1981, Matadepera, p. 31-32.

GARCIA I SELLARÈS PINTORET, ANTONI; OTERO I ARMENGOL, IAGO. *Els bolets de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Visió d'un boletaire*. Col·lecció: Llibres de Muntanya, núm. 19. Farell Editors. Sant Vicenç de Castellet, 2009.

La Cova-Avenc dels Pintorets (explicada... pel Pintoret). Vídeo del canal "Sant Llorenç del Munt", 21 octubre de 2013. Enllaç: <https://www.youtube.com/watch?v=nL7xGzeokHw>

Les descobertes del Pintoret. Dins del programa "Això és la Mola" de Matadepera Ràdio. Enllaç: http://aixoeslamola.blogspot.com/2012/12/les-descobertes-del-pintoret_15.html

MASÓ GARCIA, ALBERT I ÒSCAR. *Rèquiem per la capella dels Cortins*. Vacarisses. Balcó de Montserrat, núm. 536, abril de 2013, p. 29-31.

MASÓ GARCIA, ÒSCAR. *La Castellassa de can Torras. Història, tradició i llegenda*. Col·lecció: Llibres de Muntanya, núm. 22. Farell Editors. Sant Vicenç de Castellet, 2010.

Matadepera localitza una nova font natural, a la carena dels Monjos, sobre el torrent del Salt. Dins del bloc "Trailsantllorenç". Enllaç: <http://trailsantllorenç.blogspot.com/2013/03/matadepera-localitza-una-nova-font.html#.ZA2xipGZOUk>

Máxima distinción del municipio para Antonio Garcia "Pintoret". Autor: A.L. Diari de Terrassa, apartat Comarca, 26-9-2017, p.15.

Origen del pi a les Festes de Sant Sebastià. Enllaç de la pàgina web de la Germandat de Sant Sebastià: <https://germandatmatadepera.cat/about/>

Sense les entitats, aquest seria un poble fred i sense vida. Entrevista a Antoni Garcia "Pintoret". Gasetta de Matadepera, setembre de 2008, p.12.

Se'n va part de la Matadepera de sempre. Notícia en xarxa de l'Ajuntament de Matadepera, 26 de gener de 2022. Enllaç: <https://www.matadepera.cat/actualitat/noticies/sen-va-part-de-la-matadepera-de-sempre.html#prettyPhoto%5Barticle%5D/0/>

Taller de conservació de bolets, amb en "Pintoret". Dins dels actes de la primera Festa del Bolet de Matadepera. Matadepera Televisió, 27-11-2015: https://www.youtube.com/watch?v=kE4esj_059U

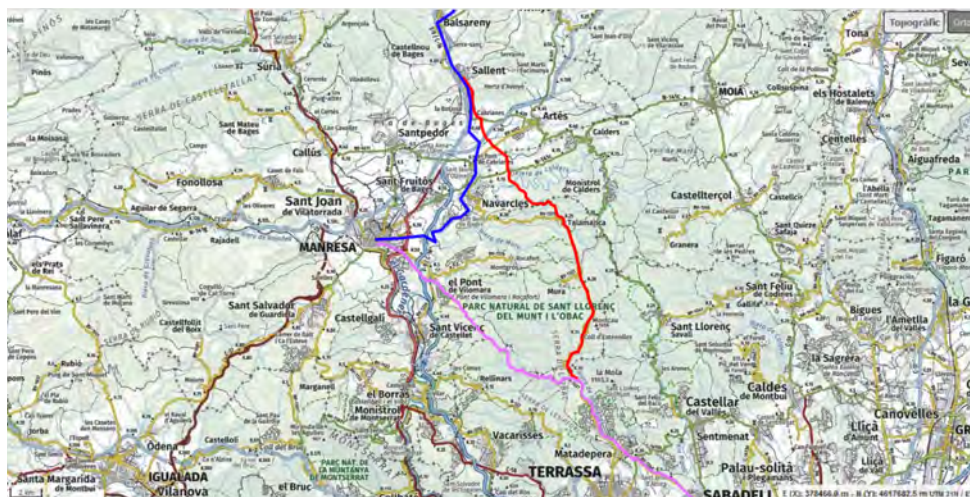
VILA, MÍRIAM A. *El jardí botànic de Matadepera recrearà diversos microhàbitats del Parc Natural*. Consell Local del Medi Ambient de Matadepera. Revista Sotabosc, núm. 1, abril de 2004, p. 10.

EL CAMÍ RAL DE BARCELONA A BERGA AL SEU PAS PEL TERME DE LA MATA (MURA)

Per David Hernández Hernández

Entre la bibliografia consultada, la millor explicació del perquè de l'existència del camí ral de Barcelona a Berga és la que va fer el Jordi Piñero a la fitxa anomenada **Camí ral de Barcelona (o camí romà)**, dins el **Mapa del Patrimoni Cultural de Calders**, on s'inclou un resum del traçat complet del camí. L'any 1999, aquest historiador bagenc, va deixar escrit a la secció d'Història de l'esmentada fitxa el següent:

“En realitat es tracta del camí ral de Barcelona, que comunicava d'una banda amb la capital i de l'altre amb Berga. Aquest camí era una drecera del camí principal de Barcelona a Manresa (camí ral de coll de Daví) i de Manresa a Berga (el que remuntava el curs del riu Llobregat). L'utilitzaven els viatgers que volien anar a Berga sense passar per Manresa. Es separava del camí principal passat l'hostal de la Barata (a Matadepera) i continuava per Coll d'Estenalles, Mura, Talamanca. D'aquí entrava al terme de Calders per L'Estrada i continuava per Llucà i Viladecavalls (on es podia fer parada i avituallament), i Les Tàpies (aquí s'encreuava amb el camí ral de Vic, hi havia hostal). D'aquí el camí travessava la riera Gavarresa i passava prop de l'Oliba, continuava per Cabrianes cap a Sallent, on enllaçava altre cop amb el camí principal. El camí va tenir vigència des d'època medieval fins entrat el segle XIX. Era un camí de bast.”

Traçat del camí ral de Barcelona a Manresa o de Coll de Daví (línia lil·la). Traçat del camí ral de Manresa a Berga (línia blava). Traçat de la drecera del camí ral de Barcelona a Berga (línia vermella).

L'historiador terrassenc Salvador Cardús al seu **Recull toponímic de la Muntanya de Sant Llorenç del Munt. La Mata**, del 1928, també esmenta el camí ral de Barcelona a Berga al seu pas per la Mata. En aquest escrit l'autor menciona aquest camí en tres dels dos-cents topònims del llistat:

“Camí ral de Berga: via importantíssima. Passava per la fondalada de la riera de les Arenes i pel coll d'Estenalles; se'n conserven trossos remarcables. Fins al cap de la Riera permetia anar-s'hi en carruatge, però a l'emprenre la pujada havia de fer-se amb animals a bast.

“Cap de la Riera: lloc on s’inicia la riera de les Arenes.”

“Camí Remader: segueix part del camí de Berga, puja pel camí dels Graons de Mura. El segueixen nombrós remats per anar i venir del Vallès al Pireneus.”

“L’Apeadó: pla del camí ral de Berga, on s’alçava l’alzina de la mateixa denominació. En aquest pla feien parada els que transitaven per dit camí. Els masovers de la Mata hi havien vist reunits fins a un centenar d’animals pertanyents als traginers i altres vianants, ço que demostra la importància que tindria aquest camí.”

L’historiador, ara fa 92 anys, va tenir un informador de primera mà, el masover de la Mata, Jacint Cadevall.

La **Guia Monogràfica de Sant Llorenç del Munt**, publicada pel **Centre Excursionista de Terrassa** l’any 1935 i redactada per l’excursionista i pare escolapi Joan Solà, també parla del camí ral de Berga i d’altres importants camins que passaven per l’actual Parc. A l’apartat que duu per títol HISTÒRIA, en una nota a peu de la pàgina 73, es pot llegir el següent paràgraf:

“Aquesta Calçada (en referència a l’antic camí empedrat de la Canal del Cellerot) probablement empalmava amb la Strata romana quae pergit ad Matam de Pedra (segons documents) i era l’enllaç no sols amb el Coll d’Eres, el Marquet i Sant Llorenç Savall, sinó l’arrel d’on sortien el Camí ral de Berga, el Camí ral de Manresa i el Camí ramader que uneix el Vallès amb els Pireneus. El Camí ral de Berga passant per la mateixa fondalada de la Riera de les Arenes, s’enlairava cap al Coll d’Estenalles; mentre el de Manresa, trencant a la Barata, puja encara pel Pi del Francès, Coll de Daví, Sot de Castell Saperera, Canal de la Calsina, Muronell, Canal del Forn Gran, Coma d’Aumà, Pla dels Hostalets, Sant Jaume de Vallhonestà, Pont de Vilumara, Pujada de les Mercetes i Manresa. El Camí ramader comença seguint el Camí ral de Manresa, desviant-se a l’Alzina del Sallari per agafar els Graons de Mura, Coma d’en Vila, Serrallonga, Mura, Rocafort, Talamanca, La Estrada (Calders) i Sobrestrada (Avià) molt a prop de Berga.”

Més cap al present, l’historiador del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l’Obac, Antoni Ferrando i Roig, també fa esment del camí ral de Barcelona a Berga al seu best-seller *Les Sendes dels Bandolers*. Tot i que l’autor en fa menció diverses vegades al llarg del llibre, a la secció final de *Els Itineraris el camí ral de Barcelona a Berga* no apareix detallat tram a tram com la resta de camins històrics. Potser serà afegit en una propera edició...

A continuació es transcriuen alguns paràgrafs del ben documentat llibre del senyor Ferrando on es cita el camí ral de Berga objecte del present treball. A la pàgina 19, l’autor explica en un breu relat un assassinat ocorregut en aquest camí:

“1577, 28 de setembre. Arnau Galí és assassinat brutalment, segurament per bandolers, en el camí ral de Berga al seu pas pel bosc de les Estenalles. Aquest dia fou trobat estès al mig del camí, lligat de mans, degollat d’orella a orella i amb setze punyalades al cos. El cas fou denunciat per Jaume Peric, traginer de Mura que treballava pel senyor de Talamanca, el qual trobà el cos.”

A la pàgina 80, en passatge d’un llarg relat titulat *Crònica d’un segrest a la Barata* es diu:

“La quadrilla empenyé la baixada que des de la Mata porta al coll d’Estenalles, per on passava el camí ral de Barcelona a Berga. En arribar al coll, prosseguiren cap a llevant pel camí que ressegueix la rocosa vessant sud del Montcau fins arribar a l’esponerós alzinar del coll d’Eres.”

En un altre relat que duu per títol *Trets a la plaça de Mura*, a la pàgina 118, s’explica:

“Així, doncs, acostumats a veure i a patir els abusos dels bandolers que puñlulaven pel coll d’Estenalles -tan proper al seu mas- per on passava l’antic camí ral de Barcelona a Berga, els Mata havien esdevingut, a voltes, gent molt violenta.”

A la pàgina 187, dins la descripció de l'Itinerari 2. El camí raló de Mura i Rocafort podem llegir:

“Aquest recorregut transcorre pel camí que des de Mura i Rocafort baixa a Matadepera, Terrassa, Sabadell i Barcelona. Antigament era conegut pel nom de camí Raló, i això era per distingir-lo del camí Ral de Berga, que passava pel coll d'Estenalles, i també del camí ral de Barcelona a Manresa, del qual el camí Raló era un ramal que, des de la Barata, es derivava cap al nord vers els Graons de Mura, la coma d'en Vila i Rocaprenys. Passada aquesta prominència rocosa, el camí es bifurca per a arribar, seguint sendes diferents, als esmentats poblets de Mura i Rocafort.”

Per últim, a la pàgina 206 es detalla l'Itinerari 3. El camí de Sant Llorenç Savall a Mura, on al cap de dues hores de sortir del primer poble, s'arriba a la:

“Carretera de Mura. Seguirem per la dreta carretera avall (nord) fins arribar al km 19.2, on ens desviarem per una pista de terra que puja a l'esquerra. Aquesta es troba barrada per una cadena i va fins la masia de Santlleir (nord-oest). Per l'actual traçat de la carretera de Mura hi passava l'antic camí ral de Barcelona a Berga. Aquesta ruta esdevenia especialment perillosa al seu pas pel bosc d'Estenalles, amagatall de bandolers i assassins, que cometien tota mena de crims contra els viatgers que hi passaven.”

Emulant els itineraris del mestre Antoni Ferrando, modestament em permeto, dins aquesta ressenya, afegir l'Itinerari 7. El camí ral de Barcelona a Berga, del cabdal llibre Les Sendes del Bandolers.

ITINERARI 7. EL CAMÍ RAL DE BARCELONA A BERGA AL SEU PAS PEL TERME DE LA MATA

RECORREGUT: La Barata. Riera de les Arenes. Cap de la Riera. Els Cocons i cruïlla amb el ramal del Camí Ramader del Vallès i el Camí raló de Mura i Rocafort. L'Apeador, el “nou” Roure Escurçoner i cruïlla amb el Camí Vell de la Mata. Tram coincident amb la carretera. L'Herbei d'Estenalles o La Clota. Caseta dels Peons Caminers. Coll d'Estenalles. Revolt del km 16.2 de la carretera i tram coincident amb la mateixa.

DESCRIPCIÓ: La millor descripció de la dreuera que es coneix com el camí ral de Barcelona a Berga és la que en va fer el Jordi Piñero al Mapa del Patrimoni Cultural de Calders, reproduïda al principi d'aquest treball.

DURADA: Es tracta d'una passejada que es pot fer en 1 hora i 20 minuts de camí, sense comptar parades.

DIFICULTAT: Nulla. Al ser el traçat original d'un antic camí ral de ferradura, els pendent dels diferents trams són suaus. Apte per a tothom.

RECOMANACIONS: Aquest itinerari es pot fer durant tot l'any; tot i que el tram de la llera de la riera de les Arenes pot ser abusador en plena canícula estival. Cal portar aigua perquè la font més propera (si descomptem la font de la Riera de bassal) és la font de la Llicona, que ens obliga a separar-nos del camí durant uns 10 minuts.

APROXIMACIÓ: Els aparcaments de la Barata i del coll d'Estenalles compten amb una parada de la línia M11 del Bus Parc. Podeu consultar el seu recorregut i horaris en aquest enllaç: <https://parcs.diba.cat/web/santllorenç/bus-parc>.

ITINERARI

1. (0 min). **Sortim de l'aparcament de la Barata.** Històrica i importantíssima masia del terme de Matadepera situada al km 9 de la carretera de Terrassa a Navarcles. S'inicia l'itinerari seguint la pista de can Pèlcs que baixa a la riera de les Arenes i la creua a gual.

2. (2 min). **Deixem la pista de can Pèlcs**, per començar a remuntar la llera de la riera de les Arenes. En aquest llarg tram de 1.2 km la llera de còdols i grava és planera i de fàcil transitar. Potser en el passat hi havia algun camí arranjat al voral de la llera que permetia el pas de carruatges fins al Cap de la Riera, tal com va deixar escrit el Salvador Cardús. Les diferents rierades que s'han esdevingut des d'aleshores s'hauran encarregat d'esborrar-lo. Uns 120 m abans d'arribar al peu del Cap de la Riera veurem una fita de pedres a mà dreta que ens indica la continuació del camí ral.

3. (21 min). Aquest és el **tram del Cap de la Riera**, que supera el gran saltant pel vessant hidrogràfic esquerre. Arriba un punt en què el camí es fica al marge esquerre del roquetar del saltant, quan aquest ja té un pendent molt més suau. Finalment s'arriba a un pas picat a la roca que acaba d'aplanar l'accés al gual i cruïlla de camins anomenat els Cocons.

Pas picat a la roca que dona accés al gual i cruïlla de camins dels Cocons. A l'esquerra s'entreveuen els gorgs allargassats dels Cocons.

4. (24 min). Sota d'aquest **gual i cruïlla** de camins tenim uns gorgs allargassats que gairebé sempre tenen aigua. **Són els Cocons**. Tal com diu el Ramon Suades a la seva Guia Interactiva, aquest gorgs són artificials degut a petits murs de ciment que obliguen l'aigua a entollar-se.

Sense por a equivocar-me, puc assegurar que aquesta era l'antiga cruïlla amb el ramal del "**Camí Remader**" (del Vallès) que pujava pels Graons de Mura, igual que el camí raló de Mura i Rocafort. Abans que es fes la carretera, aquest ramal remuntava un tram de la llera del sot de la Taula, per després continuar de biaix pel seu vessant dret i arribar a la desapareguda Alzina del Sal·lari.

El camí ral de Barcelona a Berga continua pujant per un petit carener que es forma entre el sot de la Taula i la capçalera de la riera de les Arenes, també dita antigament torrent dels Cocons. Aquí trobem un tram de camí molt ensotat.

L'historiador Cardús també esmenta el torrent dels Cocons en el seu Recull:

“Els Cocons: torrent de sota la casilla vella, que dona al cap de la Riera.” Per tal de situar-nos, diré que la Casilla o Cantina Vella era la primitiva casilla dels peons caminers al construir-se la carretera; l'any 1928 ja estava en ruïnes i estava situada sobre el Revolt de la Fusta, antic topònim per designar el revolt de torrent del km 13.8 de la carretera.”

5. (29 min). Arribem a la **cruïlla** amb una pista que baixa de l'aparcament del km 11.6 de la carretera. La ignorem i continuem recte. A partir d'aquí comencen a abundar els trams del camí calçats amb pedra seca o amb fileres de grans pedres que en delimiten el voral.

Pas calçat amb un marge de pedra seca. El pas del temps fa que es vagin desfent progressivament.

6. (34 min). **Bifurcació**. Prosseguim pel ramal de l'esquerra repuntant suaument el pendent de pujada. El de la dreta baixa a la llera i la font de la Riera; una font de surgència que neix al peu d'un mur de contenció d'aigües. Després de travessar el torrent que baixa del coll de Garganta, el camí ral salva una rosta codina mitjançant uns trams calçats amb pedra seca ben conservats.

7. (43 min). Arribem al **trencall** d'un ample camí que baixa del km 12.9 de la carretera. Nosaltres continuem tot dret. Trobarem algun pas del camí picat a la roca.

8. (45 min). **Bifurcació**. Seguim pel ramal de l'esquerre sense perdre altura. El camí de la dreta baixa a la llera.

Tram calçat des de l'oest.

El mateix tram calçat des de l'est.

9. (51 min). Aquí el camí ral s'anivella amb la llera del torrent que baixa de la canal del Cellerot formant un pla presidit pel **roure Escurçoner**. Així és com actualment s'anomena un modest roure d'aquest lloc, encara que aquesta ubicació no coincideix amb la que va quedar recollida pel jove Salvador Cardús l'any 1928. El que sí puc asseverar és que aquest pla era "**L'Apeadó**" on feien parada els animals de carrega dels traginers que circulaven pel camí ral.

Segons va deixar escrit l'historiador Cardús al seu **Recull toponímic**, "**l'Alzina de l'Apeadó**: s'alçava a sota la Mata, en el camí ral de Berga, lloc de parada dels vianants." En fer servir el verb en temps passat l'historiador ens diu que aquesta singular alzina ja era morta o aterrada l'any 1928. Segurament aquesta era una gran alzina a l'ombra de la qual es va establir un sestador, de manera semblant al que passava amb la supervivent Alzina del Vent del proper "**Camí Remader**" (del Vallès). Això queda també explicat en un altre topònim del **Recull** que ja hem indicat a l'inici: "**L'Apeadó**: pla del camí ral de Berga, on s'alçava l'alzina de la mateixa denominació. En aquest pla feien parada els que transitaven per dit camí. Els masovers de la Mata hi havien vist reunits fins a un centenar d'animals pertanyents als traginers i altres vianants, ço que demostra la importància que tindria aquest camí." El topònim, que inicialment vaig passar per alt, i que em va donar la pista definitiva de la localització d'aquesta antiga sesta del **Camí ral de Berga** va ser el següent: "**Esquena d'Ases**: part davall de la canal de les Guineus, dalt l'Apeadó." Ja que l'únic pla que fa el traçat del camí ral sota l'estrep o contrafort carener de l'Esquena d'Ases és aquest, perquè la Clota (situada al sud de la Caseta dels Peons Caminers) és massa lluny. Per últim, per acabar de lligar caps i arrodonir aquest topònim recuperat de l'oblit, direm que segons el **Diccionari Alcover-Moll** el significat del verb **apear** és "descavalcar", o sigui, baixar del cavall o d'altra bèstia de carrega, i el significat del substantiu masculí apeament és "acte d'apear-se". Així, encara que no aparegui a cap diccionari actual, es pot raonar que el significat del mot perdut **apeador** seria quelcom semblant a un lloc del camí on els vianants poden apearse i descansar.

A mà esquerra un dreturer corriol baixa de l'aparcament del km 13.5 de la carretera, l'ignorem. Hem de continuar recte, remuntant el vessant hidrogràfic dret del torrent del Cellerot.

Uns 80 metres després d'haver deixat enrere el que avui es coneix com roure Escurçoner, a l'esquerra, puja emboscant el Camí Vell de la Mata. Al Recull toponímic del 1928 va quedar escrit: "Camí Vell: ramal del camí ral que portava a la masia de la Mata". Aquest antic camí de ferradura, actualment mig perdut, pujava per l'estrep carener de la Punta de les Saleres tot tallant el darrer revolt de l'actual carretera. En aquesta cruïlla entre el camí vell i la carretera es trobava el veritable i original "Roure Escurçoner: arran de la carretera i del camí vell de la Mata." El Camí Vell de la Mata continuava pujant pel vessant oest de "les Saleres: llarg morro de roques de sota l'era de la Mata. És el lloc on els pastors tenen l'habitudo de donar la sal a les ovelles." i revoltava a la dreta a "les Marradetes: camí vell de la Mata, sobre el roure Escurçoner."

10. (53 min). **Bifurcació**. Seguim el ramal de l'esquerra. Al cap d'uns 60 m, al mig del camí, topem amb un forat d'un metre i escaig de fondària. És l'avencó del Camí Ral. Tal com em van fer saber el Ramon Suades i el Quim Solbas, la seva boca es va obrir recentment (a començaments del 2019), segurament a causa de les abundants pluges d'aquests darrers anys. Uns 200 m més enllà, hem d'estar alerta a la nostra esquerra per trobar la balma del Camí Ral. Aquesta balma està formada per dos grans còdols

repenjats i està una mica tancada amb murets de pedra seca. Va ser donada a conèixer pel Jordi Guillemot dins el seu **Itinerari 12. Maquis a Sant Llorenç del Munt**, on la va anomenar balma del Km 14. Tal com explica el Jordi a l'itinerari, aquest era un refugi de carboners aprofitat per maquis i contrabandistes; i ara podem afegir que abans de la construcció de la carretera, al començament del segle XX, també era refugi de traginers i vianants del camí ral. En aquest tram també trobem algun pas calçat.

11. (1 h 1 min). **Trencall** que puja a l'esquerra en sentit contrari al que dúiem fins ara, i que ens deixa al km 14.3 de la carretera. Uns metres abans d'arribar al peu de la carretera, caminarem sobre un tram calçat de pedra seca d'uns 3 m d'altura. Si seguíssim recte, revoltariem a la nostra dreta per travessar el torrentó que baixa del coll d'Estenalles i continuariem remuntant el torrent del Cellerot fins als encontorns de la font de la Llicona.

12. (1 h 3 min). **Tram coincident amb la carretera**. Resseguint la carretera de Terrassa a Navarcles (BV-1221) en sentit nord uns 200 m fins al km 14.5, on veurem una rampa formigonada barrada amb cadena que ens permetrà baixar al pla de la Caseta dels Peons Caminers.

13. (1 h 6 min). Aquest pla situat al sud de la Caseta dels Peons Caminers l'any 1928 era anomenat "**L'Herbei d'Estenalles**": quintanes abandonades. D'aquest lloc abans de construir-se la carretera se'n deia la Clota." I ens falta saber que "La Clota: velles quintanes, d'aprop de l'hort del Peó (terres cultives de la casilla dels Peons)", segons va deixar escrit l'historiador

El flamant avencó del Camí Ral.

Antic emplaçament del coll d'Estenalles, abans que es fes la carretera.

Cardús al seu Recull toponímic. Remuntem aquest pla en sentit nord fins a unes escales que ens deixaran a la placeta arbrada del darrere la Caseta dels Peons Caminers.

14. (1 h 10 min). **Caseta del Peons Caminers i actual Centre d'Informació del Parc Natural.** Pugem per les escales situades a la placeta de la façana est i passem pel costat de les restes de la desapareguda bassa d'Estenalles. Continuem uns 60 m en sentit nord fins arribar a la pista asfaltada del camí del Coll d'Eres, justament on hi ha un desarenador del rec de la colgada bassa d'Estenalles.

15. (1 h 12 min). **Antic emplaçament del coll d'Estenalles.** Abans que es fes la carretera i s'obris el talús per on passa, aquí es trobava el coll d'Estenalles; allà on el camí ral de Barcelona a Berga canviava de vessant i començava a baixar cap a Talamanca. Sí, aquí! Al costat del desarenador! Comencem a baixar en sentit nord, coincidint amb un curt tram ensotat del camí que ens deixarà al km 14.9 de la carretera.

16. (1 h 13 min). **Tall amb la carretera.** L'encreuament del camí ral amb la carretera està protegit per dues antigues pilones de pedra als dos voral: el sud i el nord. Continuem baixant pel vessant hidrogràfic dret de la capçalera del torrent d'Estenalles uns 70 m, fins arribar a un petit talús que ens deixarà al revolt del km 15.2 de la carretera.

Dues pilones de pedra al voral sud del km 14.9 de la carretera.
Marquen i protegeixen l'encreuament amb el camí ral.

17. (1 h 14 min). **Segon tall amb la carretera.** Seguim la carretera escassos 40 m en sentit Talamanca i busquem un baixador al voral de la nostra dreta. Ara el camí ral continua baixant enmig del bosc pel vessant esquerre de la capçalera del torrent d'Estenalles. Finalment arribem al revolt del km 16.3 de la carretera. Aquí aconseguirem

Talús d'obra al revolt del km 16.3 de la carretera. Fet expressament per condicionar l'accés del camí ral.

baixar a peu de carretera gràcies a un antic talús d'obra (pedra de conglomerat lligada amb morter), que es va fer expressament per condicionar l'accés del camí ral a la carretera.

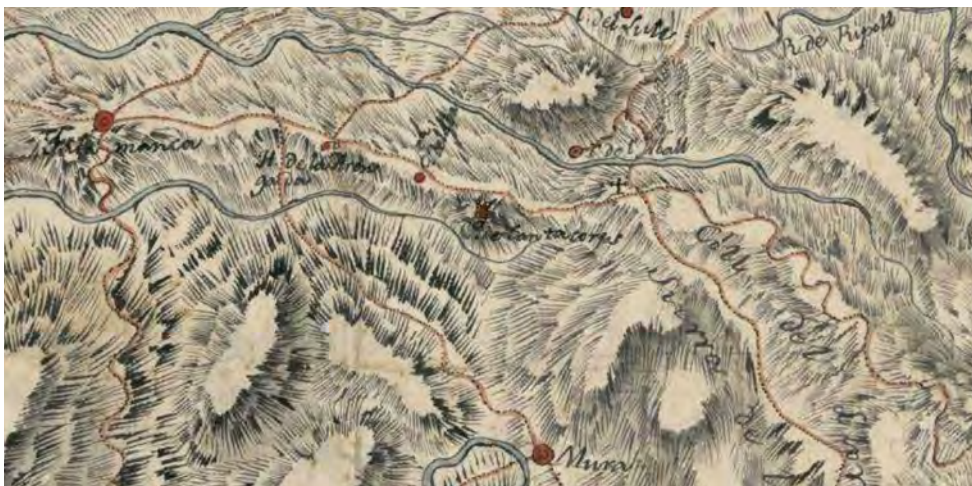

Retall del mapa planimètric de Mura de l'any 1921 centrat al km 18.4 de la carretera, on hi havia la Crua de la Vall. Es pot veure com s'arrossega un error toponímic d'anteriors cartografies, i encara s'anomenava "Casa de La Avall" i "Torrente de La Avall". Al topònim de la masia es veu com l'"A" va ser esborrada posteriorment.

18. (1 h 18 min). **Tram coincident amb la carretera fins al poble de Talamanca.** A partir d'aquí i fins al km 24.4, la carretera de Terrassa a Navarcles es va fer coincidir amb el traçat original del camí ral de Barcelona a Berga. Això vol dir que fins al km 18.4 (prop de la masia de la Vall), el camí ral recorria un relleix del vessant de ponent dels Cortins i del serrat de la Coca; i a partir d'aquest punt es feia carener fins al poble de Talamanca.

Després de consultar dues cartografies prèvies a la construcció de la carretera de Terrassa a Navarcles (BV-1221), que va quedar enllestida el 1912; puc afirmar que al voltant de l'anteriorment esmentat km 18.4 de la carretera, a tocar de la cruïlla amb el camí de Mura a Sant Llorenç Savall i sobre la masia de la Vall, hi va haver una creu de terme.

Cercant a la **Biblioteca Virtual de Defensa** vaig trobar el Croquis *Itinerario del terreno comprendido entre Martorell, horno del Vidrio, Sellen y Castelltersol (Vich 26 de Enero de 1814)*. Aquest aproximat croquis militar va ser dibuixat al final de la Guerra del Francès per l'enginyer militar José de Aguirre, i abasta part de les comarques del Vallès, el Bages, el Moianès i el Baix Llobregat. En ell s'observa com el vell camí ral de Berga surt de la cruïlla de camins de la "Barata" i remunta la capçalera de la "Riera de las Arenas" per passar a llevant de la "C. de la Mata" i de la "Sierra de la Mata". Després, a ponent d'una muntanya anomenada "Moncau", el camí ral passa a tocar de la "Fuente de las Estanias", i baixa cap a un encreuament de camins dominat pel símbol d'una creu. En aquesta cruïlla assenyalada amb una creu, el primer ramal de la dreta remunta el torrent de la Vall pel seu vessant esquerre seguint el "Coll del Llor" o camí vell de Mura a Sant Llorenç Savall, i el segon ramal creua el torrent de la Vall per apropar-se a la "C. del Aball" i a la "C. del Sule". Després de la cruïlla de la creu, el camí ral sembla carenejar i passa a llevant d'un turó que al seu cim té un símbol quadrat acompanyat del text "C^o de Cantacorps"; que no pot ser altre que el castell de Mura. Poc més enllà passa a tocar d'una casa anomenada de nou "C. del Aball". Seguint el camí ral de Berga en sentit nord, al cap de poc, passa a tocar d'un pictograma amb bandereta blanca que significa

Retall del croquis militar del final de la Guerra del Francès (1814) centrat al traçat del camí ral de Barcelona a Berga i al símbol de la creu al costat de la cruïlla que va cap al "Coll del Llor". La "C. del Aball" apareix indicada en dos llocs; un que sembla correcte al costat del torrent, i un altre a la carena del camí ral.

hostal, i que és anomenat “H. de la Arengada”; per a més detall l’hostal queda a l’esquerra del camí. Allunyant-nos ja molt del sector en estudi, el camí ral passa pel nucli de “Talamanca”, creua la “R. de Talamanca”, passa prop de la “C. de la Estrada”, passa per “ViladeCabals”, creua el “Rio de Monistrol” (avui riera de Calders), voreja la “C. de Marganell” (realment Manganell), i arriba a la “C. de las Tapias” a l’encreuament amb el camí ral de Manresa a Vic que ve de l’antic Pont de Cabrianes i el seu hostal. Finalment, per posar en context aquest croquis militar de la Guerra del Francès, afegiré que el símbol de creu només es torna a trobar, i de forma doble, al mig del camí que anava, i encara va, del “Bac” (Ubach) al nucli de “Vacarisas”.

Un altre mapa anterior a la carretera que assenyala l’existència d’una creu de terme a l’antic camí ral de Berga prop de la masia de la Vall és el mapa de la província de **Barcelona por el Coronel, Teniente-Coronel de Ingenieros D. Francisco Coello auxiliado por D. Pascual Madoz, autor de las notas Estadísticas e Históricas de 1862**. Aquest mapa ja no es pot considerar un croquis, ja que manté unes proporcions molt fidels a la realitat, un incipient relleu topogràfic i una gran quantitat de topònims. En aquest mapa sembla que el camí ral de Berga només està dibuixat fins a la cruïlla de “La Barata”, però cap al sector del nord de “Mura” veiem clarament una carena que baixa del “Moncau” i del “Pto de las Estanyes” (coll d’Estenalles) en sentit nord-oest, i que és flanquejada pel vessant est pel “Bco de Talamanca” (la seva capçalera actualment és anomenat torrent de la Vall). Aquesta carena és la que antigament conduïa el camí ral dels encontorns de la masia de la Vall fins al poble Talamanca, i avui va del km 18.4 fins al 24.4 de la carretera. Doncs, en aquest tram carener de l’antic mapa, trobem indicats, de sud a nord, el topònims “Castillo de Cantacorps”; després el símbol d’una petita creu amb una base rectangular acompanyada del text “Creu de Aball”; més enllà “Hostal de la Arengada”; i finalment el nucli de Talamanca, on sembla que es torna a veure la línia de punts de la continuació del camí ral cap a “Vila de Caballs”.

A la vista d’aquestes fonts d’informació, no em queda cap dubte que a tocar de la cruïlla entre el camí ral de Barcelona a Berga i el camí de Mura a Sant Llorenç Savall (al

Retall del mapa de la província de Barcelona del 1862 que, fins a la dècada del 1920 amb l’aparició del mapes planimètrics municipals del Instituto Geográfico y Estadístico, va servir de referència i es va copiar amb profusió. Està centrat al petit pictograma de creu amb una base rectangular i acompanyat a la dreta pel text “Creu de Avall”.

Retall del Plano de Catalunya fet per Ramon Morera l'any 1901 (primera edició del 1894). Bàsicament es tracta d'una còpia del mapa de la província de Barcelona de Francisco Coello del 1862; però en va suprimir el confús ombrejat topogràfic, va fer alguns retocs toponímics, i va afegir les carreteres de nova construcció com la Sabadell a Sant Llorenç Savall. S'observa com el símbol i el topònim de la "Cru de Aball" encara és mantingut al mateix lloc.

voltant de l'actual km 18.4 de la carretera) hi va haver una creu de terme anomenada "Cru de la Vall", en referència a la seva proximitat amb la masia homònima. Antigament les creus de terme es situaven sempre a la vora dels camins i assenyalaven límits de jurisdiccions (senyoriales o parroquials) o importants cruïlles. La cruïlla que indicava aquesta Cru de la Vall era important perquè, a més a més del camí ral de Berga que ja coneixem, també marcava el camí de Mura a Sant Llorenç Savall, que per una banda es podia allargar fins a Rocafort i el Pont de Vilomara, i per l'altra fins al monestir de Sant Llorenç del Munt via coll d'Eres (conec un antic document que així ho acredita), Castellar del Vallès o, fins i tot, Sant Feliu de Codines.

Una altra prova de la superposició de la carretera sobre el camí ral és que al km 20.6 trobem les restes de l'hostal de l'Aregada. El llibre Aportació històrica de Mura. Les cases de pagès de l'historiador Miquel Ballbè, a la pàgina 49, diu literalment sobre l'hostal de l'Aregada: "Encara existeixen avui, i es guardó del seu passat, les restes dels seus murs, però res no ens expliquen les seves pedres. Gràcies al muratà Lluís Piqué sabem que: El 17 d'octubre de 1805, Margarida Escursell, vídua d'Agustí Escursell, fa la venda d'un tros de terra en emfiteusi a la seva filla Rosa Puig i Escursell, que edificà l'Hostal de l'Aregada. Tal contracte emfitèutic fou segellat l'any 1817, en temps de Ferran VII, rei de les Espanyes. Es feren les rases convenients per a l'aigua, un camí que entroncava amb el de Cantacorbs per anar a Mura, i el cànon anual era de 3 lliures i 15 sous, moneda de Barcelona, de cens, i donar, el mes de setembre, 50 cargues de fems en pes de 12 arroves. Si no hi havia fems, lliures barceloneses." L'historiador de Matadepera, després d'esmerçar dos paràgrafs per anomenar erròniament l'Hostalet de can Torrella a Matadepera, torna a emprendre el relat. "Retornant la narració al hostal de Mura, direm que per la seva situació era parada quasi obligatòria de la majoria dels traginers que baixaven del Bergadà i del Bages amb hortalisses d'aquelles contrades per

vendre-les en els pobles i ciutats de la perifèria de Barcelona. Com tots els antics hostals, també aquest té les seves llegendes, sempre dolentes, de robatoris, assassinats i de molts altres esdeveniments que nosaltres voluntàriament negligirem. La vida de l'hostal no va pas sobrepassar els 100 anys de durada. Quan es va construir la carretera de Terrassa a Navarcles ja no existia.”

Al pàgina 205 del llibre Memòria de Mura. Records contra l'oblit un altre muratà, el Francesc Playà, també esmenta l'hostal de l'Arençada. Sembla que fa servir el mateix informador que l'autor anterior, el seu veí Lluís Piqué; encara que està redactat d'una forma diferent i remarca altres aspectes de la història. “L'Hostal de l'Arençada va tenir una vida força efímera. És l'any 1805 que Margarida Escursell fa la venda d'un tros de terra a la seva filla Rosa Puig i Escursell en nom del seu marit, Martí Puig, per a edificar-hi un hostal. Aquest acte se segellà l'any 1817, en temps de Ferran VII, rei de les Espanyes i les Índies. Referent a aquest hostal, diu que és emplaçat a la vora del camí veïnal de Sant Pere de Terrassa (ara la carretera que duu a Talamanca i al pont de Cabrianes). S'explica que dit camí era transitat per fins a cent animals a bast, fent el volt de la setmana. A l'hostal també s'hi sentien històries de lladres de camí ral. N'expliquen una que diu que, transitant pel camí uns estudiants de Vic que feien camí cap a casa seva amb motiu de vacances, es trobaren un home mort. Ho comunicaren a l'hostaler i la seva sorpresa fou gran en veure's inculpats pel delictes. Els obligaren a dur el cadàver a Viladecavalls, prop de la colònia del Manganell, als volts de Manresa, i foren empresonats fins que s'esbrinà la seva innocència, en ser apressats uns bandolers que confessaren el crim.”

Per poder fer l'itinerari sense por de confondre's en alguna de les moltes cruïlles que trobareu, poso a la vostra disposició l'enllaç d'un track de Wikiloc que us farà de guia. Wikiloc permet descarregar-vos el track al vostre aparell GPS o mòbil sense problemes de compatibilitat. Per tant, aquí teniu el track de El Camí Ral de Barcelona a Berga al seu pas pel terme de la Mata (Mura).

<https://ca.wikiloc.com/rutes-senderisme/el-cami-ral-de-barcelona-a-berga-al-seu-pas-pel-terme-de-la-mata-mura-53175460>

En addició a aquest track pujat a Wikiloc, també he modificat i afegit camins del OpenStreetMap per tal que es pugui seguir perfectament el traçat del camí ral de Barcelona a Berga. Aquí sota us deixo un enllaç del wiki mapa lliure centrat al Cap de la Riera. Veureu que he nomenat tots els trams perquè no hi hagi dubte.

<https://www.openstreetmap.org/#map=17/41.65022/1.98275>

BIBLIOGRAFIA

- Antoni Ferrando i Roig, autor del llibre Les Sendes dels Bandolers. Editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat l'any 2002.
- Salvador Cardús, autor del Recull toponímic de la Muntanya de Sant Llorenç del Munt. La Mata. Butlletí del Club Pirenenc de Terrassa. Núm. 29. Juliol-Agost 1928. (https://trencadis.diba.cat/dem/catalog/details/72651/document_list?doc=194701)
- Miquel Ballbè i Boada, autor del llibre Aportació històrica de Mura. Les cases de pagès. Editat per l'Ajuntament de Mura l'any 1997.
- Francesc Playà i Piqué, autor del llibre Memòria de Mura. Records contra l'oblit. Editat pel mateix autor l'any 2003.
- La Guia Monogràfica de Sant Llorenç del Munt. Publicada pel Centre Excursionista de Terrassa l'any 1935 i redactada per l'excursionista i pare escolapi Joan Solà.
- Mapes de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. Municipis de Calders (Jordi Piñero), Talamanca (Quim Serdà) i Mura (María del Agua Cortés). (<https://patrimonicultural.diba.cat/>)
- El Croquis Itinerario del terreno comprendido entre Martorell, horno del Vidrio, Sellen y Castelltersol (Vich 26 de Enero de 1814). Dibuixat per l'enginyer militar José de Aguirre (<https://bibliotecavirtual.defensa.gob.es/>)
- Mapa de la província de Barcelona por el Coronel, Teniente-Coronel de Ingenieros D. Francisco Coello auxiliado por D. Pascual Madoz, autor de las notas Estadísticas e Históricas de 1862. Entre d'altres servidors de cartografia digital es pot trobar a la Cartoteca Digital de l'ICGC. (<https://cartotecadigital.icgc.cat/>)
- Plano de Cataluña. Publicat per Ramon Morera l'any 1894 i reeditat el 1901. (<https://cartotecadigital.icgc.cat/>)
- Quim Solbas, gran coneixedor d'aquestes muntanyes.
- Jordi Guillemot, autor del web Cau del Guille especialitzat en recerca a Sant Llorenç del Munt (<http://caudelguille.net/>)
- Guia Interactiva del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac (Ramon Suades). Edició del 2020.
- Vissir3 de l'ICGC (<http://www.icc.cat/vissir3>)

ITINERARI GEOLÒGIC PEL TURÓ DE ROQUES BLANQUES I SERRA DE LES PEDRITXES

Per Ferran Mota López

Introducció general

Joan Maragall, en el començament del seu assaig *Elogi de la paraula*, tracta dels diferents “moments” que l’home pot “viure” (diguem-ho així) a partir de l’experiència de la contemplació de la natura. L’exposició de la seva teoria de la paraula viva s’inicia amb una escena en la qual el poeta es presenta “tot sol a vora el mar” en plena

contemplació de “l’interminable moviment de les onades”. És llavors quan, a partir de la successió de les diferents “mirades” envers la immensitat que té davant els ulls i dels variats pensaments que es van succeint, Maragall parla del moment religiós, el filosòfic, el científic, el moral i l’artístic. Les seves paraules descriuen els diferents estats anímics o, si es vol, les diferents perspectives amb què l’ésser humà pot contemplar, admirar o analitzar la natura.

Doncs bé, la visió d’un paisatge, des del punt de vista de la geologia, és molt diferent del punt de vista d’un excursionista, un pagès o un boletaire. Efectivament, allà on un excursionista veu un torrent o una vall, el geòleg també hi veu una falla; allà on un pagès veu una bona pedrera per construir un marge, el geòleg també hi veu un magnífic aflorament dels gresos del Bunstandstein; allà on un boletaire veu un esplèndid erol de rossinyols, el geòleg no acostuma a veure-hi res però potser s’adona de la presència d’uns còdols de pissarra que el fa descobrir que està situat sobre un contacte discordant.

Per tant, de la mateixa manera que el pintor o l’excursionista per exemple, han après a mirar un

La fotografia superior il·lustra l’ambient en què es fa formar la zona “proximal” del sistema deltaic de Sant Llorenç del Munt, corresponent aproximadament a l’àrea de l’actual parc natural. La fotografia inferior il·lustra l’ambient en què es va formar la zona “distal” d’aquest sistema deltaic; que actualment correspon al sector nord de El Pont de Vilomara i cap a l’interior de la comarca del Bages.

paisatge d'una determinada manera, la geologia ensenya a mirar-lo també des d'una altra perspectiva i aquesta "mirada" inclou també la interpretació de com s'ha format aquest. Els paisatges no tan sols es contemplen sinó que també "s'interpreten", des d'un punt de vista "científic". Els relleus de Sant Llorenç del Munt es fan formar en el context sedimentari d'un complex deltaic, un paisatge que cal imaginar-se bastant diferent del que es pot veure en l'actualitat. I és que cal tenir una certa capacitat d'imaginació, en el sentit estricte del terme, per arribar a tenir una idea del procés de formació d'un paisatge. Per il·lustrar aquesta darrera afirmació només cal intentar afigurar-se, veient les imatges que hi ha a continuació, com devia ser més o menys el paisatge en què va formar uns relleus tan familiars com són els de Sant Llorenç del Munt.

Història geològica

Cambroordivià (542-443 Ma)

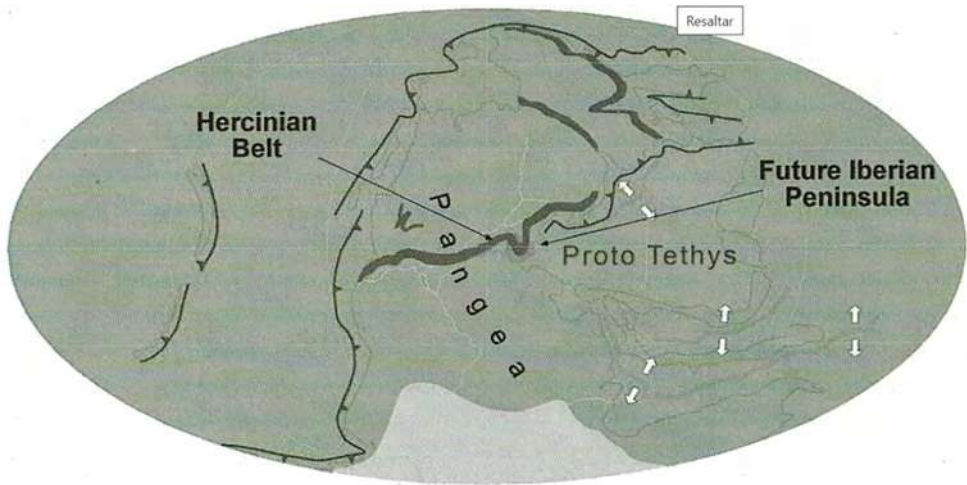
Per fer-nos una idea de la formació i la història geològica d'aquesta zona, cal remuntar-se a l'època del Cambroordivià. En aquella època el territori de la futura península Ibèrica se situava al marge nord de l'antic continent de Gondwana, sota el mar, en un ambient sedimentari marí profund, amb influència continental. En algunes zones, com per exemple en les proximitats de la Serra de les Pedritxes, se sedimentaven argiles i sorra provinents dels rius del continent i també riolites procedents de volcans. La posterior metamorfització d'aquests materials formarà les pissarres i les ignimbrites de la Serra de les Pedritxes.

Reconstrucció de la situació del territori de la futura Península Ibèrica durant el Cambroordivià.

Carbonífer (359-298 Ma)

En aquesta època, a causa de la convergència de les plaques tectòniques, els diferents continents formaran un de sol, anomenat Pangea. En les zones de contactes entre les plaques les forces compressives formen l'anomenada Orogènia Herciniana o Varisca. La futura Península Ibèrica estava situada justament en el límits entre dues plaques

Reconstrucció de la situació del territori de la futura Península Ibèrica durant el Cambroordovicià.

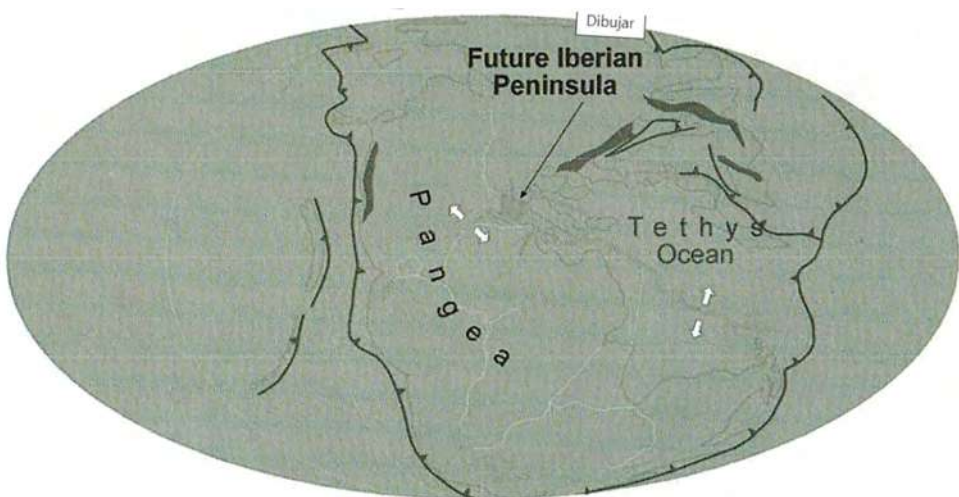
tectòniques. Els materials depositats llavors, molt deformats i metamorfitzats, s'arriben a fusionar parcialment en profunditat (fenomen anomenat anatèxia) i, posteriorment, surten a la superfície: són els granitoids que es troben avui dia en algunes zones de la Península Ibèrica.

Permià (298-252 Ma)

Durant aquesta època es produeix l'erosió gairebé total d'aquesta serralada, que queda convertida en una peneplana; un dels indrets de Catalunya on més es pot observar avui dia la presència dels relleus suaus formats per la peneplanització és el Pla de la Calma.

Mesozoic (251-66 Ma)

El Triàsic (252-201 Ma) fou un període de calma tectònica en el qual el territori de la futura Península Ibèrica estava situat a l'oest de l'antic oceà de Tetis. Les oscil·lacions en el nivell del mar i l'acumulació de sediments provinents de l'erosió de la Serralada

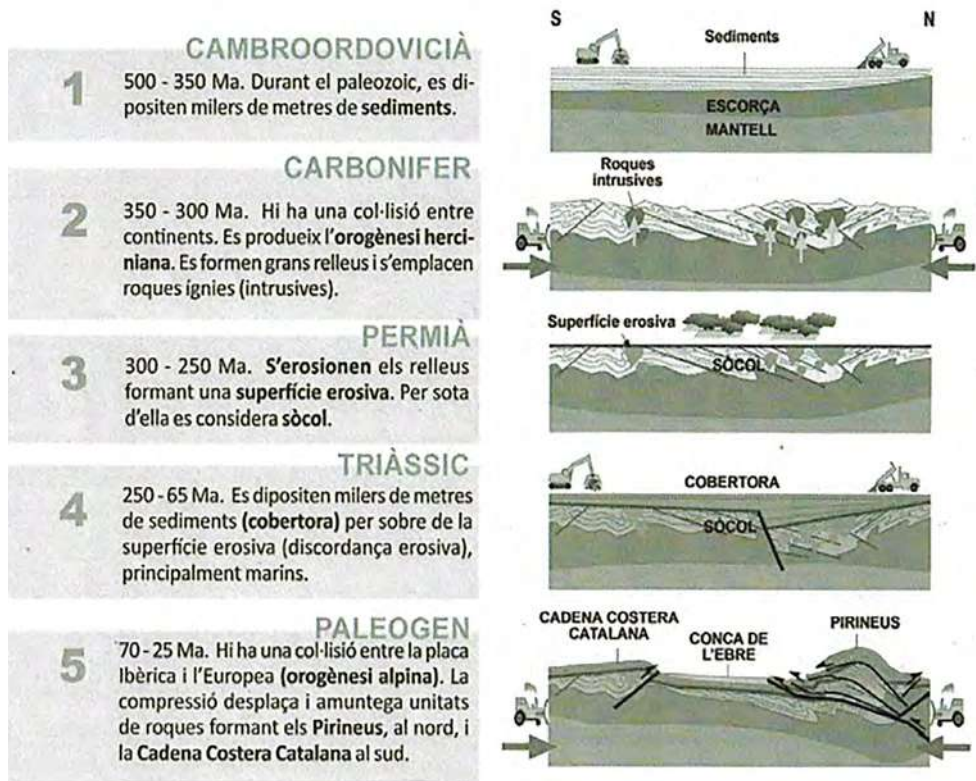
Reconstrucció de la situació del territori de la futura Península Ibèrica durant el Triàsic.

Herciniana que s'hi associen donen lloc a les diferents fàcies del Triàsic. El Buntsandstein (roques continentals; gresos i argiles bàsicament), el Muschelkalk (calcàries) i el Keuper (guixos). De l'etapa posterior, el Juràssic (199-145 Ma), no en queden gaire afloraments a Catalunya. En el Cretaci inferior (145-99 Ma) comença un període de separació de les plaques tectòniques i, per tant, la ruptura de Pangea i l'obertura de la conca de l'Atlàntic. La Península Ibèrica esdevé una petita placa separada de la resta d'Europa. Al Cretaci superior (99-66 Ma) s'inicia una nova dinàmica compressiva.

Cenozoic (66 Ma-actualitat)

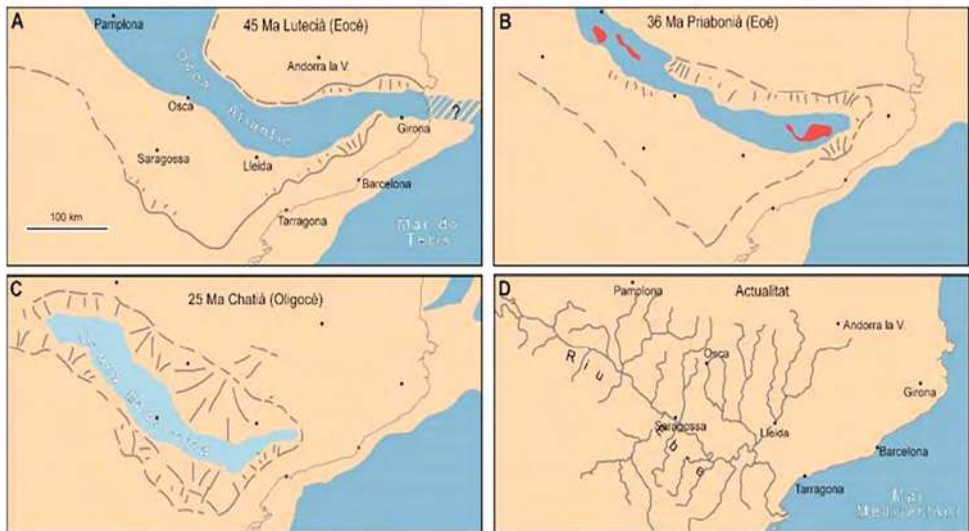
Durant el Paleogen (66-23 Ma), l'estructura geològica de la zona és la següent: al sòcol, que és la part més antiga i profunda de la terra hi ha materials del Paleozoic, deformats i metamorfitzats; per damunt, se situa la cobertura, dipositada sobre una discordança produïda per la peneplanització del Permià i formada pels materials no deformats del Triàsic. Un sistema de falles normals, disposades en forma d'escaleta, d'orientació NE-SO, afecta tots aquets materials. L'inici de l'Orogènia Alpina reactiva aquestes falles, en aquest cas com a falles inverses, i comencen a aparèixer els primers relleus de la Serralada Litoral Catalana. Al nord, la subsidència provocada per l'emplaçament dels relleus pirinencs origina la formació de l'anomenada Conca de l'Ebre, que queda inundada per un braç de mar obert des del Golf de Biscaia.

Esquema dels processos geològics que afecten els territoris de la futura Catalunya entre el Cambroordovicià i el Paleogen.

El Cretaci superior, el Paleocè i l'Eocè foren una època compressiva en què es va produir la col·lisió de les plaques Ibèrica i Europea. El Nord-est Península Ibèrica va patir un escurçament quilomètric. Es va aixecar el Pirineu i l'emplaçament dels mantells de corriment va provocar que la conca d'avantpaís subsident que es va formar, la Conca de l'Ebre, migrés cap al sud a mesura que els mantells de corriment s'anaven emplaçant. Les mateixes forces compressives van formar la Serralada Litoral Catalana que va tancar la Conca de l'Ebre pel vessant sud-est. Els materials que es van fracturar plegar i aixecar van crear una faixa de deformació en què es van aixecar fragments de sòcol paleozoic, que es van encavalcar sobre el marge de la conca, que va esdevenir subsident a causa del pes dels sediments.

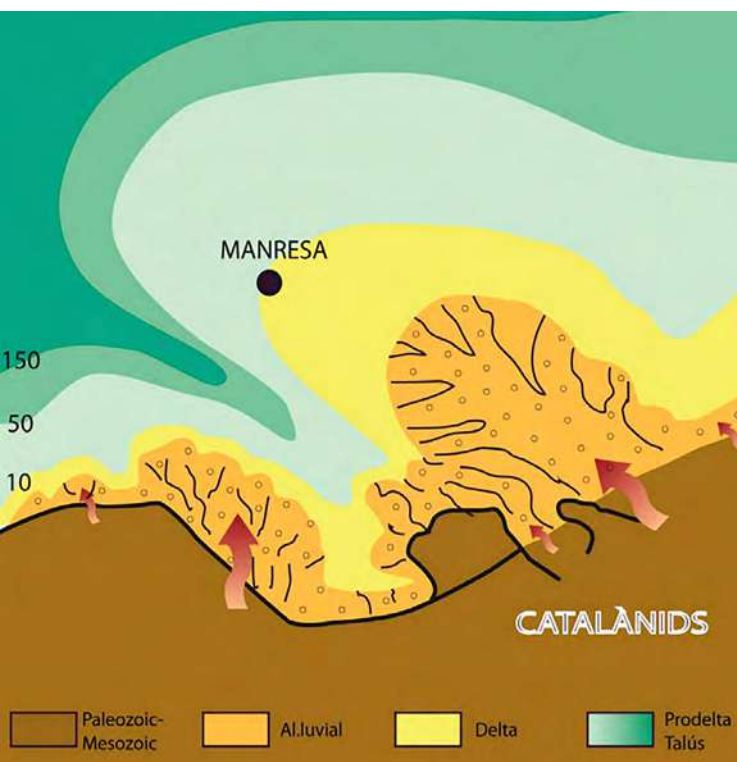
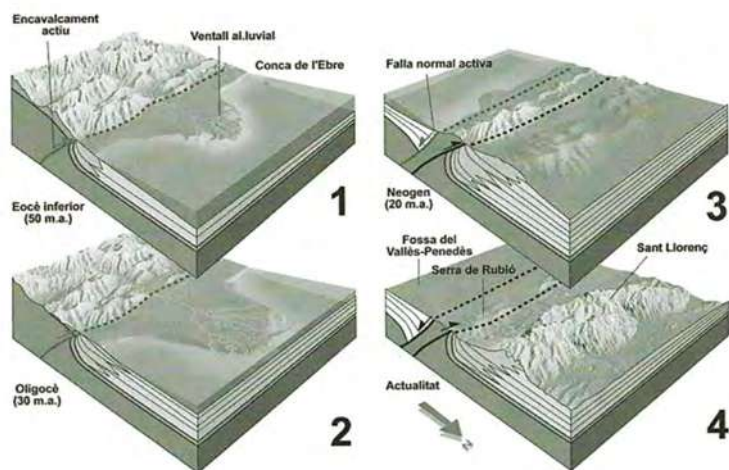

Evolució geològica de la Conca de l'Ebre.

Eocè (56-33,9 Ma)

A l'Eocè la Conca de l'Ebre era un gran golf. Al nord s'anaven aixecant els relleus pirinencs; al sud-oest, els del Sistema Ibèric i, a l'est, els Catalànids; a l'oest tenia comunicació amb l'oceà Atlàntic. Els relleus van ser erosionats per les elevades precipitacions. El clima de vegades era àrid i de vegades humit. A les vores d'aquest braç de mar es van desenvoluparen els deltes, com el de Montserrat. Durant l'Eocè mig (Bartonià) aquests sistemes al·luvials portaven una gran quantitat de lutita que anava passant al talús i a fàcies marines pregones, en àrees centrals de la Conca de l'Ebre. L'activitat orogènica, la subsidència de la Conca de l'Ebre i les oscil·lacions del nivell del mar anaven variant la línia de la costa; per això es va donar, durant tota aquesta època, una alternança de cicles transgressius i regressius.

En aquest període es comença a perfilar la geologia actual de Sant Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac. Els relleus de la Serralada Litoral Catalana comencen a erosionar-se; els rius procedents d'aquestes muntanyes drenen cap a la conca de l'Ebre en direcció NW. Això fa que en el marge d'aquesta conca es formin uns ventalls deltaics, com el de Montserrat i Sant Llorenç.

Esquema de l'extrem meridional de la Conca de l'Ebre durant l'Eocèmig (Bartonià). En els sistemes deltaics de Montserrat i Sant Llorenç del Munt s'aprecien els dipòsits fluvials de conglomerats, els gresos deltaics i els dipòsits lutítics de prodelta. S'indica la direcció de procedència.

Dibuix: Eudald Maestro.

Durant el Bartonià (40-37 Ma) es dipositen bona part dels conglomerats dels massissos de Montserrat i Sant Llorenç. Posteriorment, a causa de la reducció de l'activitat tectònica i la fi de la formació dels Pirineus va minvant l'aportació de materials; la Conca de l'Ebre es va reblint i el mar interior es va retirant fins a esdevenir una conca endorreica.

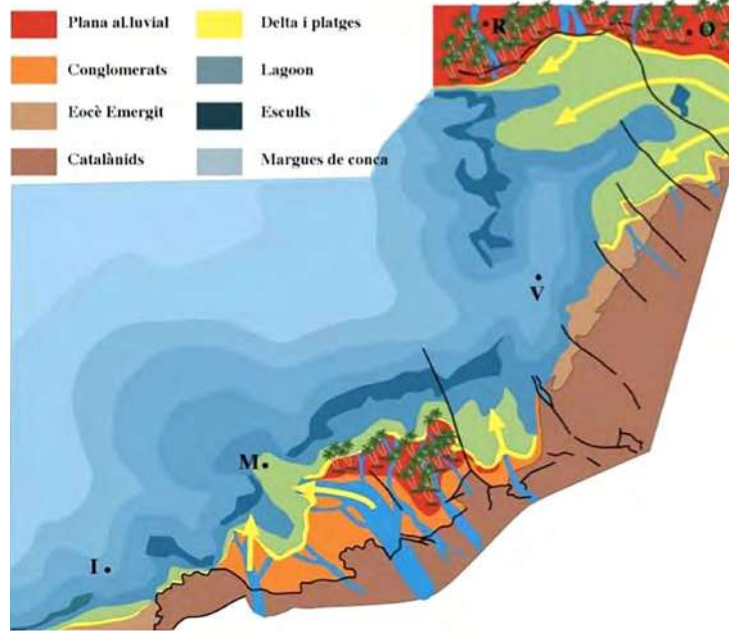
En períodes compressius els ventalls costaners prograden cap al mar i creixen en superfície. Quan l'elevació s'atura temporalment, els ventalls retrocedeixen, els sediments són retreballats pels processos litorals (l'onatge i els corrents marins) i es reactiva la sedimentació marina. Així funcionen les seqüències sedimentàries. La subsidència de la conca, és a dir l'enfonsament lent, permet l'acumulació de sediments. Aquest fenomen és característic de les zones adjacents a les serralades de plegament (orògens) i amb elevades taxes de sedimentació. La confluència d'aquests factors explica la potència de la Formació dels Conglomerats de Montserrat.

Durant el Priabonià (Eocè Superior) una disminució de l'aportació sedimentària dels sistemes al·luvials de Montserrat i Sant Llorenç del Munt fa que es desenvolupi una franja escullosa en zones poc profundes de la conca marina. Així, es va formar una plataforma protegida, on desembocaven els rius que hi construïen deltes.

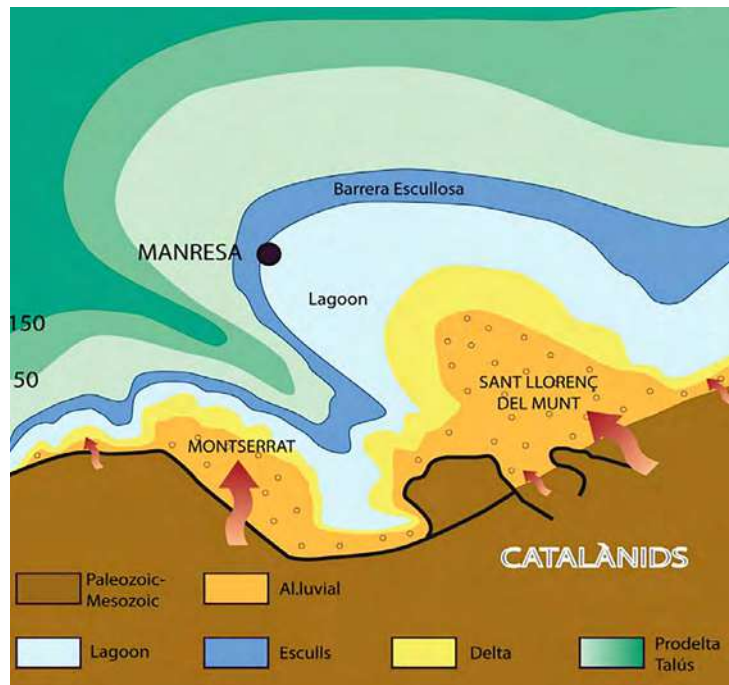
A la fi de l'Eocè, durant el Priabonià, a causa de l'avenç cap al sud de les unitats tectòniques pirinenques es va tancar la Conca de l'Ebre, que va esdevenir endorreica; aquest fet va suposar la fi de les deposicions d'origen marí. Això provoca la precipitació de sals en les zones centrals de la conca (Cardona i Súria) i de guixos en les zones marginals. Durant el llarg procés de tancament de la conca marina de l'Ebre, les unitats conglomeràtiques evolucionen a dipòsits deltaics, primer en zones lacustres i més tard en planes d'inundació d'ambients continentals. Aquests sectors reben els sediments procedents dels rius pirinencs pel Nord, i dels Catalànids pel Sud. Alguns rius incrementen la seva conca de recepció i el volum de tot el sistema al·luvial. Gran part de la conca sedimentària deixa de ser subsident. Ja no es produeix més sedimentació i comencen els processos erosius. En l'àrea de Montserrat unes barres de conglomerats es van depositar en una mena de gran canal fluvial situat en una estreta franja propera a l'encavalcament dels Brucs. Aquest canal desemboca en una plana al·luvial palustre i lacustre, que es desenvolupa cap a la conca d'Igualada.

Neogen (23-2,6 Ma)

En aquesta època s'inicia una dinàmica extensiva que reactiva les antigues falles i es configurem una sèrie de

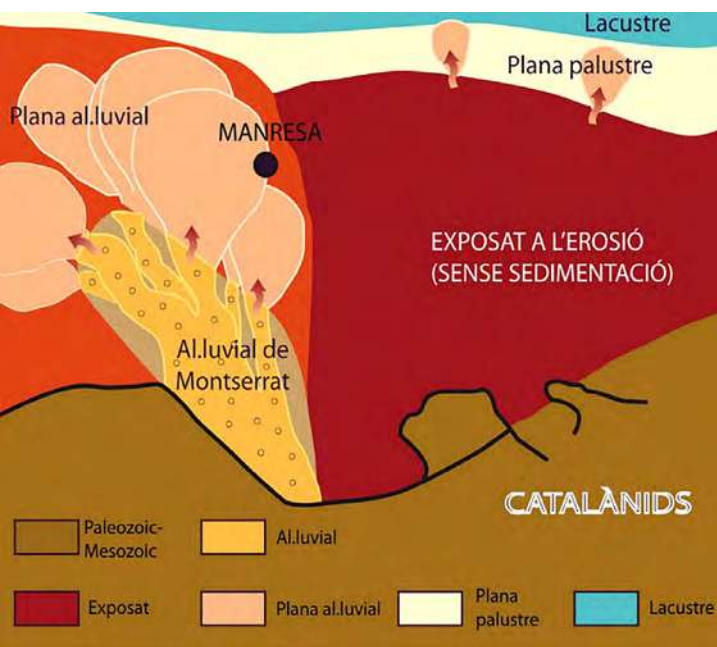

Esquema de la zona sud-est de la Conca de l'Ebre a finals de l'Eocè mig i el Priabonià inferior. Dibuix: Eudald Maestro.

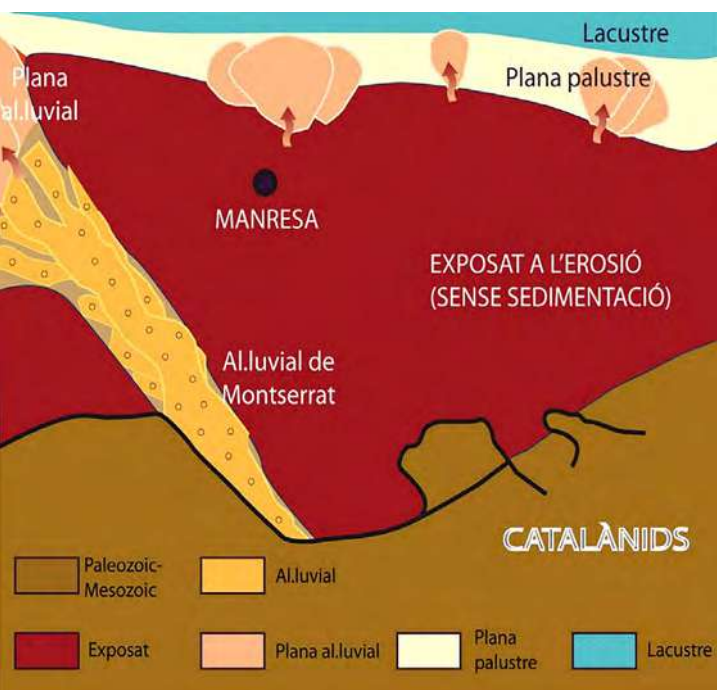
Esquema de l'extrem meridional de la Conca de l'Ebre durant l'Eocè superior (Priabonià inferior). En aquesta època els deltes de Montserrat i Sant Llorenç del Munt tenen menys activitat i es retiren. Els conglomerats dels dipòsits fluvials construeixen petits deltes sorrencs en una zona de plataforma protegida per una barrera d'esculls i de barres de sorres carbonàtiques. Els dipòsits marins entren progressivament terra en dins. Dibuix: Eudald Maestro.

Esquema de l'extrem meridional de la Conca de l'Ebre durant l'Eocè superior (Priabonià mig). El sistema conglomeràtic al.luvial de Montserrat desemboca en una plana deltaica o lacustre que existia en la zona central de la conca.

Dibuix: Eudald Maestro.

Esquema de l'extrem meridional de la Conca de l'Ebre durant l'Eocè superior (Priabonià superior). Els conglomerats de Montserrat estan en una petita franja de terreny, que desemboca en una plana deltaica o lacustre que existia en la zona central de la conca. Es diposita el nivell superior de conglomerats (de Sant Jeroni).

Dibuix: Eudald Maestro.

conques o fosses tectòniques que afecten la Serralada Litoral Catalana, com és el cas de la Depressió del Vallès-Penedès. En l'interior d'aquestes fosses s'acumulen els sediments procedents de l'erosió dels relleus de l'antiga Serralada Litoral. L'enfonsament dels relleus provoca que els antics ventalls deltaics com el de Sant Llorenç acabin tenint més alçada que les muntanyes de les quals procedien els materials que els van formar.

Així, durant el Miocè, es va formar, entre altres, la depressió del Vallès-Penedès, que va dividir la Serralada Litoral Catalana en dos sectors: la Serralada Litoral i la Prelitoral. Els antics ventalls de Montserrat i Sant Llorenç queden enlairats entre la Conca de l'Ebre al nord i la fossa del Vallès-Penedès al sud. El ventall costaner de Montserrat, exhumat, es comença a erosionar i a individualitzar de les zones limítrofs. Apareixen els elements característics del paisatge que coneixem actualment: les agulles, les canals, el sistema càrstic, l'encaixament del riu Llobregat, etc. El predomini de còdols d'origen carbonatat dins un ciment calcari ha permès el desenvolupament d'una intensa activitat càrstica. Per això trobem tantes coves, avencs i surgències, algunes de les quals estan lligades al nivell freàtic inferior i d'altres a les intercalacions de lutites i gresos impermeables entre els nivells de conglomerats.

Estratigrafia

Unitats procedents de la Serralada Litoral Catalana

Sòcol Paleozoic (Cambroordovicà): Està format per pissarres i esquistos micacítics i sorrencs i ignimbrites. Tenen el seu origen en els materials detrítics depositats en un mar profund.

Cobertura mesozoica (Buntsandstein): Està formada per gresos i argiles vermelles i conglomerats quarzífics. Procedeixen de dipòsits de plana fluvial en una època de regressió marina.

Cobertura mesozoica (Muschelkalk): En aquesta etapa cal distingir tres subunitats: 1) calcàries i dolomies (Muschelkalk inferior) procedents de plataformes carbonatades formades durant una època de transgressió marina; 2) alternança de sorres i argiles vermelles dipositades en un moment de regressió; 3) calcàries i dolomies dipositades durant un nou episodi de transgressió.

Unitats procedents de l'erosió de la Serralada Litoral Catalana

Formació Mediona (Tanetià superior-Ilerdià inferior: 58-46 Ma): Està formada per lutites vermelles i taronges, conglomerats i gresos. Són dipòsits d'origen fluvial i lacustre.

Bretxes del Cairat (Ilerdià inferior-Cuisià inferior: 56-50 Ma): Són dipòsits de fluxos detrítics (*debris flow*).

Bretxes de Can Sabaté (Cuisià superior-Lutecià inferior: 50-44 Ma): Està formada per bretxes de clasts de pissarres i esquistos paleozoics, dipositats com a conseqüència d'un primer encavalcament.

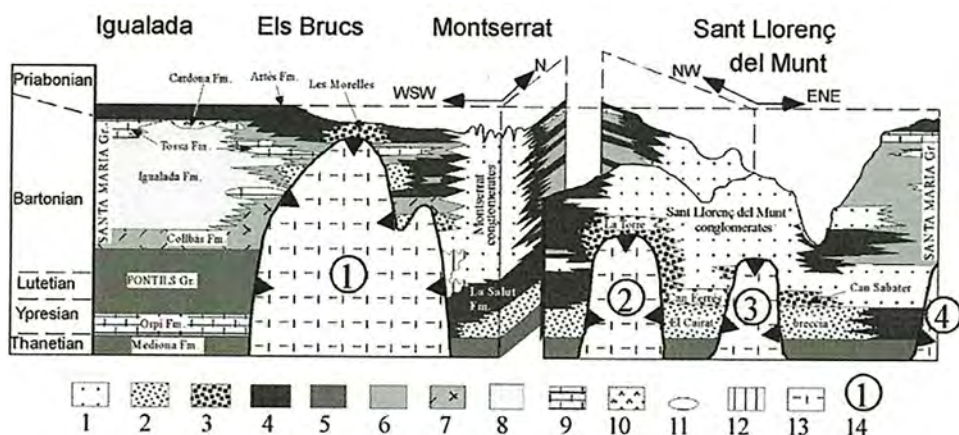
Conglomerats de Sant Llorenç del Munt (Lutecià superior-Bartonià: 43-38 Ma): estan constituïts per clastes paleozoics imesozoics, procedents de la zona proximal d'un ventall deltaic. Lateralment passen a dipòsits al·luvials de gra fi (fàcies de La Salut i Sant Llorenç Savall). A gran trets, els conglomerats de Sant Llorenç del Munt es poden classificar en dos tipus: poligènics (clasts procedents tant de roques paleozoiques com mesozoiques) i monogènics (clasts procedents de roques mesozoiques, bàsicament calcàries). En aquests darrers s'han identificat quatre nivells, corresponents als quatre nivells de cingleres, ja que són més resistents a l'erosió. Els conglomerats poligènics, en canvi, s'erosionen més fàcilment i formen relleus més suaus i arrodonits.

Nivells de Can Farré i la Torre (Lutecià-Bartonià: 47-38 Ma): formats per bretxes de pissarres, esquistos i quars dipositats com a conseqüència de l'encavalcament de Les Pedritxes.

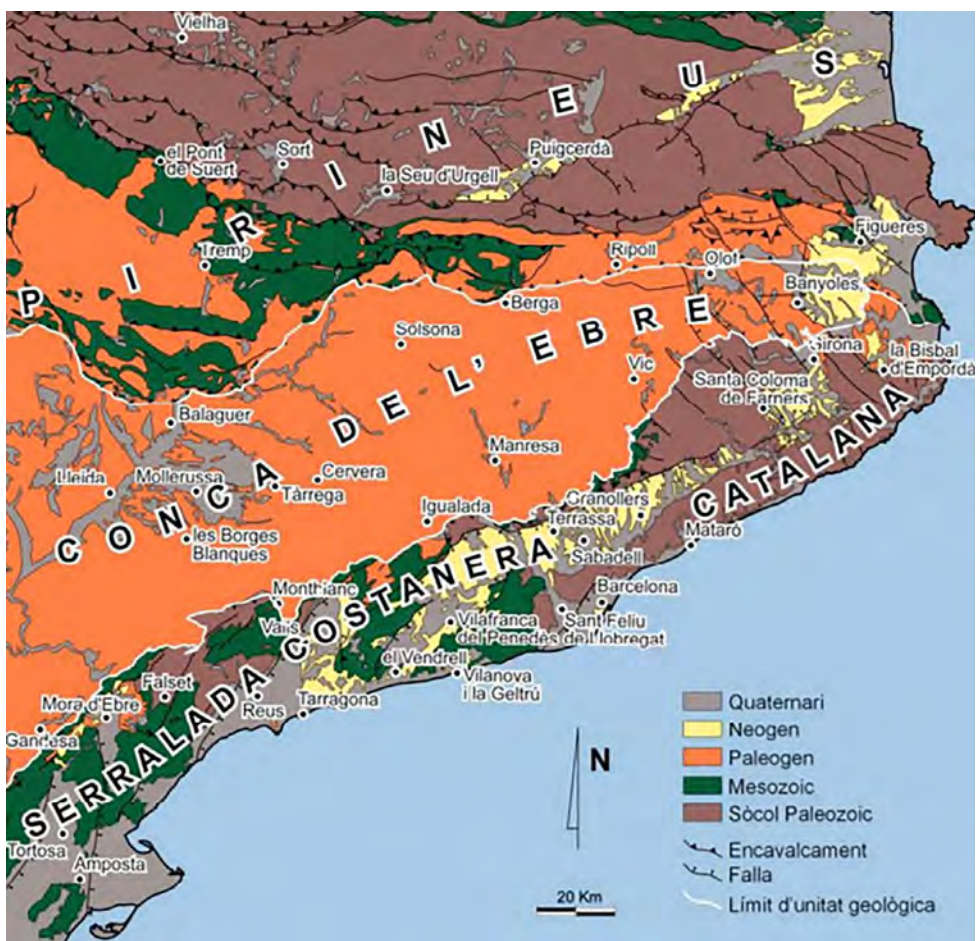
Unitats del Grup de Santa Maria: Corresponen, a grans trets, a dipòsits de barra de desembocadura deltaica (Formació Collbàs), fàcies de prodelta (Formació Igualada) o esculls i barres bioclàstiques (Formació la Tossa).

Formació Artés (Bartonià superior-Priabonià inferior: 38-35 Ma): Està formada per lutites i gresos corresponents a dipòsits de ventall al·luvial dista.

La Serralada Costanera Catalana està constituïda per un sòcol de pissarres paleozoiques i una cobertura mesozoica (Triàsic), recoberts per sediments cenozoics continentals i marins que es van depositar a la Conca de l'Ebre durant el terciari. Es calcula que hi ha més de 3.000 metres de sediments. La sedimentació del Paleozoic i l'Orogènia Herciniana foren els dos grans processos geològics que van formar les

Esquema de les unitats estratigràfiques de la zona de Sant Llorenç del Munt i Montserrat durant el Paleogen.

Mapa geològic de Catalunya.

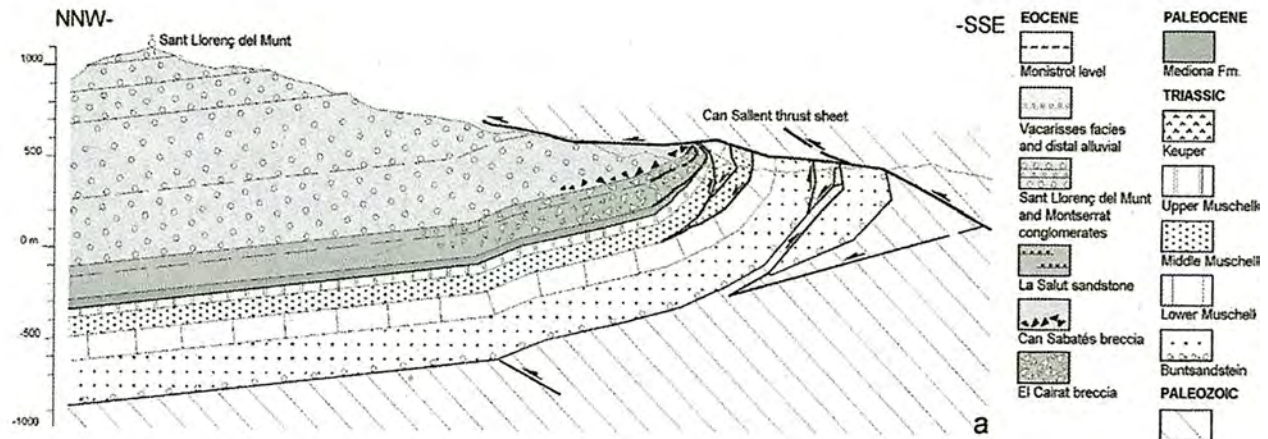

roques metamòrfiques i magnètiques, els fragments de les quals, procedents de la seva erosió, transport i sedimentació, trobem avui dia en els còdols que formen part del conglomerat montserratí.

Introducció a l'itinerari

Una part de l'itinerari geològic se situa en una zona adjacent al parc natural de Sant Llorenç del Munt i l'altra, transcorre ja dins dels seus límits, concretament els del sector sud-oest. Al llarg de tot el trajecte podrem trobar una gran varietat de roques: ignimbrites, esquistos, gresos, lutites, calcàries, bretxes, conglomerats, etc. Aquest fet s'explica perquè trepitjarem un terreny de gran interès geològic com és l'encavalcament de Les Pedritxes.

La zona de contacte entre el ventall deltaic de Sant Llorenç i la Serralada Litoral Catalana es caracteritza per la presència d'un sinclini d'orientació NNW, afectat pels encavalcaments de Can Sallent i Les Pedritxes, que situen les roques del sòcol paleozoic per damunt dels materials terciaris de la Conca de l'Ebre.

Tall geològic de la zona de Sant Llorenç del Munt.

Un ventall deltaic està format per quatre ambients sedimentaris diferents, que són els següents:

- **Ventall al·luvial:** és la part més propera al relleu, en la qual es dipositen els materials més grollers, ja que el pendent de la muntanya és acusat i les aigües poden transportar materials més pesats. A la part proximal es dipositen els conglomerats (conglomerats de Sant Llorenç del Munt, bretxes de Can Sabater, bretxes de Can Farrés i La Torre) i, a la part més distal, els més fins (Formació Artés).

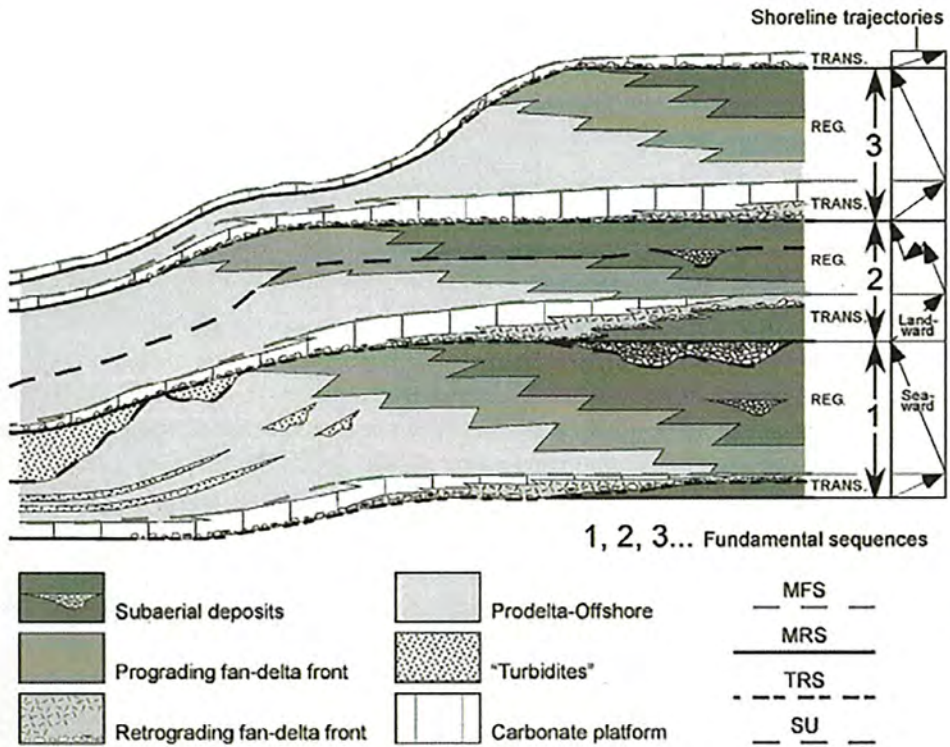
- **Font deltaic:** és la zona de transició entre la terra i el mar, la línia de la costa. Aquí es dipositen sorres i sorres fines (Formació Collbàs).

- **Prodelta:** zona submarina on es dipositen materials molt fins, que formen les argiles i margues (Formació Igualada).

- **Plataformes carbonatades:** el carbonat procedent dels organismes marins precipita en zones poc profundes del prodelta quan l'aportació de materials procedents del riu és molt baixa (Formació La Tossa).

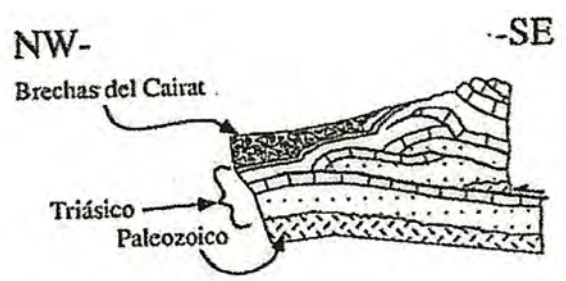
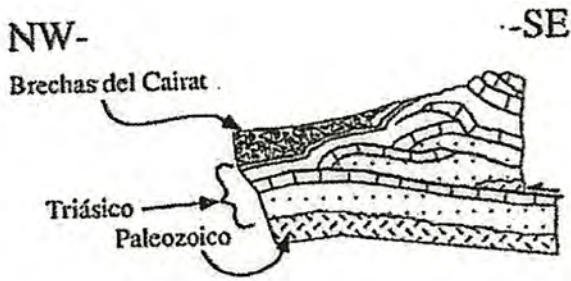
En el ventall al·luvial de Sant Llorenç del Munt i l'Obac s'han distingit tres gran cicles deposicionals dividits per diverses seqüències. Cada cicle presenta una fase transgressiva i una fase regressiva del nivell del mar. Així, la taxa de sedimentació i el nivell del mar de cada època condiciona l'ambient sedimentari. Recentment, s'ha interpretat que la ciclicitat de les pujades i baixades del nivell del mar, que han definit uns cicles d'excentricitat de 400.000 i 100.000 anys, té un origen orbital. Segons la teoria de Milankovic, la precessió dels equinoccis, és a dir, el canvi en la direcció de l'eix de la Terra i la variació en la forma de l'òrbita deguda a l'atracció de la resta de planetes del sistema solar, entre altres factors, provoquen que l'òrbita de la Terra varii cada 100.000 anys aproximadament i sigui la causa, entre altres fenòmens, de l'alternança dels períodes glacials i interglacial de l'Holocè.

Esquema de la seqüencialitat deposicional del ventall deltaic de Sant Llorenç del Munt i de l'Obac.

Els mateixos processos tectònics que van formar els relleus de la Serralada Litoral Catalana han condicionat els ambients sedimentaris i, per tant, la deposició de les diferents formacions estratigràfiques. Des del Paleocè inferior (65 Ma), en l'època en què els materials de la cobertura triàsica (Buntsandstein i Muschelkalk) encara no estaven deformats fins a l'actualitat, es poden establir cinc etapes de formació:

- **Tanetià superior-Ilerdià inferior (58-56 Ma):** es reactiven les antigues falles de direcció com a falles inverses com a conseqüència de la deformació procedent dels Pirineus; es produeix l'enfonsament de la conca de l'Ebre i l'aixecament dels Pirineus i la Serralada Catalana. Es diposita la Formació Mediona.

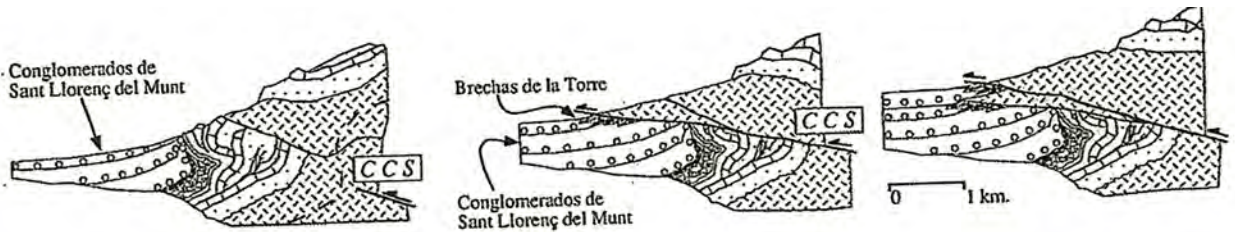

Esquema de la deposició de les Bretxes del Cairat. Esquema de la deposició de les bretxes de Can Sabater.

• **Ilerdià inferior-Cuisià inferior (56-50 Ma):** és una etapa compressiva; s'emplaça una sèrie d'encavalcaments. S'incrementa el relleu incloent-hi els materials de la Formació Mediona. L'erosió provoca la deposició de les Bretxes del Cairat.

• **Cuisià superior-Lutecià (50-44 Ma):** Un encavalcament posa una làmina de materials paleozoics per damunt dels anteriors. A causa de la seva erosió es dipositen les bretxes de Can Sabater.

• **Lutecià superior-Bartonià (43-38 Ma):** Es produeix el gran plegament sinclinal de la zona ja que la creació del relleu assoleix el seu punt màxim. L'erosió fa que es dipositin els conglomerats de Sant Llorenç, el pes dels quals provoca la subsidència de la Conca de l'Ebre. També s'emplacen els encavalcaments de Les Pedritxes i de Can Sallent i es dipositen les Bretxes de la Torre i de Can Farrés.

Esquema de la deposició dels conglomerats de Sant Llorenç del Munt i l'Obac.

• **Bartonià-Neogen (37-15 Ma):** Ja no es formen més relleus ni es dipositen més sediments. El mar de la Conca de l'Ebre es retira i comença una etapa distensiva, que reactiva com a falles normals les antigues falles que van crear els relleus de la Serralada Litoral Catalana, i que també provoca l'obertura de la mar Mediterrània.

Esquema de la configuració geològica dels relleus catalans a finals del Neogen.

Com ja s'ha indicat, aquest itinerari discorre per una zona de contacte entre dues de les grans unitats geològiques de Catalunya: la Serralada Litoral Catalana, també anomenada Els Catalànids, i la Depressió Geològica de l'Ebre. El límit entre les dues unitats cal situar-lo en el punt en el qual els materials del Paleocè, concretament les riolites o dacites per una banda i les lutites amb intercalacions de gresos per l'altra, totes roques de l'Ordovicià, s'encavalquen sobre els conglomerats de l'Eocè, que constitueixen bona part de la Serra de l'Obac i que són tan característics de Sant Llorenç del Munt. Aquest encavalcament és clarament apreciable en diversos punts del recorregut.

El fet que aquesta zona limiti amb dues unitats geològiques diferents permet observar una gran varietat de roques de tipologia i èpoques molt diverses. Així, trobem roques ígnies, sedimentàries i metamòrfiques, per una banda, i del Paleozoic, del Mesozoic i del Cenozoic, per l'altra. Per ordre d'antiguitat podem trobar els següents tipus de roca: lutites i gresos de l'Ordovicià, riolites i dacites també de l'Ordovicià; granodiorites, aplites, pegmatites, esquistos, cornianes i fil·lites pigallades del Carbonífer; conglomerats, gresos, lutites, calcàries i dolomies del Triàsic; lutites, bretxes, gresos i conglomerats del Paleogen; conglomerats, lutites i gresos de l'Eocè, etc.

D'altra banda, bona part de l'interès d'aquest itinerari és l'observació in situ d'estructures que permeten formar-se una idea de l'evolució geològica de Sant Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac (entre 46 i 32 Ma aproximadament). Cal recordar que aquesta història comença amb l'aixecament d'un massís muntanyós, en un context compressiu, procés simultani a la formació dels Pirineus, provocat pel xoc entre la Placa Ibèrica i l'Europea. Al mateix temps, s'enfonsa aquest sector de la Conca de l'Ebre a causa del funcionament invers de la Falla del Vallès. Durant tota aquesta època la Conca de l'Ebre és envaïda pel mar. D'aquesta gran serralada, avui dia, queden alguns vestigis com la Serra de Collserola, el Montseny i, en la zona que ens ocupa, la Serra de Les Pedritxes, els turons de Can Sallent, Roques Blanques, El Pujol, etc. Ara bé, fa 25 Ma un canvi de moviments tectònics provoca una reactivació de la Falla del Vallès, que ara funciona com una falla normal en un context distensiu. Aquesta falla enfonsa bona part de la Serralada Prelitoral, que donà lloc a la Depressió del Vallès. Simultàniament, la vora de la Conca de l'Ebre i una part de la Serralada Prelitoral es van aixecar per isostàsia. Per això, el que abans eren uns terrenys deprimits on s'havia format un delta fluvial es va aixecar (massís de Sant Llorenç, Serra de l'Obac, Montserrat). Aquests relleus van ser erosionats posteriorment fins a esdevenir el paisatge que coneixem avui dia.

Objectius de l'itinerari:

1. Observació de tota una sèrie de materials paleozoics que formen part de l'anomenat sòcol, anteriors a la formació de la Serralada Litoral: pissarres i vulcanites. Aquests materials foren aixecats i intensament deformats per l'Orogènia Alpina. Les restes d'una part d'aquests materials, concretament dipòsits d'origen volcànic, formen el que s'anomena l'escata de les Pedritxes, situada a l'oest del Turó de Roques Blanques. Observarem, per tant, un encavalcament, ja que els materials més antics de l'escata de les Pedritxes (paleozoics i mesozoics) estan situats per damunt del més recent, que són els conglomerats del Paleogen de la Conca de l'Ebre.

2. Observació de materials del Mesozoic, també anteriors a l'Orogènia Alpina, que formen part de l'anomenat mantell: es tracta de gresos, calcàries i dolomies del Triàsic, concretament del Buntsandstein i del Muschelkalk.

3. Observació dels relleus de Sant Llorenç del Munt, Serra de l'Obac i Montserrat, formats per conglomerats i gresos dipositats en ventalls al·luvials i posteriorment aixecats. També podrem observar els materials que conformen els diferents trams d'un ventall deltaic: el proximal (conglomerats fins), el distal (argiles vermelles), el front (conglomerats isorres), etc.

4. Observació dels processos de deposició de materials i posterior funcionament de l'erosió, que, actuant sobre una complexa xarxa de diàclasis, ha anat modelant el paisatge fins a donar-hi la forma actual: plataformes, cingleres, canals, agulles, etc.

5. Observació dels processos geològics produïts en una zona de contacte entre dues de les grans unitats geològiques de Catalunya: la Serralada Litoral i la Conca de l'Ebre. En aquest itinerari, concretament, podrem observar com, en un context distensiu, la Falla del Vallès, que passa ben a la vora de l'indret de l'itinerari, ha enfonsat bona part de l'antiga Serralada Litoral.

6. Observació d'alguns elements que formen part del patrimoni miner de la zona: els forns de calç de can Roure i l'antiga pedrera de can Candi.

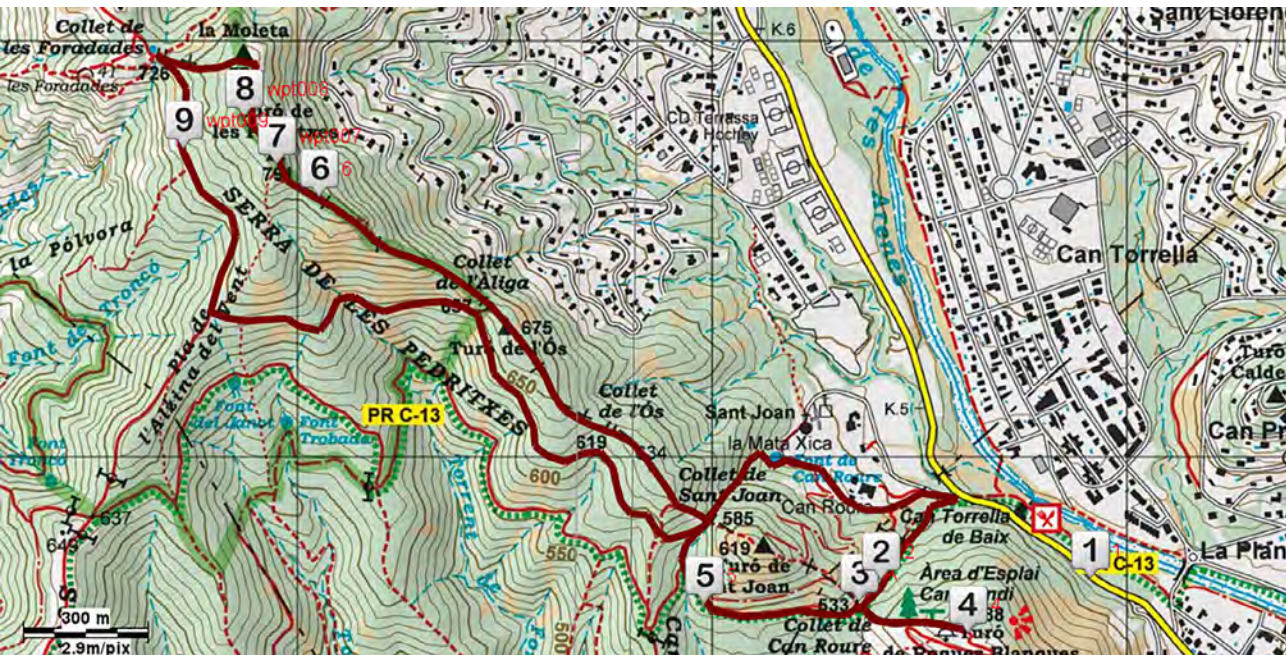
Desnivell acumulat: 307 metres.

Altitud màxima: 791metres.

Altitud mínima: 508 metres

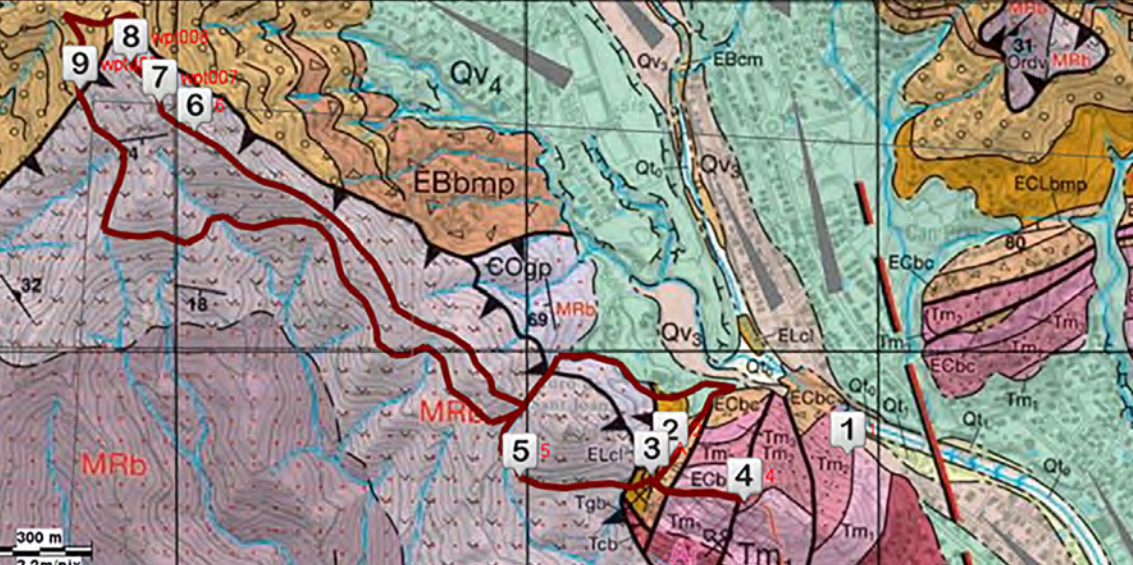
Recorregut: 8,700 km.

Accés al punt de sortida: Hem d'agafar la carretera local BV-1221 que va de Terrassa a Mura i Talamanca. Ens hem d'aturar al punt quilomètric 4,7 en un petit replà que hi ha en un revolt i que trobarem, a la nostra esquerra venint des de Terrassa, a l'inici de la pista que va cap a Can Roure. En aquest indret podem aparcar cinc o sis cotxes.

Track de l'itinerari amb indicació de les parades.

Detall del Mapa Geològic de Catalunya, amb el track i les indicacions de les parades: Castellar del Vallès, 392-2-1(72-29) 1:25.000 IGC. S'hi pot observar perfectament l'encavalcament dels materials del Paleozoic per damunt dels conglomerats de l'Eocè, que recorre tot el vessant sud de la serralada de Sant Llorenç, així com tota una sèrie de contactes en la zona del Turó de Roques Blanques. A la part inferior de la imatge es pot apreciar que molt, a prop de la zona, apareix la gran falla del Vallès.

Descripció de l'itinerari

El nostre itinerari comença just en la cruïlla de la carretera de Mura amb la pista que puja al Collet de Can Roure. Abans d'arribar-hi, però, si ens hi fixem, podem observar, a partir del Km 3,4 de la carretera de Mura, alguns materials basals de la Unitat de Roques Blanques; es tracta concretament de pissarres vermelles del Paleozoic i conglomerats amb clasts de quars del Buntsanstein. Una mica més endavant, a uns 150 metres, afloren les calcàries i dolomies del Muschelkalk 1, algunes d'elles plegades. A l'alçada de Can Torrella de Baix apareixen gresos i argiles del Muschelkalk 2.

Gresos del Muschelkalk 2 de la base del Turó de Roques Blanques en un talús de la carretera de Mura.

Calcàries plegades del Muschelkalk a pocs metres de l'indret de la fotografia anterior.

0.000 km: Aparcament de Can Roure.

Abans de començar a enfilar-nos per la pista que porta al Collet de Can Roure, es pot anar a veure un interessant plec tombat que hi ha al talús mateix de la carretera, a uns 30 metres abans de l'entrada de la masia-restaurant de Can Torrella de Baix. Per tal de no caminar tot aquest tram al costat de la carretera, cal travessar-la i agafar la pista que ve del restaurant.

0, 225 km: Restaurant de Can Torrella de Baix.

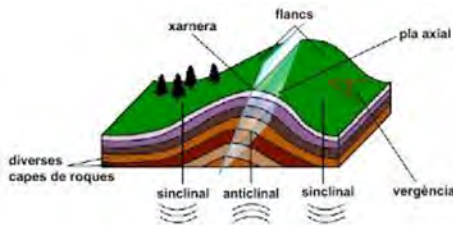
Cal passar per davant del restaurant i continuar pel mateix camí fins a anar a trobar la carretera de Mura.

0, 425 km: Plec al talús de la carretera de Mura.

Per poder veure bé el plec, però, encara ens caldrà caminar uns trenta metres pel seu costat en sentit Terrassa. Pràcticament no hi ha espai per caminar al costat de la carretera i ens caldrà agafar armilles.

Parada 1: Plec al talús de la carretera de Mura (Km 4,6) (x=417965; y=4606688).

Els plects són el resultat de la deformació dúctil de la roca a causa del seu comportament plàstic o viscos. La temperatura i la pressió de confinament afavoreix la ductilitat de les roques sotmeses a forces de compressió; per tant, els plects es generen molt més fàcilment en profunditats importants on la pressió i la temperatura són elevades. Un cop format, el plec es pot tornar de tal manera que el pla axial assoleix una posició quasi horitzontal. Aquest fenomen és degut a un moviment posterior provocat per una força tectònica d'aixecament de l'escorça terrestre.

Esquema simplificat de l'estructura d'un plec sinclinal.

Talús de la carretera de Mura: s'hi pot veure un contacte entre materials del Paleozoic i del Triàsic i un plec tombat ben marcat.

0,000 km: Inici de l'itinerari. Aparcament de Can Roure.

Cal tornar a l'aparcament de vehicles de Can Roure. Des d'aquest punt es pot començar a caminar per una pista antiga i força erosionada, que puja al Collet de

Can Roure. Tot just al començament trobarem un aflorament en el qual, entremig de les lutites i gresos vermells, apareixen calcàries. Aquest fet ens indica fins a quin punt en aquesta zona els moviments tectònics del Cenozoic han modificat els materials anteriors del Mesozoic.

Les calcàries són unes roques sedimentàries compostes de carbonat de calci i que contenen com a principal mineral calcita; també hi poden contenir argila, hematites, quars, etc. Aquest tipus de roca s'ha format a partir de l'acumulació i compactació d'esquelets d'organismes marins en un ambient d'aigües someres i un clima tropical.

0,240 km: Forn de calç de Can Roure.

A uns dos-cents metres aproximadament pista amunt, veurem les restes d'uns dels forns de calç dels voltants de Can Roure.

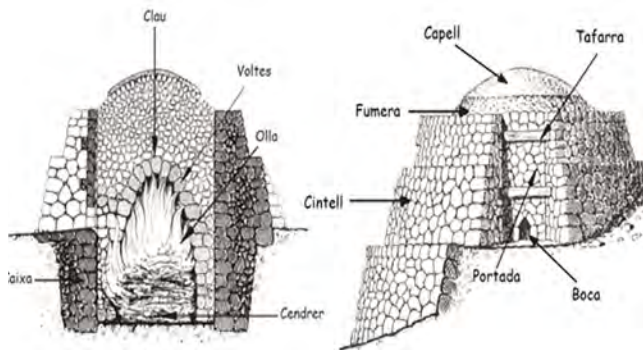
Parada 2: Forn de calç de Can Roure (x=417411; y=4606715).

Aquest tipus de construcció és molt habitual, no tan sols en aquesta zona del parc sinó arreu del país on hi hagi la matèria prima per a la fabricació de calç: les roques calcàries. Això és el que ens trobem en aquest indret ja que les calcàries afloren ben a prop.

Per a fabricar calç es necessitava força material combustible. Abans d'iniciar-ne el procés, es desembrossava el bosc per proveir de llenya aquests forns. El procediment per obtenir la calç requeria arribar a una temperatura de 900 graus Celsius aproximadament, per tal que el carbonat de calci es transformés en òxid de calci i alliberés CO₂ a l'atmosfera. La pedra s'arrencava amb pics i malls i després es transportava fins al forn. Un cop a dins, es posaven els trossos de calcària de forma circular segons la seva

Aflorament de gresos i calcàries del Mûschelkalk en el camí que puja al Coll de Can Roure.

Esquema de les diferents parts d'un forn de calç.

Forn de calç de Can Roure mig ensorrat pels efectes dels darrers aiguats.

mida: les més grosses a baix i les més petites a dalt. A la part inferior, es deixava un forat per introduir-hi la llenya amb una mena de forca. Quan s'encenia la llenya, el foc no es podia aturar fins que la pedra era ben cuita. Aquest procés podia durar deu dies o dues setmanes. La humitat no anava bé per a la cocció i per això s'acostumava a fabricar calç a l'estiu.

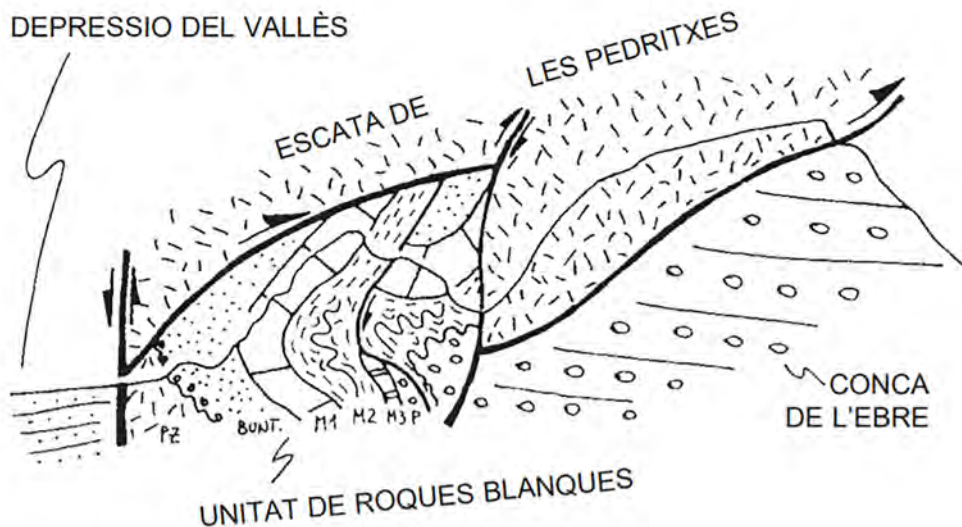
535 km: Collet de Can Roure (533 m).

Continuem caminant pista amunt fins arribar a una pista ampla que ve de l'església de Sant Joan. Cal agafar-la a mà esquerra fins arribar en pocs metres al Collet de Can Roure.

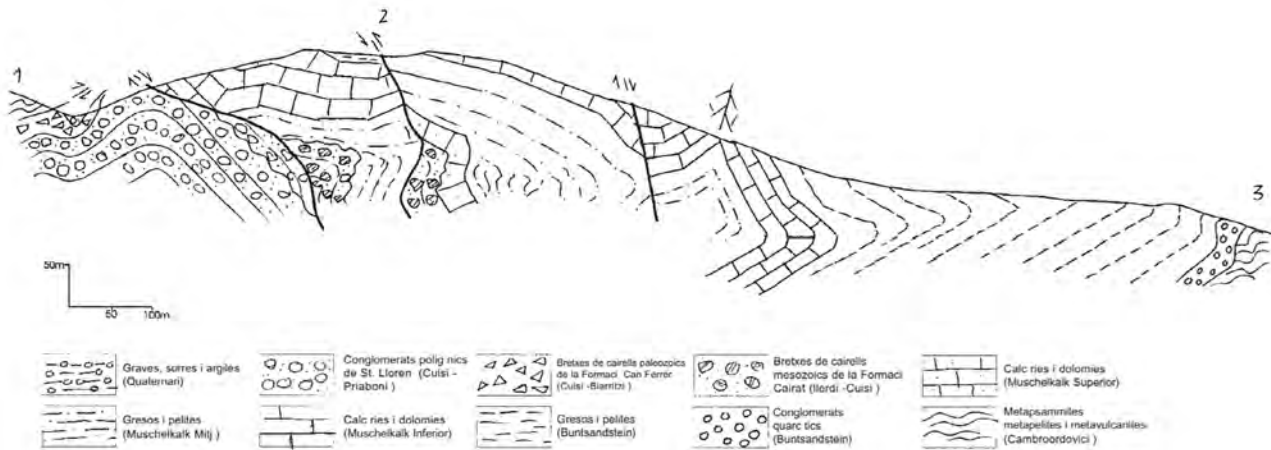
Parada 3: Collet de Can Roure-encreuament amb la pista de la carena de Can Colomer (x=417353; y=4606640).

Un cop arribats al Collet de Can Roure podrem observar que estem situats molt a prop del punt en què els materials que formen part de la unitat de Roques Blanques (del Paleozoic i del Mesozoic) estan en contacte amb els conglomerats de la Conca de l'Ebre. Aquests no es poden veure perquè estan uns quants metres per sota terra. En aquest punt podem observar un magnífic aflorament d'ignimbrites; es tracta concretament de riolites cambroordivicianes. Les riolites són unes roques volcàniques que es produeixen per la ràpida sortida del magma a l'exterior de La Terra.

La descripció detallada de la complexa estructura d'aquest turó queda fora de l'abast d'aquest guió. Per més coneixement del tema es pot consultar l'article monogràfic d'Isaac Camps "Contribució al coneixement de l'estructura del Bloc de Roques Blanques" publicat a *IV Trobada d'estudiosos de Sant Llorenç del Munt*, octubre 2009.

Es pot observar en aquest esquema que el contacte s'ha produït per l'acció d'una falla inversa de baix angle. En la zona est, en canvi, la falla inversa és bastant dreta i ha pujat el bloc de Roques Blanques per damunt de la Unitat de Les Pedritxes. (Procedència: M. LÓPEZ BLANCO i J. PIÑA: "Itinerari geològic per Sant Llorenç del Munt, l'Obac i la rodalia: Matadepera-El Pont de Vilomara".)

Procedència de l'esquema: "Contribució al coneixement de l'estructura del Bloc de Rocques Blanques", IV Trobada d'estudiosos de Sant Llorenç del Munt, octubre 2009.

Riolites cambroordovicianes de Coll de Can Roure.

0,625 km: Turó de RoquesBlanques (588 m).

Tot seguit ens enfilarem per la pista que en direcció SE surt del Collet de Can Roure i en pocs metres assolirem el cim del Turó de Roques Blanques.

Parada 4: Turó de Roques Blanques(x= 417608; y= 4606571).

Des d'aquest punt culminat podrem observar un ampli panorama de la depressió del Vallès: la Serralada de Marina, Collserola, Garraf, la depressió del Penedès a l'oest del Llobregat, els turons de la Serralada Transversal Vallesana, la Serra de les Aimerigues, la Serra de Montagut-Les Martines, la Serra de Galliners i la riera de Les Arenes.

Calcàries del camí de pujada al Turó de Roques Blanques des del Collet de Can Roure.

Calcàries del Muschelkalk al cim del Turó de Roques Blanques explotades a la pedrera de Can Candi.

Panoràmica de depressió del Vallès amb la Serra de Collserola al fons.

Tant les zones deprimides com les més elevades formen part de la mateixa unitat geològica de Catalunya: la Serralada Litoral. La formació de les depressions del Vallès-Penedès, l'Empordà al nord o el Camp de Tarragona al sud, es deu al fet que bona part d'aquesta serralada es va començar a enfonsar fa uns 25 Ma en un context distensiu. Aquestes zones deprimides formen part del gran rift d'Europa occidental, que abasta una zona extensa que va des d'una part de la Conca del Rin i la del Roine fins al sud-oest de la Península Ibèrica. Aquest rift es va aturar, motiu pel qual no es va produir en aquest sector l'obertura d'una conca oceànica.

Molt a prop d'aquest indret es troba l'avenc de les Roques Blanques, que des de la part superior sembla mena d'esquerda molt allargada, ja que va ser originat per un moviment de les roques i no té, e videment, un origen càrstic com molts altres del parc.

D'altra banda, cal indicar que ens trobarem situats en la zona més alta de l'antiga pedrera de Can Candi. L'explotació de les calcàries d'aquest lloc s'inicià el 1960. El 1975 l'Ajuntament de Terrassa va precintat-ne l'activitat a causa de les queixes veïnals, però sobretot per un seguit d'irregularitats administratives. El 1984 la pedrera es va clausurar definitivament. L'impacte provocat per l'activitat minera ha deixat una extensa i profunda marca, visible des de molts indrets, i ha esdevingut un senyal d'identitat visual, juntament amb l'Hospital del Tòrax, de la panoràmica de Terrassa, amb Sant Llorenç al fons.

Posteriorment, la zona va servir d'abocador de terres i runes, activitat que va ajudar a recuperar la fesomia de la muntanya. Els abocaments il·legals van dur l'Ajuntament de Terrassa a comprar la finca. El 1999 es va acabar

Gran rift de l'Europa Occidental.

Avenc del Turó de Roques Blanques.

La pedrera de Can Candi esventrant del Turó de Roques Blanques.

l'abocament de runes i, des de llavors, s'hi van aportar terres per recuperar en part la morfologia del turó. Els darrers anys diverses campanyes de reforestació han contribuït a minimitzar l'impacte visual que durant tants anys ha patit el paisatge terrassenc.

0.910 km: Collet de Can Roure (533 m).

Caldrà reprendre l'itinerari tornant, pel mateix camí per on hem pujat, al Coll de Can Roure. Des d'aquest punt agafarem la pista que recorre la Carena de Can Carbonell.

1,210 km: Pista de la Carena de Can Carbonell.

Després de recórrer uns 300 metres, en aquesta mateixa pista per on caminem, es poden observar unes roques que afloren en el terra i en el talús de la pista.

Parada 5: Pista de lac arena de Can Carbonell ($x=417009$; $y=4606615$).

Aquestes roques són unes fil·lites intruïdes per vetes i filons de quars. La fillita és una roca metamòrfica composta principalment de quars, mica i minerals del grup de la clorita. Pel seu grau de metamorfisme se situa entre la pissarra i l'esquist. Les fil·lites poden ser negres, grises o gris verdoses pàl·lides. La seva aparença, arrugada o ondulada, ve donada per la foliació.

1,520 km: Inici del corriol que puja al Coll de Sant Joan.

En un revolt de la pista trobarem, a uns 350 metres de la parada anterior, a mà dreta, l'inici d'un corriol que s'enfila per un petit torrent que fins arriba fins al Coll de Sant Joan.

1,565 km: Coll de Sant Joan (585 m).

En aquest punt trobarem un aflorament interessant de riolites. Cal continuar pel sender de la carena de Les Pedritxes en direcció nord.

1,920 km: Collet de l'Os (619 m).

Caldrà seguir el mateix sender en el mateix sentit.

Intrusions de vetes i filons de quars dins les fil·lites del Paleozoic a la pista que duu a la carena de Can Carbonell.

2,370 km: Turó de l'Os (675 m).

Caldrà seguir el mateix sender en el mateix sentit.

3,600 km: Collet de l'Àliga (657 m).

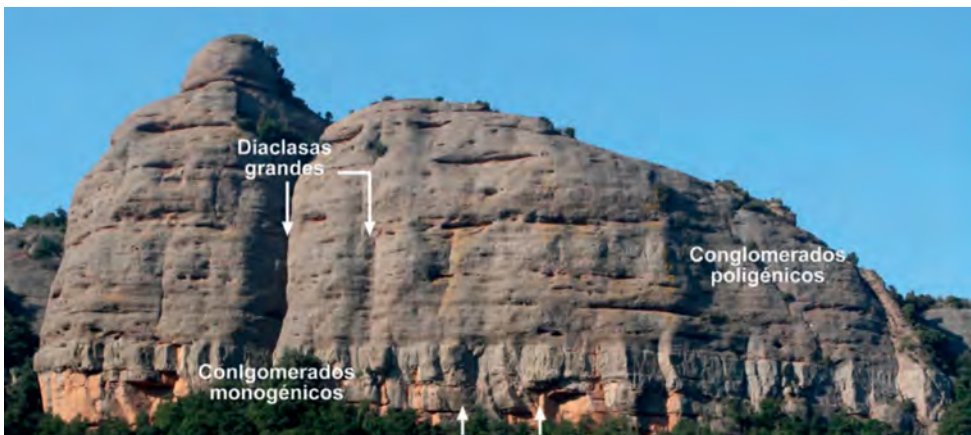
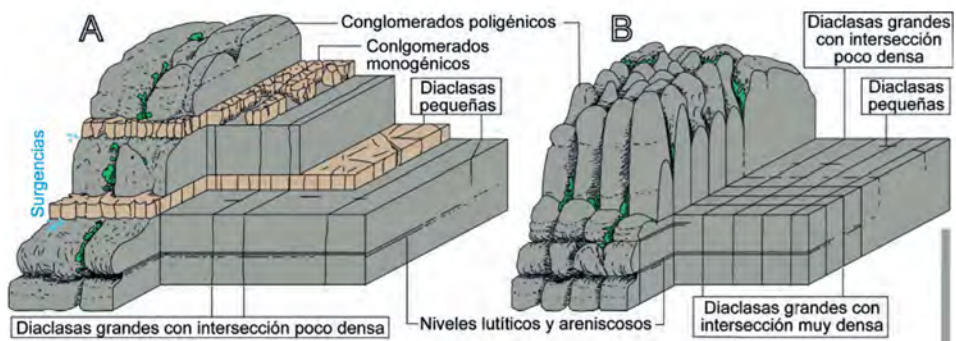
Caldrà seguir el mateix sender en el mateix sentit.

2,455 km: carena de LaSerra de Les Pedritxes.

A uns 500 m. aproximadament abans d'arribar al Turó de Les Pedritxes (791 m), atenyem un petit ressalt de la serra del mateix nom. En aquest punt farem una nova parada.

Parada 6: Carena de la Serra de les Pedritxes (x=416053; y=4607623).

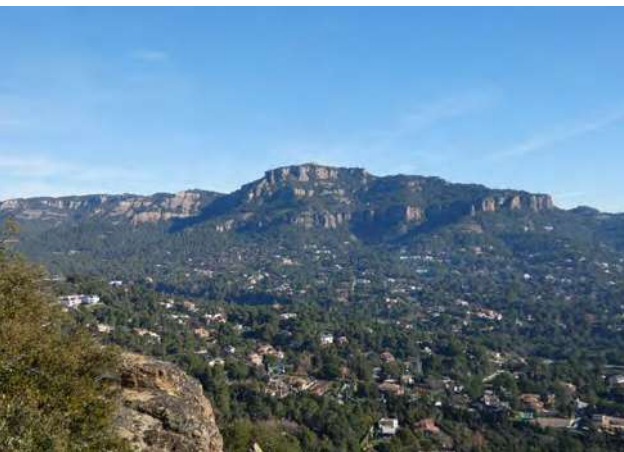
Si mirem cap a l'oest, podrem observar el massís de Montserrat, també format per conglomerats, d'un origen semblant, amb les seves característiques agulles i canals. Les diferències morfològiques entre ambdós massissos venen donades pel fet que a Montserrat els trams conglomeràtics tenen un caràcter més massiu que els de Sant Llorenç, així com un major grau de concentració i freqüència de còdols per compactació. A més, a Montserrat, dues xarxes de diaclasis verticals han afectat els nivells de conglomerats massius compartimentant-los en torres quadrangulares que generen la tan característica morfologia columnar i, per tant, les espectaculars agulles o monòlits separats per profundes canals. Aquests fenòmens geològics també són presents a Sant Llorenç però no assoleixen la magnitud i l'espectacularitat de la serralada veïna.

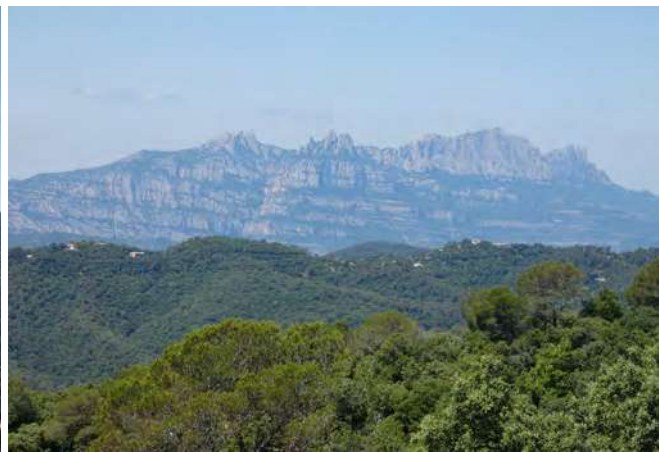

Esquema i imatges il·lustratives de la diferència en la formació i la morfologia del relleu de Sant Llorenç i el de Montserrat.

Panoràmica inconfusible del massís de Sant Llorenç del Munt des de la Serra de Les Pedritxes.

Els relleus del massís de Montserrat des de la Serra de Les Pedritxes.

Des d'aquest indret es poden observar perfectament els quatre ressalts geomorfològics que hi ha al massís de Sant Llorenç i que corresponen a quatre nivells de conglomerat carbonàtic: 1) Roca de les Onze Hores, 2) Font Soleia, 3) Roc Colom i 4) Els Òbits.

Així mateix, la morfologia de Sant Llorenç també ve donada per la diferent resistència a l'erosió dels dos tipus principals de conglomerats, que són els següents: 1) conglomerats poligènics formats per clasts de litologies diverses, que donen uns relleus suaus i arrodonits i 2) conglomerats de clasts de calcàries d'època mesozoica, disposats en capes de màxim 20 metres, i que, com a conseqüència d'una major resistència a l'erosió, donen lloc a petits cingles.

Els conglomerats de Sant Llorenç es van començar a dipositar durant el Lutecià, que és quan s'emplacen els anomenats nivells de Can Farrés i de La Torre, relacionats amb l'emplaçament de les làmines encavalcants de materials paleozoics de Can Sallent i Les Pedritxes. Durant el Bartonianà es dipositen els nivells conglomeràtics més potents

Panoràmica nord-sud de Sant Llorenç del Munt, entre la carena dels Ginebrers i La Mola. Es poden observar els quatre ressalts geomorfològics del massís, corresponents als quatre nivells de conglomerat carbonàtic: 1) Roca de les Onze Hores, 2) Font Soleia, 3) Roc Colom, 4) Els Òbits. Procedència de la fotografia: Els conglomerats de Sant Llorenç del Munt (Eocè Mitjà-Superior) de Marc Anglés i Vila i Eudald Maestro i Maideu.

de Sant Llorenç, pertanyents al ventall proximal.

3,090 km: Turó de Les Pedritxes (791 m).

Des de la parada 6, iniciarem l'ascensió al Turó de les Pedritxes, indret on realitzarem una nova parada.

Parada 7: Turó de les Pedritxes (x=415952; y=4607702).

Ignimbrites riolítiques del Turó de les Pedritxes.

Continuarem el nostre recorregut fins arribar al Turó de Les Pedritxes, situat ben a prop de l'indret on haurem fet la parada anterior. Aquest punt és, sens dubte, un dels més interessants des del punt de vista geològic, no tan sols del nostre itinerari sinó de tota la zona del parc natural de Sant Llorenç i la Serra de l'Obac. Els materials que observem en aquest indret són pissarres i grauvaques ordovicianes però amb la particularitat que hi ha roques volcàniques àcides que s'hi intercalen. Segons el geòleg Joan Ubach, que ha estudiat els materials d'aquesta zona, aquest tipus de roques són àcides (riques en quars) dipositades en un mar profund en lloc de bàsiques (pobres en quars), que és el que caldria esperar pel context geològic. Aquest és un fet excepcional ja que roques d'aquesta època i d'aquest tipus sembla que només s'han trobat a Austràlia, si no n'hi ha algun altre aflorament del qual no tinguem coneixement.

També se'n poden trobar en el camí que va del parc audiovisual al pantà de Can Bogunyà.

3,370 km: Camí del Turó de Les Pedritxes a La Moleta.

Des del punt culminant de la Serra de Les Pedritxes seguirem pel corriol que va cap a la Moleta. A uns 120metres caldrà fer una nova parada.

Parada 8: Camí del turó de Les Pedritxes a La Moleta (x=415871; y=4607822).

Aquí observarem un altre canvi de litologia. Deixarem de trepitjar les riolites paleozoiques de la Unitat de Les Pedritxes i començarem a veure els conglomerats terciaris de la Conca de l'Ebre, Es tracta, concretament, de bretxes de clasts paleozoics del Bartonianà (Eocè) de la Formació La Torre. El contacte entre aquestes dues unitats és un encavalcament, una falla inversa de baix angle, que desplaça els materials més antics del Paleozoic sobre els més recents del Paleogen. Estarem passant, doncs, d'una de les grans

Aquestes fotografies mostren les roques que afloren al nord del Turó de Les Pedritxes, camí de La Moleta, a pocs metres una de l'altra. Es pot apreciar que les roques que es veuen en la imatge superior són riolites del Paleozoic i, en canvi, les de la fotografia inferior són conglomerats. Estem just en el contacte entre l'Escata de les Pedritxes i la Conca de l'Ebre.

unitats geològiques de Catalunya (la Serralada Litoral) a una altra (la Conca de l'Ebre).

3,390 km: Cim de la Moleta (770 m).

Des d'aquesta parada continuarem per la carena en sentit nord fins a assolir el Cim de La Moleta, el segon cim més alt de la Serra de Les Pedritxes.

3,600 km: Coll de les Foradades (726 m).

Des de La Moleta caldrà continuar pel camí que durem en direcció NNW tot baixant cap al collet de Les Foradades, que són unes roques ben conegudes pels escaladors i excursionistes de tota mena. Una ruta interessant, des del punt de vista geològic, és agafar el corriol en sentit nord, pel camí dels Morros Curts i anar seguint, passant pel Collet Estret, el Coll de Tres Creus, la Font de la Pola, baixar fins al Turó de l'Espluga, passar per la Carena de la Forca fins a Mata-rodonà i continuar en direcció NOE fins a arribar al Pont de Vilomara. Aquest itinerari és altament recomanable per observar els diferents tipus de sediment i ambients sedimentaris de les diverses zones del ventall al·luvial del massís de Sant Llorenç, des de la zona proximal fins al talús, passant per la zonadistal del ventall al·luvial i el front del ventall costaner. Tot aquest recorregut, però, no es pot fer en una matinal. Per això, començarem la tornada agafant la pista del Pla de l'Alzina del Vent en direcció sud.

3,800 km: Pista del Pla de l'Azina del Vent.

Iniciem el camí de tornada en sentit oposat deixant el corriol en forta baixada que seguïem fins ara i agafant una pista ampla que ve del nord. L'hem de seguir en sentit sud.

Parada 9: Pista del Pla de l'Alzina del vent (x=415727; y=4607741).

Com cal esperar, a uns escassos centenars de metres del Collet de les Foradades, tornarem a passar per la zona de l'encavalcament esmentat en la parada 8. No haurem trepitjat gaire estona els conglomerats del Cenozoic ja que tornarem a trobar els materials del Paleozoic, que en aquest cas, es tracten de fil·lites amb biotita i metagresos quasi feldespàtics, roques derivades de les riolites i dacites de l'Ordovicià Superior. Aquestes roques que estarem veient es van formar per metamorfisme regional durant l'Orogènia Herciniana (Carbonífer Superior-Permià). Aquests darrers seran els materials que anirem veient en tot aquest tram de l'itinerari.

4,310 km: Trencall de la pista de l'Alzina del Vent amb el corriol que va al Collet de Sant Joan.

Seguim la pista en sentit sud uns 400 metres fins arribar a una mena de petit collet el bell mig de la carena. En aquest punt caldrà abandonar la pista de l'Alzina del Vent, que continua per la Serra del Troncó, per agafar un corriol a mà esquerra que va a buscar el vessant oest de la Serra de Les Pedritxes, fins a tornar a assolir de nou el Collet de Sant Joan, passant ben a la vora i una mica per sota de la carena de la Serra de les Pedritxes, que haurem fet abans (collet de l'Àliga, collet de l'Os, Turó de l'Os).

6,030 km Trencall del camí que va al Collet de Sant Joan.

Just a sota del Collet de Sant Joan, a pocs metres de distància, trobarem a uns 50 metres l'un de l'altre, dos corriols que s'enfilen, gairebé en paral·lel, a la carena de Les Pedritxes: el primer va a trobar el camí que va per dalt de la carena a uns 40 metres del Coll de Sant Joan en sentit nord; el segon va a parar directament a aquest coll, a uns 70

En aquestes dues fotografies es pot apreciar el mateix que hem vist en les imatges de la parada anterior. Aquestes són les roques que afloren a la pista del Pla de l'Alzina del Vent a pocs metres del Coll de les Foradades: els conglomerats a dalt, i les fil·lites a baix. Estem en el mateix encavalcament descrit a la parada anterior, uns quants metres més avall.

metres des del trencall del primer camí. Nosaltres agafarem aquest segon camí.
6,075 km: Collet de Sant Joan.

Podrem reconèixer perfectament les roques que hem vist abans. Un cop traspassat el coll, caldrà agafar, a mà esquerra, el sender que davalla cap a la masia de Can Roure.

6,370 km: Font de Can Roure.

Baixarem, en forta davallada, per un corriol fins arribar a la Font de Can Roure poc després de travessar un torrent.

6,890 km: Aparcament de Can Roure.

Arribarem a una pista, que caldrà agafar a mà dreta per tornar al lloc de partida. Aquesta pista passa per darrera de la masia de Can Roure fins a arribar al pàrquing on haurem deixat als cotxes, lloc on finalitzarà aquest itinerari.

BIBLIOGRAFIA

ANGLÉS I VILA, Marc: *Hidroestratigrafia del ventall deltaic de Sant Llorenç del Munt (Eocè Mig-Superior. Conca de l'Ebre)*, Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.

ANGLÉS I VILA, Marc i MAESTRO I MAIDEU, Eudald: "Els conglomerats de Sant Llorenç del Munt. Eocè Mitjà-Superior)", *Gea, Flora i fauna. Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 76, 2010-2011, pàg. 71-82.

CAMPS, Isaac: "Contribució al coneixement de l'estructura del Bloc de Roques Blanques", IV Trobada d'estudiosos de Sant Llorenç del Munt, octubre 2009.

CAMPS, Isaac: "Ignimbrites riolítiques de les Pedritxes (Vallès Occidental)", <http://www.blocdecamp.cat/2010/12/ignimbrites-riolitiques-de-les.html>.

Departament de Territori i Sostenibilitat: Fitxes descriptives dels Espais d'interès geològic de Catalunya, núm. 223 (Sant Llorenç del Munt i l'Obac).

Mapa topogràfic de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac, E: 20.000, Centre Excursionista de Terrassa.

Mapa geològic de Catalunya: Castellar del Vallès, 392-2-1 (72-29) 1:25.000IGC.

LÓPEZ BLANCO, Miguel i PIÑA, J: "Itinerari geològic per Sant Llorenç del Munt, l'Obac i la rodalia: Matadepera-El Pont de Vilomara", Trobada d'estudiosos de Sant Llorenç del Munt, gener 1993.

LÓPEZ BLANCO, Miguel: Estratigrafia secuencial de sistemas deltaicos en cuenca de antepaís: ejemplos de Sant Llorenç del Munt, Montserrat y Roda (Paleógeno: cuenca de antepaís surpirenaica), Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona.

ÍNFINES DADES FLORÍSTIQUES

Per Antoni Comellas Garcia

Secció de Ciències Naturals del Centre Excursionista de Terrassa

Resum

Presento dades de tres espècies amb cites noves per al parc, dues plantes “invasores” de llocs assolellats i quatre pròpies de climes secs.

Primer

Començo aquest petit treball amb tres espècies noves per al parc, fet que no implica que se'n puguin trobar més, sobretot, crec, de panical blau.

Symphytum tuberosum L. ssp. *tuberosum* consolida petita.

Planta que viu en ambients humits o en comunitats de ribera. Trobada per Joan Crispí, soci de la mateixa secció, en un grup florit a primers de maig vora la riera de les Vendranes, i alguna planta més, a la mateixa riera, sota el molí de can Còdol.

Coneixia de les rodalies de Caldes de Montbui *Symphytum officinale*, espècie introduïda.

Symphytum tuberosum.

Echinops ritro L. panical blau.

Planta composta amb aspecte de card, amb el capítol de flors esfèric, amb flors blaves. Floreix a l'estiu. L'he trobat al camí que puja al dipòsit i camí dels monjos, amb altres exemplars a la rodalia. Florit a l'agost.

Echinops ritro.

Aster sedifolius.

Aster sedifolius L. indiana.

Planta composta que floreix a la tardor. L'he trobat florida a la carena que surt de l'ermita de les Arenes.

Segon

Dues plantes subespontànies o naturalitzades, que es troben vora les masies, tenen una distribució diferent, segons el clima que pateixen.

Agave americana L. atzavara.

Planta de procedència mexicana, introduïda al segle XVI, cultivada o subespontània, en llocs més aviat assolellats. L'he vista tant al Vallès Occidental com al Bages, quasi sempre vora les masies:

- Vallès Occidental: Can Robert, Can Pobla, Casajoana, les Vendranes, el Sallés.

- Bages: Matarrodona, Mura vers can Biel, Casa de la Vall, can Trullars i la Mussarra de Monistrol de Calders, amb cites també a HERNÁNDEZ A. M. (1993).

Viu unes poques desenes d'anys, i quan floreix es mort, tot i que també es multiplica fent fillols. Sé, de paraula de Pau Sallés (q.e.p.d.), que en donaven fulles als porcs.

Opuntia ficus-barbarica A.Berger (*O. ficus-indica*) figuera de moro.

Cactus de procedència mexicana, plantat o subespontani des del segle XVI. Viu en talussos assolellats.

Atractylis humilis.

De les cites que tinc de l'atzavara, només he vist la figuera de moro a la masia de Matarrodona. També a la riera de les Arenes a l'alçada de Matadepera. Segurament no aguanta tant el fred.

Aquest cactus té fruits comestibles, i les pales se les mengen a vegades els herbívors.

Tercer

Presento ara quatre plantes que es caracteritzen per viure en ambients mediterranis una mica àrids, i que amb l'ampliació del parc podem anar trobant.

Atractylis humilis L. ssp. *humilis*.

Amb aspecte de petit card, amb flor composta i rosada, floreix a l'estiu i habita en brolles seques del mediterrani de la península i nord d'Àfrica. Les meves dades al parc són del vessant del Bages: Pont de Vilomara, camí a les Baumes roges, camí rural a Mura vers cal Pare -ja citada per HERNÁNDEZ, A. M. (1993)-, Vall del Flequer i Sant Jaume de Vallhonestà.

Centaurea linifolia ssp. *linifolia* flor.

Centaurea ajaguda al terra i amb fulles linears, viu en brolles seques. Floreix més aviat a primers d'estiu. Pròpia de la península ibèrica més mediterrània. Bràctees del capítol amb molts apèndixs. Les meves dades al parc són del vessant del Bages i Vallès Occidental montserratí: Camí a Roca Picarda, vers el Trullars, camí cap els Caus de Mura i vers torrent de la font Freda (Mura), camí ral vers els Hostalets, vers el Farell, vers les Baumes roges, vall del Flequer, vers Rocafort, sant Jaume de Vallhonestà, vers el Planet de Rellinars, vers el camí de les Vendranes i de can Còdol, i pista a Matarrodona.

Lithospermum fruticosum L. sanguinària blava.

Mata de la planta rasposa i amb flors blaves, floreix a la primavera i habita brolles seques mediterrànies. Al parc l'he vista entre Rocafort i Talamanca i a sant Jaume de Vallhonestà. També al terme de Vacarisses. També a les Llobatones a Rellinars. Potser és més comuna del que sembla.

Thymelaea pubescens (L.) Meissner in DC. Bufalaga pubescent.

Planta, sobretot, de clima continental. A les cites recollides a COMELLAS (2017), l'he vista, pocs peus, entre les Vendranes i can Còdol.

BIBLIOGRAFIA

BOLÒS O. , VIGO J. (1984-2001) Flora dels Països Catalans. Barcelona

COMELLAS, A. (2017) La Naturalesa. Terrassa

HERNÁNDEZ, A.M. (1993) Estudi florístic de sant Llorenç del Munt i l'Obac. Barcelona

Tre Cime. Foto: Javier Camacho (Finalista Premi Fotografia de Muntanya 82è Concurs de Fotografia del CET).

CRÒNICA

ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA. 4 D'OCTUBRE DE 2022.

Es celebra a les 19:30 del vespre, en convocatòria única, amb la presència del President: Xavier Busom, el tresorer: Emili Sánchez, la secretària de Junta: Maria José Cano, i la vocal: Gemma Franco.

Obre l'Assemblea el President donant la benvinguda als presents, i abans de donar pas al primer punt de l'ordre del dia, recorda que és la primera assemblea que es realitza a la seu social des de fa 3 anys, a causa de la pandèmia derivada de la COVID-19.

Continua amb el primer punt de l'ordre del dia, consistent en la lectura i aprovació de l'acta de l'assemblea anterior, que es va realitzar el 13 d'abril de 2021 al Cinema Catalunya a causa de les mesures adoptades per fer front a la pandèmia, i que és aprovada per unanimitat dels assistents.

Seguidament, es procedeix a presentar la memòria d'activitats del curs 2021, per part de les persones representants de les diferents seccions i vocalies, molt afectades per la pandèmia:

- **Campament Social d'Alta Muntanya:** Es va realitzar a Picos d'Europa, i la valoració és positiva.

- **Vallès Drac Race:** a causa de les restriccions per la pandèmia, el 2021 es va haver de celebrar de manera virtual.

- **Colònies infantils:** Van tenir molt bona acollida, ocupant-se pràcticament totes les places que es van oferir, amb un total de 149 infants.

- **Casal d'estiu:** S'ha fet a l'Institut Montserrat Roig per un tema d'aforament i espais, i es van cobrir totes les places

disponibles. Es va realitzar per primer vegada l'esplai d'agost. També s'han consolidat les activitats extraescolars.

- **Kames kids:** és l'escola infantil de trail del CET i està creixent de manera exponencial. Actualment compta amb grups d'entrenament a Terrassa, Viladecavalls i Rellinars.

- **Travessades familiars:** davalla lleugerament l'assistència respecte d'altres anys, probablement a causa de l'aturada per la COVID.

- **Sala d'actes:** s'han hagut de suspendre moltes activitats a causa de la COVID.

- **Secció de Fotografia:** moltes activitats suspeses, però s'han mantingut les sortides. Es va celebrar el concurs de fotografia dels anys 2020 i 2021.

- **Marxa Nòrdica:** l'assistència creix amb uns 30 participants de mitjana.

- **Ornitologia:** mitjana de 16 assistents a les sortides, però ha anat davallant, i s'ha reformulat el grup, amb activitats orientades més a la recerca i a la recollida de dades.

- **Senders:** també ha patit una davallada de participació. S'ha repetit el camí dels Nyerros.

- **Passejades pel parc:** si bé no s'han pogut fer totes les sortides, la mitjana d'assistència és de 25 persones. A finals d'any 2022 els vocals pleguen.

- **Col·lectives esquí de muntanya:** també ha patit una davallada en nombre de sortides i participants.

- **FemAlpí:** nova activitat d'alta muntanya més tècnica i orientada a una franja d'edat més jove. Acostumen a omplir les inscripcions amb una assistència de 20-25 persones.

- **Muntanya inclusiva:** nova vocalia per a excursions amb persones amb capacitats diverses. Segurament pioners. De moment excursions amb gent amb ceguesa i amb guies voluntaris, i compta amb una bona aflluència de participants.

- **SIS:** l'activitat també es va veure afectada per la pandèmia, si bé van poder realitzar el campament a Picos com cada any, un curset d'espeleologia i diverses conferències.

- **Botànica:** actualment compten amb una participació d'unes 15 persones per sortida.

- **Horitzons:** si bé des de la pandèmia s'han ressentit en assistència són uns 40 per sortida.

- **Escola de muntanya:** es segueixen programant píndoles formatives destinades a potenciar la formació i el coneixement a la muntanya. Tenen una bona acceptació.

- **Secció d'esquí:** hi ha una nova junta, i la gestió es porta de manera independent i amb gent externa, tot i que hi ha la intenció de programar activitats comunes.

- **Secció infantil:** tot i la davallada en assistència s'han mantingut les activitats.

- **Arxiu i biblioteca:** durant l'any 2022, entre la Biblioteca i Arxiu del CET i

a la Biblioteca de la Secció d'Investigacions Subterrànies, s'han rebut aproximadament un total de 80 consultes, i s'han efectuat 32 préstecs de mapes i llibres a les persones associades.

S'han enregistrat donacions de llibres i revistes per part d'en Josep Vilaseca Nualart, Manel Tomàs, Pau Pérez de Pedro, Joan Oliva Segú, Julià Fossas, Eulàlia Fierro, Carles Capellas i Xavier Martínez; diversos exemplars del mapa de Sant Llorenç 1935, per part d'en Manel i Eduard Vives; còpia de Les Corrandes del Campament del CET, per part de la Pepi Oller; fotografies del CET per part d'en Josep M. Escoda; llibres de registre de Sant Llorenç del Munt i l'Obac per part d'en Ramon Suades, Xavi Pereira, Rosa Serret, Efreem Gaitan, Òscar Masó, Manel Cajide i Gemma Franco.

El 16 de juny de 2022 es va presentar el Visor de Llibres de Registre d'Escalada Històrics de Sant Llorenç del Munt i l'Obac a la sala d'actes, a càrrec d'en Joan Pérez Ventayol, Òscar Masó i Garcia i d'en Martí Puig i Cabeza, actual bibliotecari del CET, el qual s'ha cuidat de desenvolupar el sistema informàtic que permet consultar els llibres de registre a través d'un mapa d'Instamaps de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, accessible a través de la pàgina web del CET. A finals de l'any 2022, permet efectuar la consulta on-line de 31 llibres de registre pertanyents a 12 agulles o monòlits dels massís, i que formen part del fons documental de l'entitat.

El Visor es va presentar a la X Trobada d'Estudiosos del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac organitzada per la Xarxa de Parcs de la Diputació de Barcelona i que tingué lloc a Sant Vicenç de Castellet, i també es va presentar a la primera convocatòria dels premis de la revista d'història Sàpiens en la categoria Premi a la Millor Iniciativa de Divulgació Històrica (àmbit Països Catalans).

El Portal de tracks del CET: Posat en marxa al mes d'abril de 2017, a finals de l'any 2022 enregistrava 167 tracks carregats, i el perfil del CET era seguit per 1.011 persones permanents. Durant l'any 2022 hi van haver 9.219 visualitzacions i 1179 descàrregues de tracks.

L'Assemblea continua amb el següent punt de l'ordre del dia, consistent en la presentació dels comptes i l'informe de tresoreria a 31 de setembre de 2021, amb resultat positiu degut a l'augment de quotes de soci i les subvencions, i la proposta de pressupost i l'aprovació de l'exercici 2022, en el que es preveu un increment de despesa, per l'ampliació de la seu social.

A continuació el President informa de l'estat de les obres, que van amb retard, a causa de les dificultats en l'obtenció de la llicència d'obres, tràmits burocràtics, i a esmenes per part de l'ajuntament.

Seguidament, en Francesc Muntada presenta el nou web del CET i n'explica les principals novetats, que s'ha hagut de renovar tant per motius pràctics, logístics com estètics.

En l'apartat de propostes i suggeriments:

- Es proposa posar contenidors de recollida selectiva al local.
- Es proposa tornar a reprendre la marxa infantil popular.
- Es proposa crear una quota anual per a jubilats.
- Es proposa repensar la comunicació del Centre per tal de poder arribar a tots els públics, també als més grans afectats per la bretxa digital, que no estan avesats a l'ús dels ordinadors i als mòbils i que no reben cap comunicació per part del CET. Es proposa la creació d'una comissió de treball que revisi la comunicació.

En l'apartat de torn obert de paraules,
- Es formula una queixa en el sentit que per part del CET ja no s'envia res a les cases (Arxiu, butlletí, Calendari, etc.), i que la gent d'edat avançada que paga la quota i no fa ús de les activitats del CET no rep res, i tampoc s'ha avisat que cal passar a buscar pel CET les publicacions. És un aspecte que pot tractar la comissió de comunicació proposada.

- En relació a la convocatòria de les assemblees es pregunta si és vàlid que només es facin telemàticament o s'hauria de fer saber a tothom en format analògic. La Junta informa que es van modificar els estatuts i que contempnen la convocatòria telemàtica, que suposa un estalvi molt

gran tant pel que fa a la sostenibilitat com a la part econòmica.

- Es penjaran els estatuts es penjaran a la web per tal que puguin ser consultats.

A les 21.27 h el President procedeix a cloure l'Assemblea General Ordinària.

Assemblea del 4 d'octubre de 2022.

MISCEL·LÀNIA

VALLÈS DRAC RACE

Dies 19 i 20 de febrer.

El parc de les Nacions Unides va acollir la sortida i l'arribada de la vuitena edició de la Vallès Drac Race. Dissabte, dia 19, es van dur a terme les curses infantils, mentre que diumenge es van celebrar les quatre curses d'adults: la Vallès Drac Trail (49 quilòmetres), la Half Drac Trail (24 quilòmetres), l'Esquena del Drac (11 quilòmetres) i la Drac Park (5 quilòmetres).

A la prova gran, la Vallès Drac Trail, el guanyador va ser Aniol Riba, de 28 anys. Aquest corredor sabadellenc que s'estrenava a la prova, va signar un temps de 4.10'56". Li va treure més de 8 minuts al segon classificat, Carlos Rodríguez (4.19'11"). Va completar el podi de la cursa Eduard Villalba (4.26'17").

Vallès Drac Race. Corredora Ragna Debats. Foto: Hugo del Val.

Pel que fa a la categoria femenina, la guanyadora va ser la corredora basca Oihana Azkorbebeitia, que va cobrir els 49 quilòmetres de recorregut pel Parc Natural amb un temps de 4.40'52". Va imposar-se amb una enorme superioritat a la segona classificada, una Anna Codina que va creuar la línia de meta més de mitja hora més tard. Va signar un temps de 5.12'50". Va completar el podi Fátima Bermudo, que va creuar la línia d'arribada amb 5.26'12".

D'altres corredors van optar per córrer la Half Drac Trail, de 24 quilòmetres. Van sortir a les 9.45 hores des de davant de l'Ajuntament de Mura. La cursa va presentar una major igualtat, tot i que en el tram final es va desfer del grup un José Antonio Pérez que es va adjudicar la victòria amb un magnífic temps d'1.50'07. Els seus dos perseguidors van entrar quatre minuts més tard, separats per un sol segon de diferència: Eduard Zamora i Pau Galí.

Pel que fa a la categoria femenina d'aquesta Half Drac Trail, la guanyadora va ser

per a l'atleta terrassenca d'origen neerlandès Ragna Debats, que va imposar-se amb un registre de 2.06'30. La segona classificada, Laura Gimeno, va creuar la línia de meta més de set minuts després (2.14'05"), seguida d'Irati Tapia (2.20'55").

La Vallès Drac Race tenia, però dues categories més assequibles. L'Esquena del Drac (11 quilòmetres) va tenir com a guanyador Carles Pérez (43'52), seguit de Karim Cabeo (44'46") i Raül Cruz (45'22"). Pel que fa a la categoria femenina, la guanyadora va ser Tania Carolina Castañeda (48'56"). Van completar el podi Idoia Ruiz (57'34") i Núria Llansó (1.00'31"). A la Drac Park, de 5 quilòmetres, va guanyar Carlos Herreras (18'38"), seguit d'Alberto Lao (18'55") i Iker Prados (19'39"). En femines es va imposar Maria Sánchez (22'17"), seguida de Laura Puyuelo (23'34") i Mireia Martínez (23'50").

VALLÈS DRAC KIDS

Amb l'objectiu de fomentar la participació dels més joves a les curses per muntanya, enguany, la Vallès Drac Kids torna a entrar al Circuit Català d'Escoles de Trail. Aprofitant la celebració del centenari de la FEEC es va crear aquest circuit que naixia amb la voluntat que els més menuts, participin en curses per muntanya traient pes al vessant més competitiu.

Vam disputar 4 curses per les diferents categories:

- Vallès Drac Kids (sub-6) · 1 km
- Vallès Drac Kids (sub-8) · 1.5 km
- Vallès Drac Kids (sub-10) · 2,5 km
- Vallès Drac Kids (sub-12 i sub 14) · 3,2 km

Vallès Drac Kids. Foto: Eduard Peremateu.

I MILLA MODERNISTA DE TERRASSA

Se celebra el 7 de maig

En el marc de la Fira Modernista de Terrassa 2022, neix aquest projecte fruit de la col·laboració entre el Centre Excursionista de Terrassa, el Consell Esportiu del Vallès

I Milla Modernista de Terrassa. Foto: Eduard Peremateu.

Occidental, la Unió Atlètica de Terrassa i l'Ajuntament de Terrassa, que organitzem una cursa d'exhibició en la qual es representarà l'emblemàtica distància atlètica de principis de segle XX: la Milla

Amb sortida i arribada al Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, mNACTEC va comptar amb 135 participants.

La cursa, de caràcter popular i no competitiu, proposava com a objectiu fer una mirada al passat i representar les curses de l'època modernista, amb les seves vestimentes i l'equipament esportiu de les primeres proves atlètiques disputades al nostre territori.

CAMINADA SOLIDÀRIA ANELLA VERDA DE TERRASSA

Dia 12 de juny.

Com cada any el Centre Excursionista de Terrassa organitza una Caminada Solidària a benefici d'una ONG local. Enguany, després d'un parèntesi de dos anys per la pandèmia, és a benefici d'EDFON (Educational Development Foundation Nepal). ONG fundada a Terrassa l'any 2014 que gestiona la *Nepal Ratna School* a Kathmandu (Nepal). Escola que ofereix ensenyament gratuït i de qualitat a 420 infants d'entre 3 a 17 anys, fills de famílies amb dificultats socioeconòmiques d'un dels barris més pobres de Kathmandu.

Els itineraris de 5 i 10 km amb sortida i arribada al Parc de les Nacions Unides, són per l'Anella Verda de Terrassa. El primer tram, comú pels dos itineraris, passa per Can Bogunyà del Mas, la Font de la Misèria, el Torrent Mitger de Ca n'Amat i el pantà de Can Bogunyà on hi ha instal·lat l'aviuallament. En aquest punt els 2 itineraris de bifurquen. L'itinerari curt, en direcció est vers el Parc Audiovisual. L'itinerari llarg, en direcció nord remunta la carena de Can Bogunyà cap a la Font d'en Janot, pista de Can

Un punt d'avitallament de la Caminada Solidària. Foto: S. Vives.

Roure a la Serra del Toncó, Font Trobada i davalla per la carena de Can Carbonell cap el Parc Audiovisual. Des d'aquest punt els dos itineraris aplegats van pels plans de Can Carbonell per acabar al Parc de les Nacions Unides.

Gràcies als 237 participants i 16 voluntaris fa que la Caminada sigui un gran èxit malgrat la xafogosa calor que han de suportar.

74è CAMPAMENT SOCIAL D'ALTA MUNTANYA

En aquesta ocasió, el Campament se celebrà a la Selva de Oza, espai natural a la Vall d'Echo, a la part occidental del Pirineu aragonès. Es va dur a terme durant els dies 31 de juliol al 14 d'agost.

La participació va ser de 115 persones.

DISTINCIONS ALS SOCIS

20 de setembre de 2022.

Ara que ja no estem condicionats per les restriccions que va provocar la COVID-19, es torna a celebrar l'acte d'homenatge als socis i sòcies que compleixen els 25, 50 o 75 anys associats o associades a la nostra entitat. També es lliuraren les medalles als socis i sòcies que les haurien hagut de recollir l'any 2020 i el 2021, anys en els quals no va ser possible fer aquest acte a causa de la pandèmia.

75 anys:

Florenci Soriguera Soriguera, Montserrat Font Gillué, Maties Masip Banqué, Joan Llach Vidal i Benet Pagès Armengol.

50 anys:

Jordi Llonch Massanes, Florenci Bayés i Prat, Francesca Conesa Vendrell, Manel Tomàs Alastruey, Montserrat Agustí Juli, Rafael Graugés Navarro, Josep Castells Jorba,

Acte de reconeixement als socis a la plaça del Vapor Ventalló. Foto: Francesc Muntada.

Eduard Torras González, Esperança Alsina Culubret, Artur Moncal Casanoves, Miquel Talló Castellet, Ferran Berenguer Segalàs, Joan Muntada Tarrés, Narcís Serrat Comerma, Josep Capdevila Agulló, Albert Català Maria, Jordi Agulló Colomé, Montserrat Pujals Ginebreda, Francesc Boada Campderròs, Jaume Fustagueras Farré, Cristina Ballbè Urrit, Maria Rosa Ferrer Nos, Maria Montserrat Ferrer Nos, Francesc Abad Esteve, Jordi Cadevall Vigués, Rosa Villanova Casacuberta, Maria Milià Romero, Josepa Gusi Maresma, Anna Clariana Muntada, Ramon Salvadó Rumech, Jordi Moix Girons i Jaume Bel Bayona.

25 anys:

Núria Carreras Playà, Josep Lluís Fenoy García, Dolors Anton Simón, Josep Turull Castellet, Núria Homs Corbera, Marian Dinarès Argemí, Neus Vintró Morera, Enric Grau, Antònia Ramírez Roldán, Alba Villar Cairó, Antoni Álvarez Obiols, Josep Gómez Berbegal, Francesc Xavier Salamanca Rius, Helena Espejo Arenas, Nuri Rúbies Admetlla, Antoni Balart Roselló, Josep M. Peres Prat, Cristina Safont Clavell, Jordi Costa Arrufat, Vicenç Viñas Amat, Mercè Lloveras Padrós, Alfons Moliné Del Castillo, M. Araceli Falcó Lavela, Antoni Sanllehí Bitrià, Anna Martín Vicente, Júlia Fontaneda Escudero, Eva Font Bosch, Joan Canet Casassaies, Ester Jover Alsina, Martí Navarro Planes, Pere Rived Serra, Montserrat Garriga Riu, Ramon Ferras Murcia, Paco Navarro Salmeron, Maite Diago Esteva, Jordi Botella Llongueras, Josep M. Prat Segura, Victòria Plans Bonet, Lourdes Puig Cabeza, Maite Masana Font, Joan Miró Borràs, Núria Segura Carmona, Maria Neus Puig Ustrell, Josep Tarrés Alavedra, Maria Rosa Domènech Duran, Maria Verdaguer Emazabel, Jordi Roset Llobet, Isabel Cardenal Masià, Mariona Brugueras Nicolàs, Aniol Ramon Oller, Jordi Sebastià i Galí, Bernat Cònsul Masana, Dolors Josa Armengol, Gemma Franco Peris, Julio Caso Julián, Pere Ferrer Pizà, Joan R. Castellà Curto, Júlia Agulló Bardolet, Elisabeth Eixarch Domènech, Marta Prunés Eixarch i Pilar Tarrés Juanico.

DIADA DE GERMANOR

Can Mimó

La Diada es va celebrar el dia 2 d'octubre amb 190 participants.

Activitats de la Diada:

Senderisme

- *Caminada curta:*

Can Mimó, carena de Torrella, coll de l'Orpina, Pas de Pedra de la Bossa, coll de Sant

Bernat, Pla del Fideuer, camí del Mimó, barraca Pla del Fideuer i Can Mimó.

Recorregut: 4,53 km · Desnivell: 176 m

- *Caminada llarga:*

Can Mimó, carena de can Torrella, coll de l'Orpina, Pas de Pedra de la Bossa, coll de Sant Bernat, coll de Bram, collet de Sant Salvador, Puig de l'Hospici, coll del Roure, camí de Sant Salvador, coll de Sant Salvador, Sant Salvador de les Espases, coll de Bram, coll de Sant Bernat, Pla del Fideuer, camí del Mimó, barraca Pla del Fideuer i Can Mimó.

Recorregut: 8,97 km · Desnivell: 410 m

- *Infantil, juvenil i famílies:*

Caminada situada dins el terme de Vacarisses, que no presentà cap mena de dificultat, i ens deparà unes bones vistes de la vall del Llobregat, pobles i muntanyes circumdants. El seu poc desnivell i la minsa distància del seu recorregut, la van fer ideal per omplir un petit forat d'oci matinal. Recorregut: 8,97 km · Desnivell: 310 m

Ciències Naturals · *Ornitologia:* Ruta ornitològica a l'entorn de Can Mimó.

Fotografia: Fotografia de grup en acabar els actes de la Diada.

SIS: Exploració de la Cova dels Lladres.

Cova dels Lladres. Foto: Salvador Vives.

Preparatiu del dinar. Foto: Salvador Vives.

Caminada de la Diada. Foto: Jordi Albareda.

Música i cants. Foto: Jordi Albareda.

CASALS DE SETMANA SANTA I NADAL

Es van fer per Setmana Santa (11, 12 i 13 d'abril) i durant el període nadalenc (del 27 de desembre al 5 de gener).

Els Casals van seguir la mateixa dinàmica d'anys anteriors i es van realitzar excursions al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, escalada al rocòdrom, activitats d'orientació, tallers de natura, gimcanes multiesportives i altres activitats lúdiques.

ACTIVITATS INFANTILS I JUVENILS D'ESTIU

CASALS D'ESTIU

Del 27 de juny al 29 de juliol.

5 setmanes de Casals Aventura't a la Muntanya. Excursions, escalada, activitats esportives, piscina i tot amenitzat amb un eix d'animació d'allò més divertit. 158 participants.

Fotos: Ester Serra.

COLÒNIES

Del 3 al 23 de juliol.

3 setmanes de Colònies de Muntanya. A la casa de colònies de Porqueres (Pla de l'Estany). Es va fer orientació, gimcanes, jocs de nit, activitats de natura, tallers, piscina... S'ho passaren "pipa" i aprengueren a conviure amb valors. 143 participants.

Foto: Marta Ribera.

TRAVESSA ALS PIRINEUS · Base Camp

Del 23 al 29 de juliol.

Travessa de 7 dies per l'alta muntanya, al cor dels Pirineus, fent activitats que passaren per l'excursionisme i l'escalada, fins a jocs de lleure i formació en muntanya, així com tots els valors que aquesta comporta. Alumnes d'ESO. 14 participants.

Les ubicacions de pernoctació van ser les següents:

1a nit: Pla de la Borda

2a nit: Estany de Cestascan

3a i 4a nits: Bordes de Noarre

5a nit: Refugi Mont-Roig

6a nit: Refugi de la Gola

Travessa al Pirineu. Foto: Oleguer Cadevall.

ESPLAI MATINAL D'AGOST

De l'1 d'agost al 19 de setembre.

Sota el lema, "A l'agost no et quedis a casa!" van ser tres setmanes en les quals es va dur a terme activitats de lleure divertides i molt variades. Jocs, activitats d'orientació, tallers de natura, jocs d'aigua, gimcanes multiesportives...

EXTRAESCOLARS, NATURA I ESPORT

De setembre a juny.

28 participants i dos monitors que coordinaren l'activitat amb l'objectiu de fomentar el joc i el lleure com a entreteniment, jocs cooperatius, cohesió i treball en equip. Practicar esports que es poden fer a la natura, en l'entorn més proper. Els alumnes també van poder conèixer la nostra ciutat i els parcs urbans i sobretot aprendre a respectar la natura.

6a SETMANA DE JOCS AL CARRER

Del 5 al 9 de setembre.

Un cop més, es va fer a la plaça del Vapor Ventalló. Després de dues edicions en què la pandèmia de la Covid va restringir o fins i tot obligar a suspendre les activitats, aquesta vegada es van recuperar i dut a terme amb tota normalitat.

Vam oferir un ampli ventall de jocs, contes, exposicions i tallers organitzats per les entitats (que en forma part el Centre Excursionista, Amics de les Arts i Joventuts Musicals i Ass. Vet Aquí Que) i l'ajuda de voluntaris de diverses entitats socials i culturals de la ciutat.

Extraescolars. Foto: Mariona Bach.

Jocs al Carrer. Foto: Eduard Peremateu.

82è CONCURS DE FOTOGRAFIA

Reunits a la seu social del Centre Excursionista de Terrassa, el dia 17 de novembre de 2022, els membres del jurat qualificador del 82è Concurs de Fotografia, format per Jordi Albareda Valldeperas, Xavi Martínez Perona i Francisco Almendros Picazo, acordaren atorgar els següents premis:

Premi Àngel Casanovas a la col·lecció de 3 fotografies amb unitat temàtica:
FANALS DE BCN. Autor: Josep Maria Auleda.

Premi a la millor fotografia de muntanya:

1r classificat: *LA MÀGIA DE LA LLUM*. Autor: Javier Camacho.

2n classificat: *LA COVA*. Autor: Xavier Prat Sala.

Premi a la millor fotografia de flora i fauna:

1r classificat: *EMMARCADA PER LA LLUM*. Autor: Pere Badia Marrero.

2n classificat: *ROQUEROLS*. Autor: Ramon González.

Premi al tema lliure:

1r classificat: *ALBERGÍNIA*. Autor: Juan Carlos Lizancos.

2n classificat: *MIMÓ 2*. Autor: Josep Mimó.

Primer classificat soci del CET:

THURSTY LYNX. Autor: Jordi Chamagué.

La cova. Foto: Xavier Prat Sala.

Fanals de BCN. Fotos: Josep Maria Auleda.

Enmarcada per la llum. Foto: Pere Badia Marrero.

Roquerols. Foto: Ramon González.

La màgia de la llum. Foto: Javier Camacho.

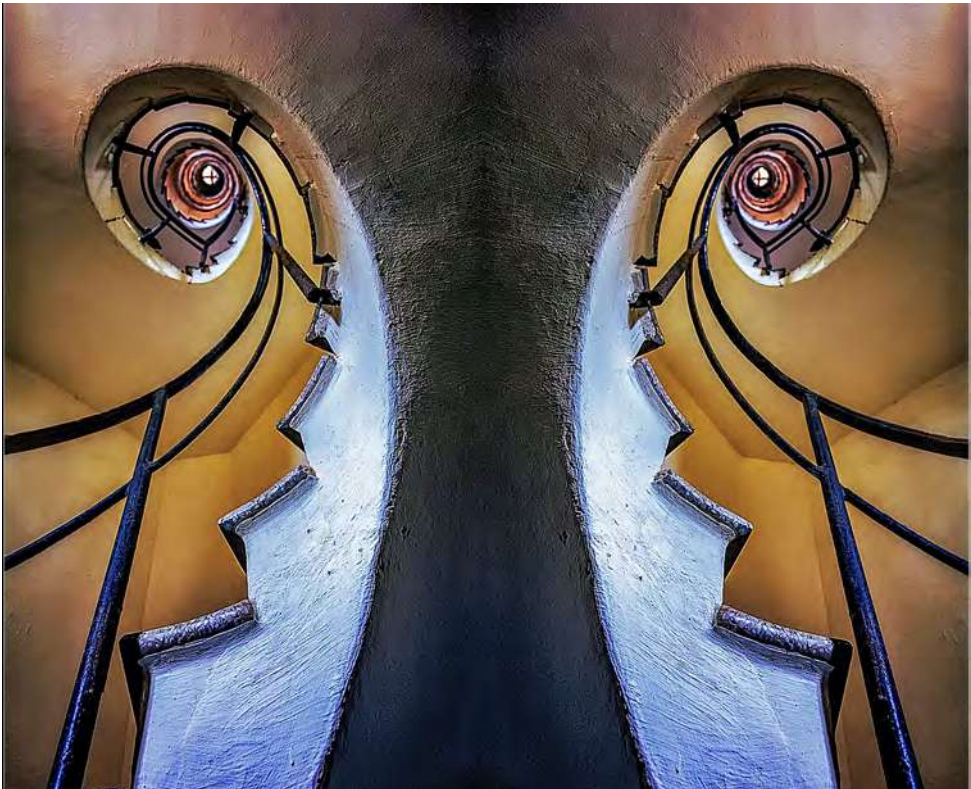

Thirsty Lynx. Foto: Jordi Chamagué.

Alberginia. Foto: Juan Carlos Lizancos.

Mimó 2. Foto: Josep Mimó.

EXPOSICIONS

Febrer: Eduard Pi Peret. EXPERIMENTACIONS.

Març: Victoria Planas i Josep M. Prat. CARNAVAL DE VENÈCIA.

Abril: Carme Boladeras. PINTURES.

Maig: Pep Gassó. NIGHT LIGHTS.

Juny: Josep Guiolà. ESPURNES DE SOL.

Juliol: COL·LECTIVA DE SOCIS.

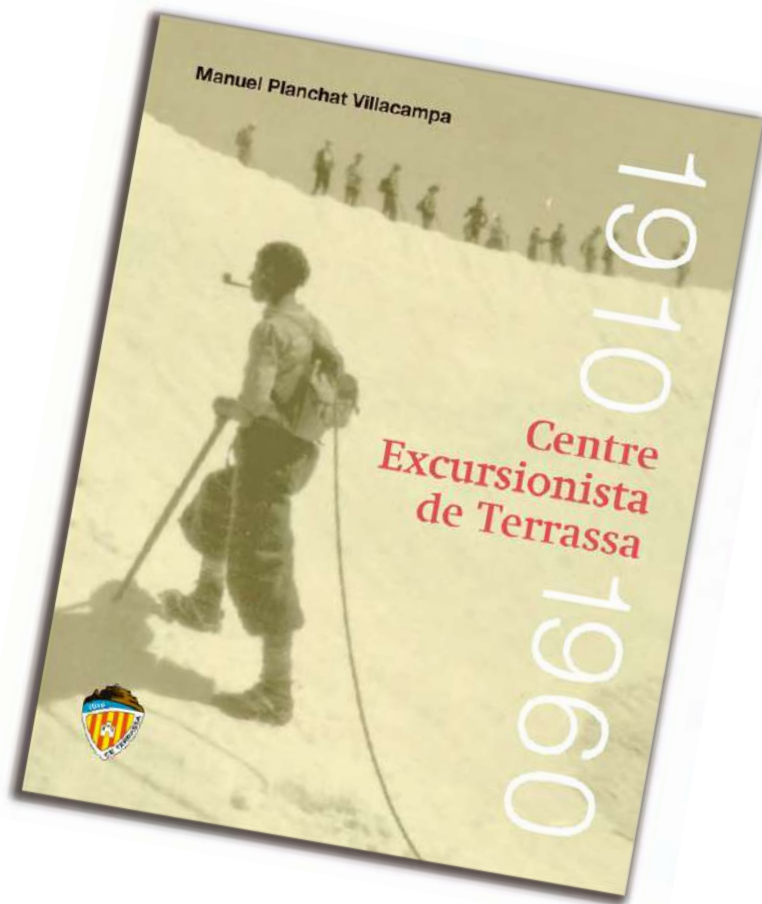
Setembre/Octubre: Àngel Arcega.

Novembre: Rafa Pino.

El 10 de setembre de 2010, el Centre Excursionista de Terrassa esdevenia una entitat centenària. Aquesta fita va ser reconeguda per la Generalitat de Catalunya amb l'atorgament de la Creu de Sant Jordi per la seva trajectòria, sempre guiada per l'amor a la muntanya, l'estudi del patrimoni natural i cultural i la vocació de servei a la ciutat, al país i a la llengua.

El primer volum de la història del Centre Excursionista de Terrassa, abasta des de poc abans de la seva fundació fins als actes de celebració del seu Cinquantenari, l'any 1960, moment en el qual es copsa com l'entitat aixeca novament el vol després de la forta sotragada que significà la Guerra Civil, també per a l'excursionisme terrassenc.

Obra d'en Manuel Planchat Villacampa (1923-2014), que deixà enllestida poc abans de deixar-nos, desgrana els fets més significatius dels primers 50 anys del Centre, una bona part dels quals visqué en primera persona, sovint ocupant càrrecs de responsabilitat.

En conjunt són 300 pàgines, profusament il·lustrades amb més de 500 fotografies de l'època, algunes provinents del propi fons fotogràfic del CET i d'altres cedides per persones o familiars que visqueren alguns dels esdeveniments narrats i que ja formen part del patrimoni immaterial del Centre Excursionista de Terrassa i també de la ciutat.

Demaneu el llibre a la Secretaria del CET. Preu: 45 €

Centre Excursionista
de Terrassa

centre@ce-terrassa.cat
www.ce-terrassa.cat

